

AMNESTY
INTERNATIONAL

AZ AMNESTY INTERNATIONAL 2014/15-ÖS JELENTÉSE

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

AMNESTY INTERNATIONAL

Az Amnesty International egy több mint hétmillió embert magába tömörítő globális mozgalom, amely egy olyan világért kampányol, ahol az emberi jogok mindenkire egyaránt vonatkoznak. Célunk, hogy minden ember élvezhesse az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi nyilatkozatokban meghatározott alapvető jogokat.

Az Amnesty International küldetése a kutatás a globális emberi jogi helyzetről, a mobilizálás, és a súlyos emberi (polgári, politikai, szociális, kulturális és gazdasági) jogi jogsértések megelőzéséért és felszámolásáért való küzdelem. A véleménynyilvánítás és a gyülekezés szabadságától a testi és mentális integritás jogáig, a diszkriminációtól való védelem jogától a lakhatáshoz való jogig – ezek a jogok mind oszthatatlanok.

Az Amnesty Internationalt elsősorban a tagok finanszírozzák, emellett nyilvános adományokból tartja fenn magát. Nem kérünk és nem is fogadunk el egy ország kormányától sem anyagi támogatást annak fejében, hogy emberi jogi jogsértésekkel kapcsolatban vizsgálatokat folytassunk, illetve hogy e jogsértések ellen kampányoljunk. Egy gazdasági érdekektől és kormányoktól független, politikailag és vallásilag semleges szervezet vagyunk. Az Amnesty International egy demokratikus mozgalom, melynek főbb döntéseit az országos szervezetek képviselői hozzák meg a Nemzetközi Tanács két évente megtartott ülésein.

Fordítók: Beckné Slezák Adél, Gugyella Edina, Grunzó Zsófia, Karsai Veronika, Naszradi-Mészáros Orsolya, Nyulászi Magdolna, Dr. Pető Bernadett, Rácz Mónika, Takács István, Tóth Andrea, Várkonyi Krisztina

Lektor: Poncsák Réka

További részletek a honlapunkon találhatóak. (www.amnesty.hu)

Először kiadva 2015-ben

Amnesty International Kft.

Peter Benenson House

1 Easton Street

London WC1X 0DW

Egyesült Királyság

© Amnesty International 2015

Index: POL 10/001/2015

ISBN: 978-0-86210-488-7

E könyv szerepel a British Library katalógusában.

Eredeti nyelv: Angol

Minden jog fenntartva. Jelen kiadvány egyetlen része sem sokszorosítható, nem tárolható számítógépen és nem terjeszthető semmilyen formában vagy módon: sem elektronikusan, sem mechanikus formában, se fénymásolatban, se felvételre és/vagy bármilyen más módon, a kiadó előzetes hozzájárulása nélkül. A hozzájárulás kérelmezésével kapcsolatban, illetve egyéb kérdéseivel forduljon a copyright@amnesty.org-hoz.

amnesty.org

Ez a jelentés az Amnesty International 2014-ben végzett munkáját és az év eseményeivel kapcsolatos felvetéseit tartalmazza.

Amennyiben egyes országok vagy területek nem szerepelnek a jelentésben, az nem jelenti, hogy az adott területeken nem történtek

az Amnesty International érdeklődését felkeltő emberi jogi jogsértések az évben. Ugyanígy, az országokról szóló bejegyzések hosszúsága nem tükrözi az Amnesty International érdeklődésének mértékét az adott ország emberi jogi helyzete iránt.

**2014/15-ÖS JELENTÉS
AZ EMBERI JOGOK HELYZETE
A VILÁGBAN**

TARTALOM

2014/15-ÖS JELENTÉS

Rövidítések VI

Bevezetés VIII

Előszó és regionális áttekintések

Előszó 2

Afrika – Regionális áttekintés 6

Amerikai kontinens – Regionális áttekintés 16

Ázsia-Óceánia – Regionális áttekintés 25

Közél-Kelet és Észak-Afrika – Regionális áttekintés 35

Európa és Közép-Ázsia – Regionális áttekintés 44

Országjelentések

Magyarország 54

Ausztria 56

Horvátország 57

Románia 58

Szerbia 60

Szlovákia 65

Szlovénia 66

Ukrajna 68

RÖVIDÍTÉSEK

ASEAN

Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

AU

Afrikai Unió

CEDAW

Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről

CEDAW Committee

A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó Bizottság

CERD

ENSZ Faji Diszkrimináció Felszámolásnak Bizottsága

CERD Committee

ENSZ Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottsága

CIA

Központi Hírszerző Ügynökség

ECOWAS

Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

EU

Európai Unió

European Committee for the Prevention of Torture

Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság

Az emberi jogok európai egyezménye

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

ICC

Nemzetközi Büntetőbíróság

ICCPR

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ICESCR

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának

ICRC

Nemzetközi Vöröskereszt

ILO

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

International Convention against enforced disappearance

Egyezmény a személyek erőszakos körülmények közötti eltűnése elleni védelméről

LMBTI

leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és intersexuális

NATO

Észak-atlanti Szerződés Szervezete

NGO

nem-kormányzati szervezet, civil szervezet

OAS

Amerikai Államok Szervezete

OSCE

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

UK

Egyesült Királyság

UN

Egyesült Nemzetek Szervezete

ENSZ Kínzás Elleni Egyezménye

Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen

ENSZ Menekültügyi Egyezmény

A Menekültek Helyzetéhez Kapcsolódó Egyezmény

ENSZ szólás- és véleményszabadsággal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ Emberi Jogi Főbiztoságának (HCHR) a véleménynyilvánítás szabadságának elősegítéséért és védelméért felelős különmegbízottja

ENSZ rasszizmussal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ rasszizmussal és idegengyűlölettel foglalkozó különmegbízottja

ENSZ kínzással foglalkozó különmegbízottja

ENSZ kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különmegbízottja

ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ nők elleni erőszakkal, annak okaival és következményeivel foglalkozó különmegbízottja

Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala

Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosága

UNICEF

Egyesült Nemzetek Gyermekalapja

UPR

Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat

USA

Amerikai Egyesült Államok

WHO

Egészségügyi Világszervezet

BEVEZETÉS

Az Amnesty International 2014/15-ös jelentése az emberi jogok 2014-es helyzetét dokumentálja a világban. A jelentésben egy pár 2013-as, kulcsfontosságú esemény is szerepel.

Az előszó, az öt regionális áttekintés, valamint – az eredeti angol nyelvű jelentésben – 160 országra és területre kiterjedő áttekintés sokak szenvedéséről tanúskodik, legyen az konfliktus, kitelepítés, diszkrimináció vagy elnyomás eredménye. A jelentés ezen felül kihangsúlyozza az emberi jogi mozgalom erejét, és rámutat arra is, hogy bizonyos területeken jelentős haladást sikerült elérni az emberi jogok megóvása és biztosítása érdekében.

Bár mindent elkövettünk, hogy az információk helytállóak legyenek, ezek mégis külön értesítés nélkül változhatnak.

**2014/15-ÖS JELENTÉS
ELŐSZÓ ÉS REGIONÁLIS
ÁTTEKINTÉSEK**

ELŐSZÓ

„A kormánycsapatok és a fegyveres csoportok közötti összecsapások egyszerűen méhkassá változtatták a lakóhelyemet a damaszkuszi Jarmukban. Minden felbolydult. Jarmuk lett a szomszédos lakótelepekről érkezők menedéke. Én segélyszolgálatosként és média aktivistaként dolgoztam, a maszkosok azonban nem tettek különbséget a humanitárius munkások és a felfegyverzett ellenzéki harcosok között. Miután egyre több barátomat letartóztatták, én is elrejtőztem.”

“Ekkor döntöttem úgy, hogy ideje eltűnni innen, és összehajkoltam a holmimat. De hova mehettem volna? A Szíriából érkező palesztin menekültek egyetlen országba sem léphetnek be vízum nélkül. Úgy gondoltam, hogy

Libanon lenne a legkevésbé bonyolult lehetőség, de azt hallottam, hogy Libanonban a palesztin menekülteket gyakran érik rasszista támadások és alapvető jogaiktól is megfosztják őket.” A Szíriából érkező palesztin menekült végül Egyiptomon, Törökországon és egy veszélyes tengeri átkelést követően Olaszországon keresztül érkezett Európába.

Pusztító év volt ez azok számára, akik szót akartak emelni az emberi jogokért és a háborús zónákban szenvedőkért.

Miközben a kormányok színleg támogatják a civil lakosság védelmének fontosságát, a világ politikusi elbuknak a legnagyobb szükségüket szenvedők megvédelmezésében. Az Amnesty International hisz abban, hogy ennek egyszer véget kell és véget is lehet vetni.

A nemzetközi humanitárius jog – a jog, amely szabályozza a fegyveres konfliktusok lefolyását – a jelenleginél már nem is lehetne egyértelműbb. A támadások soha nem irányulhatnak a civil lakosság ellen. A civilek és a katonák közötti különbségtétel a háború borzalmaiba keveredett emberek alapvető védelmét szolgálja.

Ennek ellenére újra és újra a civil lakosságnak kell elviselnie a konfliktusok nehezét. A ruandai népirtás huszadik évfordulójának évében a politikuskok számos alkalommal lábbal tiporták a civileket védelmező szabályokat – vagy egyszerűen csak félrenéztek, miközben mások megsértették ezeket.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa többször is kudarcot vallott a szíriai válság kezelésében

azokban az években, amikor még számtalan emberi életet meg lehetett volna menteni. A kudarcok sora 2014-ben csak folytatódott. Az elmúlt négy év során több mint 200 000 – többségében civil – ember veszítette életét, többségében kormányerők által vezetett támadásokban. Mostanra megközelítőleg 4 millió szíriai menekült él más országokban, Szírián belül pedig több mint 7,6 millió a lakóhelyét elhagyni kényszerült személyek száma.

A szíriai válság egybefonódott a szomszédos Irak válságával. A magát Iszlám Államnak (Islamic State, IS, korábban ISIS) nevező fegyveres csoportosulás, amely háborús bűnök elkövetéséért felelős, Észak-Irakban is emberrablásokat, kivégzésszerű gyilkosságokat és tömeges méretű etnikai tisztogatásokat hajtott végre. Ezzel párhuzamosan az iraki síita milíciák számtalan szunnita civilt raboltak el és öltek meg, mindezt az iraki kormány hallgatólagos támogatásával.

Az izraeli erők gázai övezetet ért júliusi támadása 2000 palesztin halálát okozta. Az áldozatok többsége – legalább 1500 fő – ebben az esetben is civil volt. Az Amnesty International egy részletes elemzésben bebizonyította, hogy az eljárást nemtörődőmség jellemezte, és háborús bűnök elkövetését hordozta magában. A Hamasz szintén háborús bűnököt követett el azzal, hogy válogatás nélkül lőtt ki rakétákat Izraelre, ezzel hat ember halálát okozva.

Nigéria északi részén a kormányerők és a Boko Haram nevű fegyveres csoport közötti konfliktus azzal került a világsajtó címlapjaira, hogy a Boko Haram elrabolt 276 iskolás lányt Chibok városából, amely azonban csak egy a csoport által elkövetett számtalan bűncselekmény közül. Kevésbé kaptak nyilvánosságot azok a rettenetes bűncselekmények, amelyeket a Boko Haram feltételezett tagjai és támogatói ellen harcoló nigériai biztonsági erők és a velük együttműködők követtek el, melyek közül néhányat videofelvételek rögzítettek, ahogy azt augusztusban az Amnesty International

nyilvánosságra hozta; az áldozatok holttestét egy tömegsírba temették.

A Közép-afrikai Köztársaságban 5000-en veszítették életüket egy szektagyilkosságban a nemzetközi erők jelenléte ellenére. A sorozatos kínzások, nemi erőszak és tömeges mézszárlás alig kapott helyet a világsajtó címlapjain. A halottak többsége ez esetben is civil volt.

Dél-Szudánban, a világ legfiatalabb országában pedig civilek tízezreit ölték meg, és további 2 millió ember hagyta el otthonát a kormányerők és az ellenzék közötti fegyveres konfliktus következtében. Mindkét oldalon követték el háborús bűnököt és emberiség elleni bűncselekményeket.

A fenti lista azonban – ahogyan ez az emberi jogok jelenlegi állásáról szóló, 160 országra kiterjedő angol nyelvű beszámoló is egyértelműen mutatja – csak a dolgok felszínét karcolja. Egyesek úgy vélik, hogy semmit sem lehet tenni, hiszen a háborúk mindig is a civil lakosságot sújtották, ezen pedig semmi sem változtatható.

Ez azonban rossz hozzáállás. Elengedhetetlen, hogy szembeszálljunk a civileket érő támadásokkal és igazságszolgáltatás elé állítsuk a felelősöket. Egy egyértelműen ebbe az irányba mutató gyakorlati lépés még hátra van: az Amnesty International már üdvözölte azt a javaslatot, amelyet 40 ország kormánya is támogat, miszerint az ENSZ Biztonsági Tanácsa fogadja el azt a magatartási kódexet, amelyben önként lemond a vétő használatáról abban az esetben, ha az megakadályozná a Biztonsági Tanács beavatkozási lehetőségét népi támadások, háborús bűnök és emberiség elleni bűntettek elkövetése esetén.

Ez lenne az első fontos lépés, amellyel számtalan életet lehetne megmenteni.

A kudarcot azonban nem csak az jelenti, hogy sikertelen volt a tömeges rémtettek megakadályozása. Ezenfelül ugyanis az erőszak sújtotta falvakból és városokból menekülőkké millióitól tagadták meg a közvetlen segítségnyújtás lehetőségét.

Azok a kormányok, amelyek a leghangosabbak voltak a más kormányok által elkövetett mulasztásokkal szembeni kiállásban, maguk is tétovták a menekültek számára szükséges segítségnyújtás biztosítása során – mind az anyagi támogatás, mind a letelepedés biztosítása terén. 2014 végéig a Szíriából érkező menekültek kevesebb mint 2%-ának sikerült csak letelepednie – 2015 folyamán ennek a számnak legalább háromszorosára kellene emelkednie.

Ezalatt rengeteg menekült és bevándorló vesztí életét a Földközi-tengeren, miközben kétségbeesetten próbálják elérni Európa partjait. Az egyes Európai Unió tagállamok részéről tapasztalható segítségnyújtás hiánya a kutatási és mentési munkálatok során nagyban hozzájárul az áldozatok sokkoló számához.

A válság sújtotta területeken élő civilek védelmében az egyik lehetséges lépés az lenne, ha további korlátozás alá helyeznék a robbanó fegyverek sűrűn lakott területeken való bevetését. Egy ilyen tiltás sok életet menthetett volna meg Ukrajnában is, ahol az oroszok által támogatott szeparatisták (bár az orosz részvételt Moszkva cáfolta, noha nem tül meggyőzően) és a Kijevet támogató erők egyaránt civil lakóterületeket támadtak.

A civileket védő szabályok fontossága azt jelenti, hogy ezen szabályok megsértése esetén valódi felelősségre vonásnak és igazságszolgáltatásnak kell történnie. Ezzel összefüggésben az Amnesty International üdvözlí az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának azon genfi döntését, amely nemzetközi vizsgálatot kezdeményez a Srí Lanka-i konfliktus során elkövetett, erőszakra és emberi jogokkal való visszaélésekre vonatkozó vádak ügyében, ahol 2009 utolsó hónapjaiban emberek tízezreit gyilkolták meg. Az Amnesty International öt éve folytat kampányt egy ilyen vizsgálat érdekében. A felelősségre vonhatóság hiányában ugyanis nem történhet előrelépés.

Az emberi jogok biztosítása további terepeken is javításra szorul. Mexikóban tavaly szeptember során 43 diák erőszakos eltűnése

volt a legutóbbi tragikus esemény, amely még tovább növelte a 2006 óta 22 000 eltűnt ember számát; többségüket bűnöző bandák rabolták el, beszámolóik szerint azonban vannak, akiket a rendőrség és a hadsereg tüntettel el erőszakos módon, időnként a bűnöző bandákkal összejátszva. A néhány megtalált áldozat maradványai kínzásokról és embertelen bánásmódról tanúskodnak. A szövetségi és állami hatóságok kudarcot vallottak a bűncselekmények kivizsgálásában; egy ilyen vizsgálat megállapíthatta volna állami szereplők részvételét a bűncselekményekben, és jogi eszközöket biztosíthatott volna az áldozatok és hozzátartozók számára. Mindeközben a megfelelő válaszlépések hiányán túl a kormány lepezni igyekszik az emberi jogi válságot, emellett rendkívül magas a büntetlenségi ráta, a korrupció és a további militarizálódás lehetősége is.

2014 során a világ számos kormánya folytatta tovább a civil szervezetekkel és civil társadalommal szembeni kemény bánásmódot – amely részben tekinthető a civil társadalom szerepének fontosságát elismerő fonák megnyilvánulásnak is. Oroszország tovább húzotta a szorításon a dermesztő „külföldi ügynöktörvénnyel”, amelynek már a neve is a hidegháborús nyelvezetet idézi. Egyiptomban a Mubarak-korszakból származó egyesületi törvénnyel súlyos leépítést szenvedtek el a civil szervezetek: az üzenet az, hogy a kormány nem hajlandó tolerálni az eltérő véleményeket. A vezető emberi jogi szervezeteknek a megtorló intézkedésektől való félelem következtében le kellett mondaniuk az egyiptomi emberi jogok vizsgálatáról, melyet az ENSZ Emberi Jogok Tanácsa által végzett egyetemes időszakos felülvizsgálat keretében végeztek volna.

Ahogy számos korábbi alkalommal, a tiltakozók most is hatalmas bátorságot mutattak az ellenük irányuló fenyegetésekkel és erőszakkal szemben. Hongkongban az „esernyő mozgalom” néven elhíresült megmozdulások során tízezrek szálltak szembe a hivatalos fenyegetésekkel és a túlzott és önkényes rendőri erőszakkal,

hogy szabadon gyakorolhassák a véleménynyilvánítás és a gyülekezés jogát.

Az emberi jogi szervezeteket időnként az a vád éri, hogy túlzott hevülettel küzdenek a változásért. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy rendkívüli dolgokat is meg tudunk valósítani. December 24-én hatályba lépett a nemzetközi Fegyverkereskedelmi Szerződés, miután három hónappal korábban sikerült elérni az 50 ratifikációs küszöböt.

Az Amnesty International más szervezetekkel együtt 20 éven át küzdött ezért a szerződésért. Számtalan alkalommal hallottuk, hogy egy ilyen szerződés megvalósíthatatlan. Most azonban létezik a megállapodás, amely megakadályozza fegyverek eladását olyanok részére, akik embertelen tettek elkövetésére használnák azokat. Az elkövetkező években kulcsszerepet tölthet be ez a szerződés – immár csak a végrehajtásra kell odafigyelni.

2014-ben volt 30 éve annak, hogy az ENSZ elfogadta a kínzás elleni egyezményt – egy másik olyan egyezmény, amiért az Amnesty International szintén éveken keresztül kampányolt, és – részben – amiért a szervezet 1977-ben Nobel Béke-díjat kapott.

Ez az évforduló egyrészt okot adott az ünneplésre, másrészt azonban felhívta a figyelmünket arra is, hogy a kínzás még ma is mindennapos gyakorlat a világ számos pontján; ez volt az oka annak, hogy az Amnesty International ebben az évben útjára indította az Állítsd meg az erőszakot! globális kampányát.

A kínzás-ellenes üzenet sajátos visszhangot kapott az USA szenátusi beszámolójának decemberi nyilvánosságra hozatalát követően, amely elismerte, hogy a 2001. szeptember 11-én az USA-t ért támadásokat követően potenciális eszközként kezelték kínzások elkövetését. Meglepő módon néhányan a kínzások bűncselekményének elkövetői közül ma is úgy hiszik, hogy semmi olyat nem tettek, amiért szégyenkezniük kellene.

Washingtontól Damaszkuszig, Abudzsától Colombóig a világ számos vezetője próbálta az emberi jogok rettenetes megsértését

azzal igazolni, hogy az ország „biztonsága” érdekében kellett így cselekedniük. A valóságban azonban éppen ennek az ellenkezőjéről van szó. Éppen ezek az erőszakos cselekedetek az okai annak, hogy ilyen veszélyes világban élünk. Emberi jogok nélkül ugyanis nem létezhet biztonság.

Többször láthattuk már azt, hogy igenis lehetséges rendkívüli változásokat elérni – még azokban az időkben is, amikor az emberi jogok ismeretlen fogalomnak bizonyultak – vagy talán éppen azokban az időkben.

Remélünk kell azonban, hogy ha a jövőből visszanézünk majd 2014-re, ez az év lesz az a mélypont, a lehető legmélyebb pont, ahonnan felemelkedtünk és megteremtettük egy szebb jövő lehetőségét.

Salil Shetty,
az Amnesty International nemzetközi
főtitkára

AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

Miközben Afrika idén a ruandai népirtás huszadik évfordulójára emlékezik, a 2014-es év kontinensszerte a kegyetlen konfliktusokról szólt; véres események kezdődtek a Közép-afrikai Köztársaságban, Dél-Szudánban, Nigériában, de nem javult a már meglévő helyzet a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Szudánban és Szomáliában sem.

A konfliktusok általánossá váltak, a nemzetközi emberi jogok és a humanitárius jog rendszeres durva megsértésével együtt. A fegyveres konfliktusok az elképzelhető legrosszabb bűntetteket születték; jogtalanságokat és elnyomást. A marginalizáció, diszkrimináció, valamint más alapvető szabadságok és társadalmi-gazdasági jogok megsértése termékeny talajként szolgált a tovább konfliktusok és az instabilitás számára.

Afrika sok szempontból fejlődő régióknak tekinthető. A fejlődés mikéntje és a vidékcarca sok országban változóban van. 2014-ben a gyors társadalmi, környezeti és gazdasági változás elsöprő erővel folytatódott a kontinensen. A népesség gyors gyarapodása, a gazdaság növekedése és a városiasodás figyelemre méltó módon alakították át az emberek életét és megélhetését. A kihívások ellenére számos afrikai állam jelentős lépéseket tett az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljai megvalósítása felé. Az erről szóló 2014-es jelentésből kiderül, hogy a kitűzött célok eléréséért folytatott küzdelemben az élenjáró tíz ország közül nyolc Afrikában van.

Azonban sok jel mutat arra a szomorú tényre, hogy a gyors gazdasági növekedés sokak számára nem hozta meg az életszínvonal növekedését. Míg az elmúlt évtizedben összességében csökkent a szegénység a kontinensen, a szegénységi

küszöb (napi 1,25 USD) alatt élők száma nőtt. A kontinens szegényeinek összesen majdnem negyven százaléka él a konfliktusok sújtotta Nigériában (25,89%) és a Kongói Demokratikus Köztársaságban (13,6%). Afrikában az egyik legmagasabb a munkanélküli fiatalok aránya a világon, és itt a második legnagyobb az egyenlőtlenség Latin-Amerika után. Mindez rámutat a konfliktusok és törékenységre, illetve az alapvető társadalmi-gazdasági jogok megsértésére, a társadalmi kirekesztettségre, egyenlőtlenségre és mélyülő szegénységre között felfedezhető összefüggésre.

Az elnyomás és az alapvető emberi jogok megsértése nyomában járó instabilitás és véres konfliktusok felélenkülték 2014-ben; példa erre Burkina Faso, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Dél-Szudán és Szudán. Az elmúlt év során számos afrikai országban fokozódott az elnyomás és tovább szűkült a politikai tér. Több alkalommal előfordult, hogy a rendfenntartó erők indokolatlanul túlzott erőszakot alkalmaztak békés tüntetőkkel szemben. Számtalan alkalommal korlátozták a véleménynyilvánítás szabadságát és a szabad gyülekezés és egyesülés jogát is; mindez ráadásul nem csak azokban az országokban fordult elő, ahol a rendszer tekintélyelvű, hanem olyanokban is, ahol a kormány kevésbé autoriter vagy törekszik a politikai átmenetre.

2014-ben több afrikai országnak is (pl. Kenya, Szomália, Nigéria, Mali és a Száhel-régió országai) súlyos biztonsági problémákkal kellett szembenéznie a radikális fegyveres csoportok, mint az al-Shabab vagy a Boko Haram kegyetlenkedései miatt. Tízezrek veszítették életüket, százakat elraboltak és számtalan embernek kell azóta is félelemben és bizonytalanságban élnie. E csoportok tetteire a kormányok is hasonló brutalitással és válogatott kegyetlenségekkel válaszoltak: tömeges azonnali letartóztatások, bebörtönzések és törvénytelen kivégzések folytak. Az év végével Kenya életbe léptette a 2014-es biztonsági törvényét (törvényt módosítás), mely 22

békefenntartó misszió ellenére a 2014-es év utolsó hónapjai egyre növekvő erőszakban teltek az ország középső részein. Civilek váltak emberi jogi jogsértések áldozatává különböző fegyveres csoportok konfliktusaiban.

Októberben újabb erőszak rázta meg a fővárost, Banguit. Mindegyik fél – a Seleka, az anti-Balaka és a peul etnikai csoport tagjai – rendszeresen és következmények nélkül vettek célba civileket. Az ENSZ szeptemberben bevetett Többdimenziós Integrált Stabilizációs Missziója felvillantotta a változás lehetőségét, azonban alig egy hónap múlva az erőszak újabb hulláma kezdődött az országban. Ez rámutatott mindarra, hogy mekkora szükség van ott a nemzetközi erők jelenlétének és beavatkozásának fokozására.

A 2013 decemberében a szomszédos Dél-Szudánban kirobbant konfliktusban több tízezer ember, köztük sok civil veszítette életét, 1,8 millióan pedig otthonuk elhagyására kényszerültek. A kormány és a szembenálló erők a nemzetközi humanitárius és emberi jog teljes semmibe vételéről tettek tanúbizonyságot, amikor háborús és emberiség elleni bűntetteket követtek el. A konfliktus minden résztvevője gyilkolt civileket etnikai alapon; olyanokat is, akik imahelyeken vagy kórházakban kerestek menedéket. A szexuális erőszak is széles körű volt, ahogy a fosztogatás és a tulajdon rongálása is. A sérelmek széles skálája ellenére, és bár milliókat fenyegette az éhínség és betegségek veszélye, mindkét oldal több tüzszünetet is elutasított. Az év végéig nem mutatkozott különösebb jele annak, hogy igyekeznének felszámolni a bűntettek alól való kibújásokat, ide értve a Dél-Szudánban felállított vizsgálóbizottság eredményeinek közzétételét, ami semmiféle figyelmet nem kapott.

A fegyveres islamista csoport, a Boko Haram 2013-as erőszakos cselekményeit követően a Nigéria északkeleti részén dülő fegyveres harcok mind súlyosság, mind az áldozatok számának tekintetében tovább fokozódtak, döbbenetesen rámutatva ezzel Afrika legnépesebb nemzetének, valamint a régió békéjének és biztonságának

törekenységére. 2014 során a konfliktus a kisebb városokban fokozódott, ezzel több mint négyezer civil életét követelve 2009 óta. Az áprilisban elrabolt 276 iskolás lány esete emblematikus pontjává vált a Boko Haram civilek elleni terrorhadjáratának, amit azóta sem sikerült megállítani. Másrészt azok a közösségek, akik már évek óta érintettek a Boko Haram terrorjában, sokkal sebezhetőbbé váltak az állami rendfenntartó erőkkel szemben is, akik gyakran lépnek fel keményen, válogatás nélkül támadva, tömeges azonnali letartóztatásokkal, veréssel vagy kínzással. Az Amnesty International által begyűjtött háttorzongató videofelvételek, képek és szemtanúk beszámolói újabb bizonyítékai a valószínűleg mindkét fél által elkövetett háborús és emberiség elleni bűntetteknek és más komoly emberi jogi sérelmeknek.

Nigéria biztonsági szolgálata rendszeresen és szisztematikusan alkalmazott kínzást és más rossz bánásmódot országszerte, így az északkeleten dülő konfliktus során is. A rendfenntartókat alig vonták felelősségre mindeztért. A rendkívüli állapot 2013. májusi kihirdetése után az ország északkeleti részén látványosan megugrott a hadsereg által elkövetett tömeges önkényes letartóztatások és fogva tartások száma, valamint az év végéig folyamatosan jelentettek törvénytelen kivégzéseket, amit a hadsereg és a rendőrség vitt véghez.

Mindeközben semmiféle megoldás nem volt a láthatáron az elhúzódó konfliktusokra.

Szudánban a Darfúrban, Dél-Kordofánban és a Kék-Nílus régióban kialakult helyzet továbbra is megoldatlan maradt, és átterjedt Észak-Kordofánra is. A nemzetközi emberi és humanitárius jogot mindkét fél megsértette. Darfúrban a harcoló felek közti erőszak, a kormánypárti milíciák és a velük szemben álló fegyveres csapatok támadásai hozzájárultak a belső menekültek és civil halottak számának növekedéséhez.

A „Sokola 1” akció során fegyveres csapatok nyomán újabb erőszakhullám érte el a Kongói Demokratikus Köztársaság

keleti részét, ezek életét követelve és több mint egymillió embert kényszerítve otthona elhagyására. Az erőszak gyakran gyilkosság és nemi erőszak formájában nyilvánult meg, amit a kormányerők és a fegyveres csapatok is elkövettek.

Szomália déli és középső részén több mint százezer civil veszítette életét, sérült meg vagy vált menekültté a kormánypárti erők, az Afrikai Unió szomáliai missziója (AMISOM) és a fegyveres iszlamista csoport, az al-Shabaab fegyveres konfliktusában. A konfliktus összes résztvevője megsértette valamilyen módon a nemzetközi emberi és humanitárius jogot. Fegyveresek erővel toboroztak embereket, beleértve gyerekeket is, valamint elraboltak, megkínzottak és meggyilkoltak sokakat. A nemi erőszak és a szexuális erőszak más formái is elterjedtek voltak. A humanitárius helyzet a konfliktusnak, a szárazságnak és a csökkent mértékű humanitárius munkának köszönhetően nagy léptékben romlott. A 2014-es év végén több mint egymillió ember volt humanitárius válságban és további 2,1 millió vált rászorulóvá.

Voltak figyelmeztető jelek a jövő konfliktusaira nézve is. A Száhel-régió a politikai bizonytalanság, a radikális fegyveres csapatok és a szervezett bűnözés felemelkedése, a szélsőséges szegénység, valamint a társadalmi kirekesztettség összességének köszönhetően megmaradt különösen érzékeny vidékeknek. Jól mutatja ezt a mali eset, ahol a belső fegyveres konfliktusok állandó bizonytalanságba taszították az országot; különösen északon, ahol néhány terület kikerült a hatóságok irányítása alól. Egy, a kormány és a fegyveresek közt létrejött 2013-as békekötés ellenére a fegyveresek továbbra is követtek el emberrablásokat, gyilkosságokat, az erőszak pedig 2014-ben is folytatódott annak ellenére, hogy a béketerálgyalások folytatódtak a két fél között.

Az erőszakon és a biztonság hiányán Szomáliában, Kenyában, Nigériában és a Száhel-régióban csak rontott számos terrorcselekmény elkövetése, melyet csak

tetéztek a kormányerők által elkövetett komoly emberi jogi jogsértések. A fegyveres csoportok zaklatásai törvénytelen kivégzésekéből, emberrablásból, kínzásból és válogatás nélkül elkövetett támadásokból álltak. Szomáliában az al-Shabaab megkínzott és kivégezett olyanokat, akiket kémkedéssel vádolt vagy akik nem tartották be az általuk rendkívül szigorúan értelmezett iszlám törvényeket. Nyilvánosan végeztek ki, köveztek meg embereket, de csonkítást és korbácsolást is elkövettek. Nigériai iszlamista csoportok, mint a Boko Haram Kamerunban is gyilkoltak civileket, ejtettek túsokat vagy csak egyszerűen raboltak el embereket, illetve megtámadtak jogvédőket is.

ZSUGORODÓ POLITIKAI TÉR ÉS AZ ALAPVETŐ JOGOK FOLYAMATOS MEGSÉRTÉSE

Számos afrikai országban folytatódott az elmúlt évben az elnyomás és a politikai szintér szűkítése.

Eritreában betiltottak minden ellenzéki pártot, a szabad sajtót és a civil szervezeteket, valamint lelkiismereti és politikai foglyok ezreit tartják továbbra is önkényesen foga. Etiópiában a független média képviselői, úgymint bloggerek és újságírók kerültek a célkeresztbe, illetve letartóztatták ellenzéki pártok tagjait és békés tüntetőket is. Ruandában a civil társadalom számára szinte semmilyen út nem maradt, hogy a kormány emberi jogi politikáját bármilyen módon is bírálhassa. Burundiban a 2015-ös választás közeledtével igyekeztek elnémitani a kritikus hangokat, beleértve ellenzéki politikusokat, civil szervezetek aktivistáit, jogászokat és újságírókat. A szabad gyülekezés és egyesülés jogát korlátozták, a gyülekezéseket és felvonulásokat betiltották.

Gambiában húsz éve van hatalmon Yahya Jammeh elnök, akinek immár két évtizedes irányítását a szigorú intolerancia jellemzi: az újságírókat, politikai ellenfeleket és jogvédőket megfélemlítik és megkínózzák. Az év egy puccskísérlettel zárult december 30-án, amit tucatnyi letartóztatás és a médiával szembeni

szigorú fellépés követett. Burkina Fasóban novemberben beiktattak egy ideiglenes kormányt, hogy az vigye az ország ügyeit a 2015-ös parlamenti és elnöki választásokig. Minderre az Alkotmány módosítására tett törvényjavaslat ellen kirobbant tüntetések után került sor, miután a korábbi elnököt, Blaise Compaorét elmozdították hivatalából.

A rendfenntartó erők Angolában, Burkina Fasóban, Csádban, Guineában, Szenegálban, Togóban és más országokban is túlzott erővel léptek fel a tüntetésekkel és tiltakozásokkal szemben. A legtöbb esetben a hatóságok nem vizsgálták ki a túlzott erőszak használatát, és senkit sem vontak felelősségre a történektért.

Az újságíróknak, ellenzéki politikusoknak és emberi jogi jogvédőknek számos országban kellett elszervezniük kormánypárti erők vagy más fegyveresek zaklatását: önkényes letartóztatásnak, fogva tartásnak, verések, kínzásnak, emberrablásnak, sőt gyilkosságnak is ki voltak téve. A véleménynyilvánítás szabadságát és a békés gyülekezés és egyesülés jogát korlátozták Angolában, Burkina Fasóban, Kamerunban, Csádban, Eritréában, Etiópiában, Gambiában, Guineában, Mauritániában, Ruandában, Szomáliában, Szváziföldön, Togóban, Ugandában, Zambiában és Zimbabwében is.

Angolában, Burundiban és Gambiában új jogszabályokkal és szigorító intézkedésekkel korlátozták a média és a civil társadalom munkáját.

Szudánban annak ellenére is szigorúan korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát és a gyülekezés és egyesülés jogát, hogy a kormány kifejezte elköteleződését a nemzettel való párbeszédre a béke és az alkotmányos jogok védelme érdekében. A nemzeti hírszerzési és biztonsági szerv (NISS), valamint más biztonsági erők továbbra is tartanak fogva önkényesen olyanokat, akiket a Nemzeti Kongresszus Párt ellenfeleinek tartanak; céljuk, hogy elhallgattassák a médiát és megszüntessék a közösségi fórumokat és tüntetéseket.

Dél-Szudán nemzetbiztonsági szolgálata szinte hadjáratot indított a szabad véleménynyilvánosság ellen, és korlátozta a fegyveres konfliktus megállításáról szóló nyilvános vitákat; ezért lefoglaltak és bezártak több újságot, számos újságíró zaklatásnak tettek ki, megfélemlítettek és önkényesen fogva tartottak. Egy, a nemzetbiztonsági szolgálat számára széleskörű hatalmat biztosító törvénytervezet már elfogadott a parlament, és már csak az elnöki jóváhagyásra vár. Ennek értelmében a szervezet anélkül tartóztathatna le és tarthatna fogva bárkit, hogy azoknak joguk lenne bármiféle védekezésre, beleértve a független ellenőrzést vagy a visszaélések elleni védelmet.

BÜNTETLENÉG - AMIKOR AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS NEM MŰKÖDIK

Büntetlenség jellemezte Afrika fegyveres konfliktusait, mivel a nemzetközi jog által üldözendő bűncselekmények elkövetőit ritkán vonták felelősségre.

A Közép-afrikai Köztársaságban letartóztattak ugyan néhány alacsonyabb rangú fegyveres csoporttagot, és a Nemzetközi Büntetőbíróság ügyésze bejelentette, hogy az erők ügyében új előzetes vizsgálatot indít, az ilyen reményt adó esetek azonban továbbra is kivételnek számítottak, és a büntetlenség továbbra is táptalaja a Közép-afrikai köztársaságban kialakult konfliktusnak. Az év végéig az országban majdnem minden olyan fegyveres csoport vezetője szabadlábban maradt, aki a nemzetközi jog alapján üldözendő bűncselekményekkel gyanúsítható.

Kevés kézzelfogható eredményt hoztak azok az erőfeszítések is, melyeket a Kongói Demokratikus Köztársaságban tettek annak érdekében, hogy a nemzetközi jog alapján üldözendő bűncselekmények elkövetése miatt felelősségre vonják a kongói hadsereg és más fegyveres csoportok tagjait. A több mint 130 nő és fiatal lány tömeges megerőszakolása és a Minovában elkövetett gyilkosságok és fosztogatások ügyében kongói katonákból

álló katonai bíróság előtt folytatott tárgyaláson a megvádolt 39 katona közül csupán kettőt ítélték el nemi erőszakért, míg a többi vádlottat gyilkosságért, fosztogatásért és katonai bűncselekményekért ítélték el.

A konfliktus-övezeteken kívül is rendszeres probléma volt a felelősségre vonás hiánya, az emberi jogsértések elkövetői nagyrészt szabadon tevékenykedhettek. Több országban, így Egyenlítői Guineában, Etiópiában, Eritréában, Gambiában, Mauritániában, Nigériában és Togóban sem szűnt meg a kínzás és egyéb embertelen bánásmód alkalmazása, nagyrészt annak köszönhetően, hogy nem biztosították az ilyen bűncselekmények miatti felelősségre vonást.

Elégtelenek voltak azok az erőfeszítések is, amelyeket a kenyai választásokat követő 2007-2008-as erőszak során elkövetett nemzetközi és emberiség elleni bűncselekmények miatti felelősségre vonás érdekében tettek. Folytatódott a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt Samoei Ruto elnökhelyettes és Joshua Arap Sang tárgyalása, habár ezt negatívan befolyásolták a vesztegetésekről és a tanúk megfélemlítéséről szóló állítások. Az Uhuru Kenyatta elnök ellen emelt vádakat elejtették, miután elutasították a Nemzetközi Büntetőbíróság ügyészének azt a kérelmét, hogy a bíróság állapítsa meg a kenyai kormány együttműködésének elmulasztását. Nemzeti szinten nem történt előrelépés a választásokat követő erőszak során elkövetett súlyos emberi jogi jogsértések miatti felelősségrevonás biztosítása terén.

Másfelől a Nemzetközi Büntetőbíróság fenntartotta a 2014-ben Thomas Lubanga Dyilo ügyében hozott ítéletet, mely szerint 2012-ben bűnösnek találták olyan háborús bűncselekmények elkövetésében, mint a 15 év alatti gyermekek toborzása, besorozása, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságban dülő konfliktusokban történt bevetésük. Emellett Germain Katangát, a Force de Résistance Patriotique en Ituri parancsnokát bűnösnek találták emberiség elleni és háborús bűncselekmények elkövetésében, és 12

év börtönbüntetésre ítélték. A Nemzetközi Büntetőbíróság megerősítette a Bosco Ntaganda ellen emberiség elleni és háborús bűncselekmények miatt, valamint nemi erőszak elkövetése miatt emelt vádakat, amelyeket Bosco Ntaganda a vád szerint 2002-2003-ban követett el, a Kongói Demokratikus Köztársaság Ituri tartományában. A tárgyalást 2015 júniusára tűzték ki. A Nemzetközi Büntetőbíróság júniusban megerősítette az emberiség elleni bűncselekmények miatt Elefántcsontpart korábbi elnöke, Laurent Gbagbo ellen emelt vádakat. A tárgyalást 2015 júliusára tűzték ki.

A nemzetközi jog alapján üldözendő bűncselekmények büntetlenségének leküzdése céljából kialakuló nemzeti törekvések keretében indult nyomozás Maliban az erőszakos eltűntetések ügyében. Csád korábbi elnöke, Hissène Habré továbbra is őrizetben van Szenegálban, az Afrikai Unió (AU) által létrehozott Afrikai Rendkívüli Kamara előtt lefolytatandó tárgyalásra várva, miután az 1982 és 1990 között elkövetett emberiség elleni és háborús bűncselekmények vádjával, 2013. júliusában Csádban letartóztatták.

Márciusban Elefántcsontpart feladta a Nemzetközi Büntetőbíróságnak Charles Blé Goudét, akit a 2010-ben kitört választásokat követő erőszak során elkövetett emberiség elleni bűncselekményekkel vádolnak. Decemberben a Nemzetközi Büntetőbíróság Tárgyalás-előkészítő Kollégiuma megerősítette négy emberiség elleni bűncselekmény elkövetésének vádját, és az ügyet az Elsőfokú Kollégium elé utalta. Decemberben a Tárgyalás-előkészítő Kollégium elutasította Elefántcsontpart kifogását az emberiség elleni bűncselekmények elkövetésével gyanúsított Simone Gbagbo ellen folyamatban lévő ügy elfogadhatóságára vonatkozóan.

A Dél-Afrikai Köztársaság alkotmánybírósága októberben mérföldkövet jelentő döntést hozott az egyetemes joghatóságról, a Dél-afrikai rendőrség főparancsnoka kontra Dél-afrikai Emberi Jogok Központja és mások között folyamatban

lévő ügyben. Az alkotmánybíróság ebben az ügyben kimondta, hogy az egyetemes joghatóság elve alapján a Dél-afrikai rendőrségnek kell eljárnia Zimbabwében, a zimbabwei polgárok által és az ellenük elkövetett kínzások ügyében.

Az afrikai nemzetközi igazságszolgáltatás terén elért korábbi fejlődéshez képest azonban nemzetközi és regionális szinten is komoly visszaesés történt. Annak ellenére, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútumának 34 afrikai tagállama van - több, mint bármelyik másik régiónak - 2014-ben politikai megfontolású taktikázás ásta alá a felelősségre vonás irányába tett merészebb afrikai lépéseket. Kenya a Római Statútum öt ponton történő módosítását javasolta, köztük a 27. cikk olyan irányú módosítását is, mely kizárná, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság hivatalban lévő állam- és kormányfőket vonjon büntetőeljárás alá.

Májusban az Afrikai Unió miniszterei az Afrikai Igazságügyi és Emberi Jogi Bíróság Alapokmányáról szóló Jegyzőkönyv módosításainak tárgyalása során kiterjesztették azokat a személyi kategóriákat, akik a bíróság újonnan létrehozott büntetőjogi joghatósága alól mentességet élvezhetnek. Az AU Közgyűlésének 23. rendes ülése utólag jóváhagyta ezt a módosítást, amelynek célja, hogy büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentességet biztosítson a hivatalban lévő afrikai államfőknek és egyéb állami felső vezetőknek népiirtás, háborús és emberiség elleni bűntettek elkövetése esetén, ami visszalépést és egyben a súlyos emberi jogi jogsértések áldozatainak elárulását jelenti. Az állam- és kormányfők úgy döntöttek, hogy inkább megvédik magukat és a következő vezetőket a súlyos emberi jogi jogsértések elkövetése miatti büntetőjogi felelősségre vonástól ahelyett, hogy a bűncselekmények áldozatainak szolgáltatnának igazságot a nemzetközi jog alapján.

Ettől eltekintve a Nemzetközi Büntetőbíróság fenntartja azt a jogkörét, hogy a Római Statútum bármely tagállama esetében kivizsgálja a hivatalban lévő afrikai

állam- és kormányfők által elkövetett ilyen bűncselekményeket, mégis 2014 arról lesz emlékeztetés, hogy néhány afrikai állam és az AU politikai erőket mozgósított annak érdekében, hogy aláássák a Nemzetközi Büntetőbíróság munkáját.

SZEGÉNYSÉG ÉS NÉLKÜLÖZÉS

Az év során folytatódó gyors gazdasági növekedés ellenére sok afrikai életkörülményének még mindig van mit javulnia. Sok állam tett jelentős lépéseket a millenniumi fejlesztési célok elérése érdekében, de Afrika a célok 2015-re történő megvalósításában még mindig elmarad a legtöbb fejlődő régióhoz képest. Az afrikai szegénység továbbra is csökken, azonban ennek a sebessége még mindig nem elég ahhoz, hogy a térség 2015-re elérje a kitűzött célt, vagyis a szegénység felére csökkentését. Valójában erősödtek az arra utaló jelek, amelyek szerint az afrikai összslakosság több mint fele a szegénységi küszöb (napi 1,25 USD) alatt él. Más célok elérése, így az alultáplált gyermekek számának és a gyermekágyi halandóságnak a csökkentése is valószínűtlen.

Mivel az afrikai városok példa nélküli gyorsasággal terjeszkedtek, a gyors városiasodás a biztonság hiányát és egyenlőtlenséget eredményezett. A városi szegénység miatt sokan megfelelő lakhatás és alapvető ellátási lehetőségek nélkül maradtak, így különösen azok, akik nem hivatalos telepeken vagy nyomornegyedekben élnek. A lakosok a kényszerkilátások következtében megélhetés és tulajdon nélkül maradtak, ami még mélyebb szegénységbe sodorta őket. Angolában, Luanda tartományban legalább 4000 családot telepítettek ki erőszakkal. Kenyában a bíróság ismét megerősítette a megfelelő lakhatáshoz való jogot és a kényszerkilátások tilalmát. A Legfelsőbb Bíróság elrendelte, hogy a kormány fizessen körülbelül 370 000 USD kártalanítást azoknak, akik a nairobi City Carton nyomornegyed lakosai voltak, mielőtt 2013-ban kilakoltatták őket.

Az ebola járvány márciusi kitörése néhány nyugat-afrikai országban az Egészségügyi Világszervezet véleménye szerint az eddigi legnagyobb és legösszetettebb ebola járványhoz vezetett azóta, hogy a vírust 1976-ban felfedezték. 2014 végéig az ebolajárvány majdnem 5000 ember életét követelte Guineában, Libériában, Maliban, Nigériában és Sierra Leonében. Több mint 10 000 ember fertőződött meg, és attól lehetett tartani, hogy 2015 elején nagymértékű élelmiszerválság fog kibontakozni. Közösségek és egészségügyi szolgáltatások hullottak darabjaikra és jutottak tűrképességük határára.

A leginkább sújtott országok, mint Guinea, Libéria és Sierra Leone korábban is nagyon gyenge egészségügyi rendszerrel rendelkeztek, és épp csak a közelmúltban szabadultak fel hosszantartó konfliktusok és instabilitás alól. Guineában, ahol több százan haltak meg, köztük legalább 70 egészségügyi dolgozó, a kormány elkésett válaszlépése és a források hiánya vezetett a járvány gyors és végtelen elterjedéséhez.

Ezek azonban nemcsak a kormány kudarcára mutatnak rá, vagyis arra, hogy nem tartotta tiszteletben, nem védte meg és nem biztosította polgárai számára az elérhető legjobb egészségi állapothoz való jogot, hanem arra is, hogy a nemzetközi közösségek elbuktak a válságkezelés terén. 2014 végén a vezető segélyszervezetek nagyobb támogatásra szólították fel a nemzetközi közösséget. Az ENSZ úgy nyilatkozott, hogy az ebolajárvány terjedésének megfékezéséhez közel 1 milliárd USD lenne szükséges, amelyből azonban novemberig mindössze 345 millió USD gyűlt össze.

DISZKRIMINÁCIÓ ÉS KIREKESZTÉS

Több százezer ember kényszerült és kényszerül lakóhelyét fegyveres konfliktusok, illetve politikai üldöztetés miatt vagy jobb megélhetés reményében elhagyni. Sokan kényszerültek lakóhelyük és megélhetésük fáradtságos és veszélyes elhagyására, hogy biztonságra leljenek saját hazájukban vagy éppen annak határain túl. Nagy számú

menekült és migráns szenvedett további erőszaktól és visszaélésektől, sokan éltek olyan táborokban, ahol korlátozott a hozzáférés az egészségügyi ellátáshoz, az ivóvízhez, a higiéniahoz, az élelemhez és az oktatáshoz.

Számuk hónapról hónapra nőtt azzal az Eritreából menekült több ezer emberrel, akik többsége a bizonytalan katonai szolgálatra behívás miatt hagyta el az országot. Közülük sokan voltak kitéve embercsempész-hálózatok veszélyének, pl. Szudánban vagy Egyiptomban. Kamerunban, a határmenti területeken több ezer olyan menekült élt zsúfolt táborokban iszonyatos körülmények között, akik a Közép-afrikai Köztársaságból és Nigériából menekültek a fegyveres csoportok elől. A szudáni konfliktus következtében több mint egymillió belső menekült maradt az országban, és legalább 600 000 ember él különböző menekülttáborokban Csádban, Dél-Szudánban és Etiópiában. Több ezer szomáliai menekült helyzetét súlyosbította Kenyában a táborokba kényszerítési politika, vagyis az, hogy a menekülteket városi otthonaik elhagyására, majd nyomorúságos, túlszűfolt táborokba kényszerítették. A menekültek és menedékkérők Dél-Afrikában továbbra is xenofób támadásoknak voltak kitéve, a hatóságoktól pedig csak kismértékű vagy éppen semmilyen védelmet nem kaptak.

Több más csoportot is eleve kizártak az emberi jogok által nyújtott védelemből, vagy éppen a visszaélések esetén tagadták meg tőlük a jogorvoslati lehetőséget. A nők fontos szerepet játszhatnak a konfliktus által sújtott társadalom alkalmazkodóképességének növelésében, azonban a nőket gyakran rekesztették ki a nemzeti békeépítő folyamatokból. A konfliktustól szenvedő, illetve a nagyobb számú menekültnek vagy belső menekültnek otthont adó országokban, mint például Dél-Szudánban vagy Szomáliában nők és fiatal lányok estek áldozatul nemi erőszaknak vagy egyéb szexuális erőszaknak. A nők elleni erőszak a konfliktuson kívüli országokban is veszélyt jelentett, néha a kulturális hagyományok és normák miatt,

vagy éppen azért, mert néhány országban a nemi alapú diszkrimináció jogalkotás útján intézményesített.

A leszbikus, homoszexuális, biszexuális, transznemű és interszexuális személyek számára adott reményt 2014-ben az a mérföldkőnek tekinthető döntés, amelyet az Emberi Jogok és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága hozott, és amelyben elítélt minden olyan erőszakot, diszkriminációt és egyéb emberi jogi jogsértést, amelynek alapja a szexuális hovatartozás vagy a nemi identitás. Az egyenlőség és igazság érvényesülésének reménye csillant fel akkor is, amikor Malawi kötelezte magát arra, hogy büntetlenséget biztosít a megegyezésen alapuló azonos nemű személyek közötti szexuális kapcsolatok esetén.

Ennek ellenére több országban, így Kamerunban, Gambiában, Szenegálban, Ugandában és Zambiában is folytatódtak az üldözések és büntetőjogi felelősségre vonások valós vagy vélt szexuális irányultság miatt.

Egy visszalépést jelentő irányvonalban számos ország igyekezett fokozni a büntetőjogi felelősséget szexuális irányultságra tekintettel, azáltal, hogy vagy a már hatályos igazságtalan jogszabályokat szilárdították meg, vagy ilyen új jogszabályokat alkottak. Nigéria elnöke aláírta az ugyanazon nemű személyek házasságát megtiltó törvényt, amely diszkriminációt tesz lehetővé vélt vagy valós szexuális irányultság vagy nemi identitás alapján. Az Ugandában bevezett anti-homoszexualitás törvény annak ellenére, hogy az alkotmánybíróság megsemmisítette, mivel a parlament azt a határozatképességhez szükséges létszám nélkül fogadta el, továbbra is önkényes letartóztatásoknak, veréseknek, otthonukból való elűldözésnek, munkájuk elvesztésének és erőszakos támadásoknak tesz ki sok leszbikus, homoszexuális, biszexuális, transznemű és interszexuális személyt. Gambia elnöke jóváhagyta a parlament által elfogadott javaslatot a Büntető Törvénykönyv 2014-es módosításáról, amely új bűncselekményt vezet be, az életfogytiglani börtönbüntetéssel büntetendő

„súlyos homoszexualitást”, amely homályos megfogalmazása miatt széleskörű visszaélésre ad lehetőséget. Csád parlamentje szintén tárgyalta egy homofób törvényjavaslatot, amely akár 20 évi szabadságvesztéssel és súlyos pénzbüntetéssel fenyegeti azokat, akiket azonos neműek között létesített szexuális kapcsolat miatt „találnak bűnösnek”.

ELŐRETEKINTÉS

2014 során régiószerzte egyének és közösségek kezdték el megérteni és egyre jobban tisztelni az emberi jogokat. Ez a növekvő emberi jogi mozgalom azzal, hogy hallatta a hangját és lépéseket tett - néha saját életük és biztonságuk kockáztatása árán is - az igazság, a méltóság és a remény vízióját hozta el.

Ennek ellenére ez az év hatásonként emlékeztet arra, hogy Afrika milyen mértékű emberi jogi kihívásokkal küzd, valamint arra, hogy mélyrehatóbb és gyorsabb előrelépésre van szükség az emberi jogok érvényesítése érdekében.

Az események alaposan szemléltették, hogy annak érdekében, hogy az erőszakos afrikai konfliktusok megoldódjanak, sürgősen szükség van közös és következetes fellépésre. Előretekintve elmondható, hogy fel kell karolni és előre kell vinni az Afrikai Unió Bizottságának azt a törekvését, hogy az afrikai fegyveres konfliktusok megszüntetésére irányuló ütemtervet dolgozzon ki. Mind a nemzetközi, mind a regionális intézményeknél égetően szükség van a konfliktusok kezelésének egy sokkal erőteljesebb, összefüggő és a nemzetközi emberi jogokon alapuló megközelítésére.

A béke, a biztonság és az igazság másik alapvető feltétele, hogy az afrikai államok hagyjanak fel a nemzetközi büntetőbíráskodás kollektív támadásával, ideértve a Nemzetközi Büntetőbíráskodás munkáját is, és ehelyett inkább álljanak ki amellett, hogy mind regionális, mind nemzetközi szinten fel kell lépni a büntetlenség ellen, és törekedjenek a súlyos emberi jogsértések és egyéb nemzetközi jog alapján üldözendő

bűncselekmények elkövetőinek hatékony felelősségre vonására.

A következő éveket szinte bizonyosan alapos változások jellemzik majd. A 2015 utáni keretrendszer, mely a millenniumi fejlesztési célokat követi, történelmi lehetőséget kínál az AU tagállamainak, hogy egy emberi jogi szabályozási keretet fogadjanak el, amely számtalan életet tehetne jobbá. A büntetőjogi felelősségrevonhatóságot a 2015 utáni keretrendszernek is tartalmaznia kell, szilárd célokra és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jelzőin keresztül, és ezt kombinálni kell a részvételi jogok, az egyenlőség, a diszkrimináció tilalma, a jogállamiság és egyéb alapvető szabadságok erősítésével.

AMERIKAI KONTINENS – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

Az amerikai kontinens egészéről elmondható, hogy a növekvő egyenlőtlenség, a diszkrimináció, a környezet elhasználódása, a történelmi büntetlenség, a közbiztonság romlása és a konfliktusok növekvő gyakorisága és súlyosbodása következtében a lakosság jelentős része meg van fosztva az őket megillető emberi jogok teljes körű gyakorlásától. Az e jogokért kiálló aktivistákat pedig erőszakos módszerekkel próbálják meg megfélemlíteni és elhallgattatni.

2014-ben az egész kontinensen (Brazíliától az USA-ig és Mexikótól Venezueláig) általánosak voltak az emberi jogi jogsértések ellen szervezett tömeges, nyilvános megmozdulások. Országról országra tömegek lepték el az utcákat, hogy az elnyomó állami gyakorlatok ellen tüntessenek. A tüntetések nyilvános fórumai voltak a korrupció és a büntetlenség, illetve a kevés kiváltságosnak kedvező gazdasági intézkedések ellen irányuló kritikáknak. Több százezren csatlakoztak ezekhez a spontán megmozdulásokhoz. A modern technológia és a közösségi média megkönnyítette az emberek összeszervezését, az információ megosztását és az emberi jogi jogsértések felfedését.

Az elégedetlenség e megnyilvánulásai és az emberi jogok tiszteletben tartására vonatkozó követelések egy olyan közegben fogalmazódtak meg, ahol egyre kisebb tere van a demokratikus gyakorlatoknak és ahol a másként gondolkodást büntetik. Mind az állami, mind a nem állami szereplők részéről egyre gyakoribb volt, hogy erőszakot alkalmaztak a lakossággal szemben. Különösen a szociális mozgalmak tagjaival és az aktivistákkal szemben voltak gyakoriak az erőszakos fellépések. Az emberi jogi jogvédők

elleni támadások száma is jelentősen növekedett a térség legtöbb országában, és a támadók egyre durvább módszereket alkalmaztak.

A növekvő erőszakosság egy általános tendencia része. A régióban az elmúlt években egyre gyakoribb, hogy katonai módszerekkel reagálnak a társadalmi rendszerrel és a politikai intézkedésekkel szemben megfogalmazott kritikákra. A régióban több országban megszokottá vált, hogy a hatóságok állami erők bevetésével lépnek fel a bünszervezetek ellen, illetve, hogy a társadalmi konfliktusokat is ilyen módszerekkel próbálják meg orvosolni, akkor is, ha a szóban forgó konfliktusok fennállása nincs hivatalosan elismerve. Egyes területeken a bünszervezetek és egyéb nem állami szereplők – például paramilitáris szerveződések és nemzetközi vállalatok – növekvő hatalma folyamatos veszélyt jelentett az államhatalomra, a jogállamiságra és az emberi jogokra.

A súlyos emberi jogi jogsértések továbbra is több tízezer ember életét keserítik meg a régióban. A 2013-as és 2014-es évben a régióban az emberi jogok ügyének előremozdítása, védelme és mindenki számára való biztosítása helyett az emberi jogi jogvédelem tekintetében kifejezett visszalépésről beszélhetünk.

Az ENSZ emberi jogi főbiztos szerint az amerikai kontinensen negyven emberi jogi jogvédőt öltek meg 2014 első kilenc hónapjában.

Októberben a Dominikai Köztársaság nyilvánosan rendreutasította az Emberi Jogok Amerikai Bizottságát, miután a Bizottság elítélte a dominikai hatóságokat a haiti származású dominikai állampolgárok és a haiti migránsok diszkriminációja miatt.

Szeptemberben az Ayotzinapa tanárképző főiskola negyvenhárom hallgatóját tüntették el erőszakosan Mexikóban. A diákokat a Guerrero állambeli Iguala városában tartotta fogva a helyi rendőrség, bünszervezetekkel együttműködve. December 7-én a szövetségi főügyész bejelentette, hogy független

bűnügyi szakértők azonosították az egyik diák maradványait. Az év végeztével a többi nyegerként diák tartózkodási helye továbbra is ismeretlen.

Augusztusban meggyilkolták Michael Brownt. A tizennyolc éves fegyvertelen afroamerikai férfit egy Darren Wilson nevű rendőr lötte agyon az amerikai Missouri állambeli Fergusonban. Tiltakozásképpen az emberek ellepték az utcákat a támadást követően. Miután a vádasküdszék novemberben úgy döntött, hogy nem emel vádat a vétkes rendőr ellen, a tüntetések újramezódtek. A tiltakozások több amerikai nagyvárosban is folytatódtak. Decemberben New Yorkban tüntettek, miután a vádasküdszék megtagadta a vádemelést az ellen a rendőr ellen, aki Eric Garner júliusi haláláért felelős.

Szintén augusztusban lelőtték Margarita Murillót, a campesino (földtelen paraszt) mozgalom egyik vezérét az északnyugathondurasi El Planón közösségben. Saját elmondása szerint Murillót megfigyelték és többször megfenyegették a támadást közvetlenül megelőző napokban.

Februárban negyvenhárman meghaltak (köztük rendőrök is) és több százan megsebesültek Venezuelában, a kormányellenes tüntetők, a biztonsági erők és a kormánypárti tüntetők közötti összecsapások során.

2013-ban Salvadorban megtagadták az abortusz végrehajtását egy „Beatriz”-ként emlegetett) fiatal nőn, annak ellenére, hogy a terhesség veszélyeztette az anya életét és a magzat sem élte volna túl a szülést, tekintve, hogy hiányzott egy darab az agyából, illetve a koponyájából. Beatriz helyzete országos és nemzetközi felháborodást váltott ki, többen héten keresztül próbáltak a salvadori hatóságokra nyomást gyakorolni az ügyben. Terhessége huszonharmadik hetében végül császármetszést hajtottak végre a fiatal nőn. Az abortusz teljes betiltásával Salvador szexuális és reprodukív választásaikban és jogaikban korlátozza a nőket, és egyben az életüket is veszélyezteti. 2014-ben tizenhét

olyan nő nyújtott be kegyelmi kérvényt, akiket terhességhez kapcsolódó ügyért ítétek negyven évig terjedő szabadságvesztésre. Az év végéig még nem született döntés az ügyükben.

2013 májusában elfítették Efrain Rios Montt tábornokot, Guatemala volt elnökét népiártásért és emberiség ellen elkövetett bűntettekért. Tíz nappal később azonban az ítéletet adminisztratív formásokra hivatkozva hatályon kívül helyezték. Az, hogy Rios Monttot továbbra sem ítétek el, elkésérítő hír az áldozatoknak és rokonaiknak, akik több mint harminc éve várnak az igazságszolgáltatásra. Rios Montt 1982 és 1983 között volt Guatemala elnöke és a hadsereg főparancsnoka. Parancsnoksága alatt 1771 isil-maja őslakost gyilkoltak meg, kínoztak meg, bántalmaztak szexuálisan és tettek belső menekültté egy belháború során.

A súlyos emberi jogi jogsértések e hosszú listája mutatja, hogy annak ellenére, hogy a régió államai ratifikálták és aktívan támogatták a legtöbb regionális és nemzetközi emberi jogi egyezményt és előírást, az emberi jogokat továbbra sem igazán tartják tiszteletben a régióban.

KÖZBIZTONSÁG ÉS EMBERI JOGOK

Több országban is előfordult, hogy a kormány politikája ellen szervezett tüntetésekre a biztonsági erők túlzott erőszakkal reagáltak. Brazíliában, Kanadában, Chilében, Ecuadorban, Guatemalában, Haitin, Mexikóban, Peruban, az Egyesült Államokban és Venezuelában a biztonsági erők a közrend védelmének fontosságára hivatkozva olyan erővel léptek fel a tüntetők ellen, amely messze meghaladja a nemzetközi előírások által meghatározott mértéket. Az említett országok kormányai nemhogy nem ítétek el nyilvánosan a túlzott erőszak alkalmazását a rendőrség részéről, de meg sem kérdőjelezték annak létjogosultságát.

2014 elején Venezuelában az ország több részében is viharos tömeges tüntetések zajlottak a kormány ellen, illetve mellett. A tüntetések és a hatóságok reakciója az

országban már több mint egy évtizede fennálló, növekvő megosztottságot tükröztek. A társadalmi elégedetlenség és megnyilvánulásai és a tüntetők és a biztonsági erők közötti viharos összvetések során sajnos több emberi jogi jogsértés is történt (többek között emberölés, önkényes fogva tartás, kínzás és egyéb kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód). Több ezer tüntetőt tartottak fogva, sokakat közülük teljesen önkényesen, egyes források szerint pedig többüket megkínózták vagy egyéb módon bántalmazták. A tüntetések közben, illetve a rendőri reakció következményeként legalább negyvenhárman meghaltak és nyolcszázhetvenen megsebesültek – köztük rendőrök is.

Brazíliában több ezren tüntettek az utcákon, míg az ország a 2014-es Világkupa rendezésére készülődött. A tüntetők a tömegközlekedés drágulása ellen tiltakoztak, illetve az ellen, hogy a kormány hatalmas összegeket költ a Világkupa előkészületeire, míg a közellátás továbbra sem kap megfelelő állami támogatást. A tüntetések sosem látott mértéket öltöttek. Több százezen vettek részt a tömeges demonstrációkon, több tucatnyi városban. Sok esetben a rendőrség túlzott erőbevetéssel reagált. 2013-as és 2014-es tüntetéseken, többek között a Világkupa alatti demonstráció során is gyakori volt a túlzott rendőri erőszak és a hatalommal való visszaélés. A rohamrendőrség válogatás nélkül alkalmazott könnygázt a tüntetőkön, egy ízben például egy kórházban, ártalmatlan emberekre lőttek gumilövedékkel, és gumibotokkal ütegették a tüntetőket. Több százan megsebesültek, köztük Sérgio Silva, egy fotós, akit egy gumilövedék a bal szemére megvakított. Másokat pedig válogatás nélkül összetartottak és fogva tartottak, egyeseket szervezett bűnözésre vonatkozó törvényekre hivatkozva, noha semmilyen bizonyíték nem volt arra nézvést, hogy a szóban forgó személyek bármilyen bűntevékenységen részt vettek volna.

Az Egyesült Államokban hónapokon keresztül tartottak a tüntetések Fergusonban

és a környező településeken, Michael Brown halála után. A tiltakozásokra részben az adott okot, hogy a vádasküldtszék úgy döntött, hogy nem emel vádat a gyilkos lövést leadó rendőr ellen. A rendőrség részéről a teljes rohamfelszerelés és a katonai fegyverek bevetése a békés gyülekezés jogával élő tüntetők megfélemlítését szolgálta. A tüntetők és a helyszínről tudósító újságírók közül többen is megsérültek, amikor a biztonsági erők gumilövedékeket, könnygázt és más agresszív tömegoszlatási technikákat vetettek be, olyan helyzetekben, amelyek nem kívánták meg e módszerek alkalmazását.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

Noha az amerikai kontinens országaiban nagyon szigorú kínzásellenes eljárások és törvények vannak érvényben mind nemzeti, mind regionális szinten, a kínzás és a bántalmazás az egész régióban elterjedt, és a felelősöknek csak ritkán kell elszámolniuk tetteikkel.

A „Fékevesztettség: kínzás és egyéb bántalmazás Mexikóban” című jelentésben az Amnesty International a kínzás és egyéb bántalmazás aggasztó növekedéséről számol be az országban. A jelentés arra is rámutatott, hogy Mexikóban az elmúlt évtizedben a kínzás általánosan elfogadottá vált, és általában büntetlenül maradt. A szövetségi bíróságokon pusztán hét embert ítélték el kínzásért, és meg ennél is kevesebb ember ellen indult eljárás állami szinten.

A negyvenhárom eltűnt diákkal szemben elkövetett emberi jogi jogsértéseket felderítő nyomozás hiányosságai és korlátozott volta a mexikói kormány sikertelenségére világított rá a korrupcióval folytatott harcban, illetve arra, hogy az országban hihetetlen magas a büntetlenség szintje. A kormány sem a széles körben elterjedt és mélyen gyökerező korrupció felderítésében, sem az állami hatóságok és a szervezett bűnözés közötti együttműködés felgöngyölítésében sem tudott jelentős eredményeket felmutatni.

A kínzás és egyéb bántalmazás gyakori módszerek a gyanúsítottakkal szemben,

melyeket vagy büntetésként alkalmaznak, vagy abból a célból, hogy információkat szerezzenek tőlük és vallomásokat csikarjanak ki belőlük. 2014 februárjában Venezuelában egy Daniel Quintero nevű huszonhárom éves diákot, akit egy kormányellenes tüntetésen való részvétellel gyanúsítottak, súlyosan bántalmaztak (többek között az arcára és bordáira mért csapásokkal és rúgásokkal) és nemi erőszakkal fenyegették az őrizetben. A Dominikai Köztársaságban Ana Patricia Fermín halálosan megfenyegették 2014 áprilisában, miután beszámolt arról, hogy két rokonát megkínózták rendőri őrizetben a fővárosban, Santo Domingóban. Ana Patricia Fermín férjét, illetve az egyik megkínzott férfit a rendőrség szeptemberben agyonlőtte.

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS ÉS A BÜNTETLENSÉG ELLEN FOLYTATOTT HARC

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés sokak számára elérhetetlen maradt, különösen a legnehezebb körülmények között élők számára. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést több tényező akadályozta. Sok országban nem hatékony és gyakran nem független az igazságszolgáltatási rendszer, és egyes szektorok semmitől sem riadnak vissza, hogy elkerüljék a felelősségre vonást és az elszámoltatást, illetve hogy megvédjék az érintett politikai, gazdasági vagy akár bűnözői csoportok érdekeit.

A hozzáférést tovább nehezítették az emberi jogi jogvédők, tanúk, ügyvédek, ügyészek és bírók elleni támadások, melyeknek a hatalmi visszaélésekre, emberi jogi jogsértésekre és korrupcióra fényt derítő újságírók szintén gyakori célpontjai voltak. Ezen felül az a tény, hogy az emberi jogi jogsértéseket elkövető rendvédelmi dolgozók ügyét több országban (pl. Chile, Ecuador és az Egyesült Államok) továbbra is katonai bíróság előtt tárgyalják, felveti a kérdést, hogy ez ügyek mennyire esnek független és pártatlan elbírálás alá.

A múlt század katonai rendszerei által (pl. Argentínában és Chilében) elkövetett emberi

jogi jogsértések ügyében haladt valamelyest a nyomozás, illetve a vádemelések és a peres eljárások folyamata is előremozdult. Ennek ellenére továbbra is büntetlenül maradtak a régióban a huszadik század második felében elkövetett, több ezer erőszakos eltüntetett és ítélet nélküli kivégzés felelősei. Ennek fő oka az, hogy a politikai elit nincs igazán elkötelezve a felelősök elszámoltatása mellett. Braziliában, Bolíviában, Salvadorban, Guatemalában, Haitin, Mexikóban, Paraguayban, Peruban és Uruguayban továbbra is több ezer áldozat (és családjaik) várnak arra, hogy igazságot szolgáltatassanak nekik.

BÖRTÖNKÖRÜLMÉNYEK

Az emberi jogi csoportok jelentései szerint azzal, hogy a régióban elsöprő mértékben nőtt a bebörtönzések száma az elmúlt két évtizedben, a latin-amerikai börtönök rémálomba illő helyekké váltak, ahol az ítélet letöltése túlélésért folytatott harc. Több tízezer, tárgyalásra váró embert tartottak fogva hosszú időn keresztül a bűnügyi igazságszolgáltatás késlekedései miatt.

Latin-Amerika és a Karib-térség legtöbb országában a börtönök túlzsúfoltak, gyakori az erőszak és gyakran a legalapvetőbb szolgáltatások sem érhetőek el. A jelentések szerint az amerikai régió több országában a börtönökben nem volt elegendő élelem, tiszta ivóvíz, a higiéniai körülmények és az orvosi ellátás nem voltak megfelelőek, illetve a rabok számára nem volt közlekedési lehetőség biztosítva, hogy eljussanak meghallgatásaikra, így ügyük tárgyalása nem haladt előre. Emellett gyakoriak voltak a bebörtönözöttek közötti támadások is, melyek olykor gyilkossággal végződtek. Annak ellenére, hogy a régió jelenlegi vezetői közül többen maguk is voltak börtönben, a politikai vezetést továbbra sem kíván a börtönkörülmények kérdésével érdemben foglalkozni.

Az USA-ban több tízezer rab maradt elkülönítve állami és szövetségi börtönökben. A magáncéllakba zárt foglyok napi huszonkét-

huszonnégy órát töltenek teljes magányban, megfosztva a társas és környezeti ingerektől.

A régió országainak kormányai továbbra sem álltak elő kivitelezhető tervekkel e súlyos és égető problémák megoldására. Alig történt előrelépés a börtönkörülmények megreformálásában. Az érintett kormányok nemigen tettek annak érdekében, hogy biztosítsák, hogy a börtönök megfeleljenek a nemzetközi egyezményekben meghatározott emberi jogi előírásoknak, és hogy megvédjék a bebörtönzöttek élethez, testi épséghez és méltósághoz való jogát.

MIGRÁNSOK ÉS LESZÁRMAZOTTAIK JOGAI

A hazájukban uralkodó bizonytalanság és a nehéz életkörülmények egyre több közép-amerikai migránst, leginkább kísérel nélküli gyermekeket készítetett arra, hogy Mexikón keresztül az USA-ba vándoroljanak. A Mexikón keresztül utazó migránsok útja továbbra is veszélyekkel teli. Az út során a helyi bűnbandák (gyakran a hivatalos szervekkel együttműködve) elrabolhatják, megzsarolhatják vagy akár meg is ölhetik a migránsokat, a mexikói hatóságok részéről pedig gyakran bántalmazásnak vannak kitéve. A nők és a gyermekek különösen ki vannak téve a szexuális erőszak, illetve az emberkereskedelem veszélyének. E jogsértések többségének ügyében sosem indul nyomozás, és az elkövetők továbbra is szabadon tevékenykednek. A deportálások száma növekedett. A függésben levő deportálás esetén pedig továbbra is az adminisztratív fogva tartás a bevett eljárás.

2013 októbere és 2014 júliusa között 52 193 kísérel nélküli migráns gyermeket tartóztattak le az USA-ban, majdnem kétszer annyit, mint az azt megelőző tizenkét hónapos időszakban. Az Egyesült Államok kormányának becslése szerint a határ menti államokban (mint Texas, Arizona és Kalifornia) a 2014 novemberéig letartóztatott kísérel nélküli gyermekek teljes száma valószínűleg meghaladja a 90 000-t. Ezek közül a gyermekek közül sokan a hazájukban

uralkodó szegénység és bizonytalanság elől menekültek. Emellett az a tény, hogy Salvadorban, Guatemalában, Hondurasban és Nicaraguában minden eddiginél nagyobb mértékben öltöztek a szervezett bűnözéshez kapcsolódó erőszakos bűncselekmények, több ezer kísérel nélküli gyermeket készítetett arra, hogy az USA-ba vándoroljanak.

A migránsok és leszármazottaik elleni diszkrimináció továbbra is általános volt, és a szóban forgó államok vezetése nem igazán mutatott hajlandóságot arra, hogy tegyen valamit a migránsokkal szembeni előítéletek és a kirekesztésük ellen. 2013 szeptemberében a Dominikai Köztársaság Alkotmánybírósága egy olyan döntést hozott, amellyel visszamenőlegesen és önkényesen megfosztotta a külföldi (túlnyomórészt haiti) származású, 1929 és 2010 között született dominikaiakat dominikai állampolgárságuktól. A döntés országos és nemzetközi felháborodást váltott ki, többek között a haiti hatóságok részéről.

Ángel Colónt, az afrikai eredetű Garifuna közösség hondurasi tagját 2014 októberében helyezték feltétel nélkül szabadlábra, az után, hogy öt évet egy mexikói börtönben töltött. 2009-ben tartóztatta le a rendőrség Tijuánában, amikor Honduras és az USA között utazott. A rendőrök megverték, arra kényszerítették, hogy térden csússzon, gyomron rúgták és ütötték, és egy, a fejére húzott műanyag zacskóval fojtogatták. Colónt meztelenre vetköztették és több ízben is megalázták. Többek között arra kényszerítették, hogy nyalja tisztára a többi fogvatartott cipőit. Az Amnesty International Colónt lelkiismereti fogolyként tartja számon, akit származása alapján és okiratok nélküli bevándorló státusa miatt tartottak fogva, kínoztak meg és helyezték eljárás alá.

AZ ŐSLAKOS NÉPEK JOGAI

Miután több mint 20 éven át küzdöttek hagyományos földtulajdonukért, egy júniusban elfogadott kisajátítási törvény értelmében visszaszolgáltatták a paraguayi Sawhoyamaxa őslakos közösség földjeit.

Mindazonáltal a régió őslakosainak közös jólétét és általában vett létezését továbbra is társadalmi, politikai és gazdasági veszélyek fenyegetik. Kulturális örökségük, őseik földjei, valamint az önmeghatározáshoz való jogaik mindig is folyamatos támadás alatt álltak. Állami és nem állami szereplők, üzletemberek és földbirtokosok egyaránt azon munkálkodtak, hogy a társadalmi és gazdasági fejlődés nevében erőszakkal kiszorítsák őket földjeikről. A fejlesztési programok azonban gyakran környezeti és kulturális pusztításhoz vezettek, a közösségeket pedig lakóhelyük elhagyására kényszerítették. Az Amazonas-medencében önkéntes elszigeteltségben élő közösségek még nagyobb kockázatoknak vannak kitéve.

Folyamatosan semmibe vették az őslakos népek jogát az érdemi konzultációra és a szabad, előzetes és tájékozott hozzájárulásra az őket érintő fejlesztési programokat illetően, ide értve a természeti kincseket kitermelő ipari projekteket is, annak ellenére, hogy a régió valamennyi állama csatlakozott az őslakos népek jogairól szóló 2007-es ENSZ-nyilatkozathoz.

Az őslakos népek jogainak semmibe vétele egyrészt káros hatással volt az őslakosok életkörülményeire, másrészt pedig a közösségek veszélyeztetéséhez, zaklatásához, erőszakos kitelepítéséhez vagy lakóhelyük kényszerű elhagyásához, támadásokhoz vagy gyilkosságokhoz vezetett, miután egyre fokozódott az élőhelyükön található természeti kincsek kitermelése iránti igény. Az őslakosok tiltakozáshoz való jogára és a szabadon meghozott, előzetes és tájékoztatáson alapuló beleegyezés követelésére vonatkozó jogára válaszul folyamatos megfélemlítések, támadások, túlzott erőszak alkalmazása, önkényes letartóztatások, valamint az igazságszolgáltatás rendszerének diszkriminatív használata sújtja őket. Ennek egy példája az Amerikai Észak-amerikai Bíróság júliusi döntése, mely kimondja, hogy a nyolc chilei mapuche elleni büntető ítéletet egyértelműen diszkriminatív sztereotípiákra és előítéletekre alapozták.

Az őslakos nőknek még ma is aránytalan méretű erőszakot és diszkriminációt kell megtapasztalniuk. Májusban a kanadai királyi lovasrendőrség elismerte, hogy 1980 és 2012 között 1017 őslakos nő és lány esett gyilkosság áldozatául; ez a gyilkossági ráta legalább négyszer magasabb, mint a lakosság nem őslakos női körében. 2014 januárjában a perui Limában az ügyészség több mint 2000 olyan őslakos és campesino nő ügyét zárta le, akiket az 1990-es évek során saját beleegyezésük nélkül sterilizáltak. A 2000 eset csupán elenyésző részét képviselte annak a valójában több mint 200 000 nőnek, akiket sterilizáltak az 1990-es években. Az erőszakos sterilizációba torkolló program végrehajtásáért felelős kormányzati tisztviselők közül senkit sem állítottak igazságszolgáltatás elé.

A JOGVÉDŐKET ÉRINTŐ KOCKÁZATOK

Brazíliaiban, Kolumbiában, Kubában, a Dominikai Köztársaságban, Ecuadorban, Guatemalában, Haitin, Hondurasban, Mexikóban, Peruban és Venezuelában az emberi jogok védelmezőit folyamatosan támadások és zaklatások érték, megtorlásul a törvényesen végzett jogvédő munkájukért. A jogvédőknek az életüket és testi épségüket veszélyeztető támadásokkal, valamint a véleménynyilvánításhoz, az egyesüléshez és gyülekezéshez való jogaik korlátozásával kellett szembenézniük. Rágalmazások érték őket a sajtó és a kormányzat tisztviselői részéről, s áldozatul estek az igazságszolgáltatási rendszerrel való visszaéléseknek is, melyek a jogvédő tevékenység kriminalizálását célozzák. Aggodalomra ad okot az is, hogy néhány országban, mint például Kolumbiában vagy Guatemalában, a helyi emberjogi szervezetek egyre több őket erő támadásról számolnak be. Ezeknek a túlkapaszkodásoknak az elkövetőit szinte soha nem állítják igazságszolgáltatás elé.

A büntetlenség ellen fellépő jogvédők és a nők jogaiért, illetve a földtulajdonhoz, földterülethez és természeti kincsekhez kapcsolódó emberi jogokért küzdő jogvédők

továbbra is különösen magas kockázatnak vannak kitéve.

Még az olyan országokban is, ahol már léteznek a jogvédők védelmét célzó mechanizmusok, mint például Braziliában, Kolumbiában vagy Mexikóban, a védekezési intézkedéseket egyáltalán nem érvényesítették, vagy azokat nem érvényesítették hatékonyan és azonnali hatállyal. Ennek oka leginkább a politikai akarat, valamint a hatékony végrehajtáshoz szükséges erőforrások hiánya volt. Ezen túl aggodalmak fogalmazódtak meg azzal kapcsolatban is, hogy nem került bevezetésre a védekezési intézkedésekkel kapcsolatos, nemi szempontokat is figyelembe vevő megkülönböztetett bánásmód.

A régió emberi jogi jogvédői azonban nagy bátorságot, méltóságot és kitartást tanúsítva tovább folytatták az emberi jogokért való küzdelmet, szembeszállva az őket körülvevő korántsem biztonságos és igen ellenséges környezettel.

NŐK ÉS LÁNYOK JOGAI

A régió országai elmulasztották politikai napirendjük kiemelt kérdésévé tenni a nők nemi erőszaktól, fenyegetéstől és gyilkosságtól való védelmét. Aggodalomra ad okot a nemi alapú erőszak ellen irányuló törvények végrehajtásának lassúsága és egyenetlensége is, az ilyen típusú bűncselekmények kivizsgálására és bíróság elé állítására szolgáló erőforrások hiánya pedig felveti a hivatalos szervek elkötelezettségének kérdésességét a probléma megoldásával kapcsolatban. Az a mulasztás, hogy igazságszolgáltatás elé állítsák a bűncselekmények elkövetőit, még inkább megerősítette a nemi alapú erőszak elkövetőinek büntetlenségét, és tovább táplálja azt a közhangulatot, amely tolerálja a nők és lányok elleni erőszakot.

2013 augusztusában úgy tűnt, hogy az uruguayi Montevideóban aláírt történelmi jelentőségű egyezményrel előrelépés történik a régió államaiban: ebben elismerték, hogy az abortusz kriminalizációja növeli az anyák halálzásának és megbetegedésének

arányát, az abortuszok számát azonban nem csökkenti. Decemberben a Dominikai Köztársaságban megszüntették az abortusz korlátozását.

Ennek ellenére 2014 végén a nők és lányok szexuális és reprodukciós jogai még mindig súlyosan sérültek, ami ijesztő következményekkel jár a nők és lányok életére és egészségére. Chilében, Salvadorban, Haitin, Hondurasban, Nicaraguában és Suriname-ban továbbra is életben van az abortusz teljes tilalma, függetlenül a körülményektől, amelyekbe beletartozik a nemi erőszaktól származó terhesség és a lányok/nők számára életveszélyes komplikációkkal járó terhesség is. Az abortusz igénybe vétele vagy biztosítása hosszú évekig tartó börtönbüntetés kockázatával jár.

Michele Bachelet chilei elnök 2014 márciusi hivatalba lépésekor ígéretet tett arra, hogy az egyik legfontosabb intézkedése az abortusz tilalmának megsemmisítése lesz. Salvadorban azonban a jövő továbbra is sivár képet mutat. Az elmúlt évtizedben legalább 129 nőt börtönöztek be terhességgel összefüggő okok miatt. Közülük tizenheten az év végére várták az államhoz benyújtott kegyelmi kérvényük elbírálását. Minősített emberölésért akár 40 évig terjedő börtönbüntetésüket töltötték; az ellenük szóló eredeti vád az volt, hogy abortuszon estek át.

A legtöbb olyan országban, ahol bizonyos körülmények között létezik az abortusz törvényi garanciája, az elnyújtott bírósági eljárás szinte lehetetlenné tette az abortusz biztonságos elvégzését, főleg azok számára, akik nem tudják megfizetni az abortusz magánklinikán való elvégzését. Aggodalomra ad okot a fogamzásgátláshoz, valamint a szexuális és reprodukciós felvilágosításhoz való korlátozott hozzáférés, főként a térségben leginkább marginalizált nők és lányok esetében.

Néhány országban lassan megvalósulhat az abortusz dekriminalizációja nemi erőszak esetén. A bolíviai alkotmánybíróság februári döntése értelmében a nemi erőszak miatti abortusz előzetes hatósági engedélyezése

iránti kérelem alkotmányellenesnek minősül. A perui kongresszus pedig az év végén kezdte tárgyalni azt a törvénytervezetet, amelynek célja az abortusz korlátozásának megszüntetése abban az esetben, ha a terhesség nemi erőszak következménye. Ugyanakkor Ecuador elnöke, Rafael Correa 2013-ban akadályozott meg egy hasonló törekvést.

A régió legtöbb országában már születtek törvények a nők és lányok elleni nyilvános és családon belüli erőszak megakadályozására. Hiányoznak azonban a hatékony és kellő erőforrásokkal biztosított mechanizmusok a nők és lányok erőszakkal szembeni védelme érdekében, főleg a marginalizált és szegény közösségekben.

A beszámoló szerint a nők ellen elkövetett erőszakos esetek száma az egész térségben növekedést mutat. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága és az Emberi Jogok Amerikai Bizottsága aggodalmának adott hangot a nők elleni erőszak és az elkövetők büntetlenségének mértéke miatt; azt a következtetést vonták le, hogy a nők alsóbbrendűségéről való társadalmi meggyőződés a diszkrimináció kultúráját alakította ki a bűnüldöző hatóságok és az igazságszolgáltatási intézmények körében, ami felületes nyomozásokhoz és az elkövetőkkel szembeni szankciók hiányához vezet.

FEGYVERES KONFLIKTUS

A kolumbiai fegyveres konfliktus emberi jogi következményeinek felszámolása, valamint a bűncselekmények elkövetéséért gyanúsítottak többségének igazságszolgáltatás elé állítása terén vallott kudarc fenyegetően aláássa bármilyen lehetséges béke-megállapodás hosszú távú életképességét.

A kolumbiai kormány és a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC) közötti kubai béketárgyalások során történtek előrelépések. Évtizedek óta ezek a tárgyalások kínálják a legjobb lehetőséget arra, hogy végleg megszűnjenek a térségben régóta zajló

belső fegyveres konfliktusok. Ennek ellenére mindkét oldalon folytatódtak az emberi jogszértések és a nemzetközi humanitárius joggal való visszaélések, amelyek leginkább az őshonos népek, az afrikai származásúak és a campesinók közösségeit, az emberi jogi jogvédőket, illetőleg a szakszervezeti tagokat sújtották.

A kormány egy olyan szabályozás elősegítésén dolgozik, amely bővítené a katonai törvénykezés hatáskörét, és megkönnyítené az olyan esetek katonai bíróság elé állítását, amelyekben felmerül a biztonsági erők tagjainak emberi jogszértésekben való részvételének gyanúja. Ez azonban visszafordítaná azokat az előrelépéseket, amelyeket a polgári bíróságok értek el az áldozatok igazsághoz és igazságszolgáltatáshoz való jogának érvényesítése érdekében.

TERRORIZMUSELLENES INTÉZKEDÉSEK ÉS BIZTONSÁG

Barack Obama elnök elismerte, hogy az Amerikai Egyesült Államok a 2011. szeptember 11-i terrorista támadásokra (9/11) adott válaszlépései során kínzásokat alkalmazott, az elszámoltathatósággal és jóvátétellel kapcsolatban azonban néma maradt. 2014 végéig 127 férfit tartottak fogva az Egyesült Államok guantanamoi fogolytáborában Kubában. A férfiak többségét vádemelés és bírósági tárgyalás nélkül tartották fogva, hatan pedig még mindig egy bírósági tárgyalásra vártak, amelyet egy olyan katonai bizottság és kormány folytat le, amely halálbüntetés kiszabását kéri rájuk egy olyan rendszerben, amely korántsem felel meg a tisztességes eljáráshoz való jog nemzetközi normájának.

2012 végén az Egyesült Államok szenátusának hírszerző bizottsága (US Senate Select Committee on Intelligence, SSCI) lezárta azt a vizsgálatot, amelyet még 2009-ben indítottak a CIA (az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség) által 9/11 után működtetett titkos szabadságelvonási és kihallgatási program kapcsán. 2014.

április 3-án a hírszerző bizottság 11:3 arányban határozott a vizsgálati anyag összefoglalójának, valamint az azt kísérő 20 ténymegállapításnak és következtetésnek a szigorúan titkos minősítés alóli feloldásáról. Az összefoglalót december 9-én hozták nyilvánosságra, és számos terhelő bizonyítékkal szolgált a program során elnöki felhatalmazással elkövetett emberi jogsértésekre. A teljes jelentés szigorúan titkos besorolást kapott, a nyilvánosság számára tehát nem hozzáférhető; Dianne Feinstein szenátor, a titkosszolgálati bizottság elnöke szerint annak „szigorúan titkos minősítés alóli feloldásáról egy későbbi időpontban határoznak”. Annak ellenére, hogy a nyilvánosság eddig is számos információval rendelkezett a CIA programjáról, mindeddig senkit sem állítottak igazságszolgáltatás elé emberi jogok megsértése miatt, ideértve azokat a nemzetközi jog szerinti bűncselekményeket is, mint a kínzás és erőszakos eltűntetés, amelyeket rendre végrehajtottak a CIA programja során.

HALÁLBÜNTETÉS

Az Amerikai Egyesült Államok volt a térség egyetlen olyan országa, amely kivégzéseket hajtott végre. Mindazonáltal a halálbüntetés végrehajtásának ellenzése itt is újabb lendületet kapott Washington állam kormányzójának februári bejelentése nyomán, melyben közölte, hogy az ő hivatali ideje alatt egyetlen kivégzést sem fognak végrehajtani. Ezt követte a halálbüntetés eltörlése Maryland államban, amivel az eltörléspárti államok száma 18-ra emelkedett. Bizonyos jelek pedig határozottan arra utalnak, hogy Colorado államban sem lesznek kivégzések a jelenlegi kormányzó hivatali ideje alatt.

A karib-tengeri nagytérség államai közül pedig többen üres halálsorokról számoltak be, az 1980-as évek óta először.

ÁZSIA-ÓCEÁNIA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

Az Ázsia-óceániai régió a Föld területének felét foglalja el, és a népesség több mint fele itt él, nagy részük fiatal. Az elmúlt években a régió politikai és gazdasági súlya növekedett, és ezzel a globális erő- és vagyoni viszonyok gyors változása jár együtt. Kína és az Egyesült Államok is a befolyásuk növeléséért viaskodik. A régió jelentős erői – mint például India és Kína, illetve a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN) - között is figyelemreméltó folyamatok zajlottak le. Az emberi jogok helyzetének alakulását ezeknek az eseményeknek a figyelembe vételével kell értelmeznünk.

Annak ellenére, hogy 2014-ben néhány pozitív változás történt, ide értve néhány olyan kormány megválasztását, akik ígéretet tettek az emberi jogi helyzet javítására, az általános trend inkább visszaesést mutatott. Továbbra is fennáll a büntetlenség, a nőkkel szembeni erőszak és egyenlőtlen bánásmód alkalmazása, a kínzás és halálbüntetés végrehajtása, a szólás- és gyülekezés szabadságának megsértése, a civil társadalom elnyomása és az emberi jogok védelmezőinek és a média munkatársainak fenyegetettsége. A növekvő vallási és etnikai intoleranciának olykor a hatóságok is aktív részesei voltak, vagy nem tettek semmit ellene. Folytatódtak a fegyveres konfliktusok a régió bizonyos részein, különösen Afganisztánban, a Szövetségi Irányítású Törzsi Területeken (FATA) Pakisztánban, Mianmarban és Thaiföldön.

Az ENSZ kiadott egy részletes jelentést az emberi jogi helyzetről a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban (Észak-Korea), amelyben szinte az összes emberi jog szisztematikus megsértéséről számol be. Emberek százezreit tartják fogva fogolytáborokban és más erre szolgáló

helyeken, sokakat anélkül, hogy megvádolták vagy bíróság elé állították volna őket bármilyen bűncselekményért. Az év végén ezek az aggasztó tények az ENSZ Közgyűlésé elé kerültek, és megvitatták a Biztonsági Tanácsban is.

A menekültek és menedékkérők továbbra is jelentős nehézségekkel néznek szembe. Több ország, köztük Malajzia és Ausztrália, megsértette a visszaküldés tilalmának elvét azzal, hogy menekülteket és menedékkérőket visszatérésre kényszerített olyan országokba, ahol emberi jogaik súlyos megsértésével kellett szembenéznük.

Több országban is alkalmazták a halálbüntetést a régióban. Decemberben a tálibok megtámadtak egy katonai iskolát Pesvarban, megöltek 149 embert, köztük 134 gyereket. Ez volt a legvéresebb terrortámadás Pakisztán történetében. Válaszként a kormány felfüggesztette a moratóriumot a halálbüntetésre, és azonnal kivégeztetett hét embert, akiket korábban egyéb terrorcselekményekben bűnösnek találtak. A miniszterelnök bejelentette, hogy a terrorcselekmények vádlottjait katonai bíróságok fogják meghallgatni; ez kérdésessé teszi a tisztességes tárgyalásokat.

A homoszexualitás a régió több országában továbbra is bűncselekménynek számít. Indiában a Legfelsőbb Bíróság törvényesen elismerte a transznemű embereket, és Malajziában a Fellebbviteli Bíróság úgy döntött, hogy az a törvény, amely illegálisnak minősítette a cross-dressinget, nem összeegyeztethető az Alkotmánnyal. Ennek ellenére továbbra is jellemző a zaklatás és erőszak a transznemű emberekkel szemben.

Pozitív változás, hogy növekedett az aktivizmus a fiatalok körében, ami annak tudható be, hogy megfizethető kommunikációs technológiákhoz juthatnak hozzá. Azonban a hatóságok ezeket a jogaikért küzdő csoportokat több országban is jelentősen korlátozzák a véleménynyilvánítás, az egyesülés és békés gyülekezés terén, és megpróbálják megrendíteni a civil társadalmat.

NÖVEKVŐ AKTIVIZMUS

A fiatalabb korosztály, akik hozzájutnak különböző, egyre inkább megfizethető kommunikációs technológiákhoz és használják a közösségi oldalakat, ragaszkodnak a jogaikhoz. Ezt mutatja, hogy 2014-ben az aktivizmus növekedése volt megfigyelhető a régióban, gyakran nőkel a vezető pozíciókban.

A választások jó alkalmat nyújtottak az embereknek, hogy kifejezzék ellenérzéseiket és változások iránti igényüket. Indonéziában a júliusi választásokon Joko Widodo elsöprő győzelmet aratott, miután kampányígéretei szerint az emberi jogok kiterjesztését tűzte ki céljává. A Fidzsi-szigeteken szeptemberben békés választásokat tartottak, az elsőt a 2006-os katonai puccs óta, amely a társadalom és a média berkein belül is energikus vitákat eredményezett, annak ellenére, hogy továbbra is a szólásszabadság korlátozása figyelhető meg az országban. 2014 végére Kambodzsában, egy évvel a választások és tömegtüntetések után, napi rendszerességgel fordulnak elő békés tüntetések a fővárosban, Phnompenben.

Aktivisták és az emberi jogok védői egyre gyakrabban jönnek össze, hogy felelősségre vonják a kormányukat. Februárban a mianmari Michaugkan közösség tagjai ülősztrájkot folytattak a ranguni városháza közelében, miután a hatóságok nem foglalkoztak a földjeikkel kapcsolatos vitás ügyekkel.

Egyre több emberjogi aktivista fordult a nemzetközi szintér felé támogatásért. A vietnámi hatóságok több mint húsz év óta először engedélyezték az Amnesty International számára, hogy belépjen az országba. Annak ellenére, hogy több új csoport alakult, és az aktivisták növekvő mértékben gyakorolták a szólás szabadságához való jogukat, továbbra is kemény cenzúrával és büntetésekkel kell szembenéznük. Habár áprilisban és júniusban szabadon bocsátottak hat politikai foglyot, továbbra is legalább 60

lelkiismereti okokból bebörtönzött személyt tartanak fogságban.

Szeptemberben több ezer tüntető lepte el Hongkong utcáit, főként diákok vezetésével, általános választójogot követelve. Több mint 100 aktivistát vettek őrizetbe Kínában, mert támogatásukat fejezték ki a hongkongi tüntetők felé, és az év végén még mindig őrizetben vannak közülük 31-en.

A MÁSKÉNT GONDOLKODÓK ELYNYOMÁSA

A hatóságok több országban is a véleménynyilvánítás és a békés gyülekezés jogának korlátozásához folyamodtak, hogy elnyomják a növekvő aktivizmust. Kínában az év folyamán erősödött az erőszakos fellépés az aktivisták ellen. Egy lazán szerveződött mozgalom, az Új polgárok mozgalma, tagjait kettő és hat és fél év közötti börtönbüntetéssel sújtották. Cao Shunli, emberi jogi aktivista, márciusban meghalt egy kórházban, miután megtagadták tőle, hogy orvosi segítséget kapjon az őrizetben.

Észak-Koreában minden jel szerint nincsenek független civil szervezetek, újságok vagy politikai pártok. Az észak-koreaiakat a hatóságok átvizsgálhatják és megbüntethetik azért, ha külföldi médiatartalmakat olvasnak, néznek vagy hallgatnak.

A katonai és biztonsági erők túlzott erőszakot alkalmaztak, hogy elnyomják a másként gondolkodókat. Kambodzsában, egy békés januári tüntetés során, a biztonsági erők túlzott erőszakot, többek közt éles löszert alkalmaztak a tüntetők ellen, és agyonlőtek több ruhagyári munkást. Több, lakhatási jogokért tüntető aktivistát börtönöztek be békés tüntetésen való részvételért. A májusi thaiföldi puccs és a statárium bevezetése után sok embert önkényesen őrizetbe vettek, betiltották az öt főnél többet számláló politikai gyűléseket és civilek ügyét katonai bíróság elé vitték, a fellebbezési jog megtagadásával, továbbá a szólásszabadságot rendeleti úton korlátozták.

A maláj hatóságok a gyarmatosítás korát idéző szabályozást dolgoztak ki a lázadások kezelésére, hogy vizsgálják,

megvádolják és bebörtönözzék az emberi jogok védelmezőit, ellenzéki politikusokat, egy újságíró, akadémikusokat és diákokat. A sajtó és a kiadók jelentős nehézségekkel néznek szembe, hiszen a szabályzat szerint minden nyomtatott publikációhoz engedélyt kell szerezniük, amelyet a belügyminiszter önkényesen visszavonhat. A független média képviselői gyakran ütköztek nehézségbe az engedélyek beszerzésekor.

Indonéziában több esetet dokumentáltak békés tüntetők letartóztatásáról és őrizetben tartásáról, különösen azokban a régiókban, ahol a függetlenségi megmozdulások nem új keletűek, mint például Pápua és Maluku. A szólásszabadságot és a békés gyülekezéshez való jogot különösen erőteljesen korlátozzák Mianmarban, rengeteg emberi jogi aktivistát, újságíró, politikai aktivistát és farmert tartóztattak le és börtönöztek be pusztán a jogaik békés gyakorlása miatt.

Az emberi jogok védői folyamatos erőteljes elnyomással találkoztak néhány kormány részéről. Srí Lankán a védelmi minisztérium közleményben figyelmeztette a civil szervezeteket, hogy hagyjanak fel a médiaesemények szervezésével és ne adjanak ki sajtóközleményeket. Ez hozzájárult a már eleve félelemmel és elnyomással teli légkör erősödéséhez, ahol az újságírók és emberi jogi aktivisták folyamatosan fizikai támadásokkal, halálos fenyegetésekkel és politikai motivációjú vádaskodással kénytelenek szembenézni.

A szakszervezetek szintén erősödő korlátozásokkal kerülnek szembe. A Koreai Köztársaságban (Dél-Korea), Kim Dzsonvut, egy szakszervezeti vezetőt, börtönbüntetésre ítélték, miután megpróbálta megakadályozni, hogy egy tüntetésen az önkormányzat munkatársai lebontsák a tüntetők sátrait és egy oltárt. Most az a veszély fenyegeti, hogy a Legfelsőbb Bíróság súlyosbítja az ítéletét a vád fellebbezését követően. A hatóságok a legjelentősebb szakszervezeteket eltörlésével is próbálkoztak, illetve pereket indítottak ellenük.

Aggasztó volt az újságírók elleni politikai motivációjú támadások növekvő száma. Pakisztánban legalább nyolc újságírót öltek meg, közvetlenül a munkájuk miatt, így ez az ország vált az egyik legveszélyesebbé a médiában dolgozók számára. Afganisztánban is növekedett a meggyilkolt újságírók száma. Különösen azok voltak veszélyben, akik a választásokról tudósítottak. A Maldív-szigeteken több újságírórt támadtak meg nem állami szereplők, akik azután büntetlenek maradtak.

Egyes jelek a média jogainak szűkítésére utalnak. Srí Lankán folytatódott a megfélemlítés, bezárták az Uthayan című újság szerkesztőségét. Bangladesben bloggereket és emberi jogi aktivistákat tartóztattak le, és tárgyalásra, valamint börtönbüntetésre számíthatnak. Pakisztánban több tv-csatornát felfüggesztettek. A kínai állami cenzorok megpróbálták betiltani a fotókat és megakadályozni a hozzáférést bármely olyan online bejegyzéshez, amely pozitívan említi a demokráciapárti tüntetéseket, miközben a tv és az újságok számára csak a kormány által jóváhagyott híreket engedik közölni.

KÍNZÁS ÉS ROSSZ BÁNÁSMÓD

Több ország kormánya alkalmaz kínzást és egyéb rossz bánásmódot.

A Fülöp-szigeteken ritkán vizsgálták ki vagy szankcionálták a rendőrség által elkövetett kínzásokat. Annak ellenére, hogy elfogadták a két fő nemzetközi egyezményt a kínzások ellen, a tisztviselők mégis folyamatosan alkalmazzák a fizikai bántalmazást, akár verés, akár egyéb eszközök formájában, mint például elektrosokk és waterboarding (szimulált vízbefojtás), többnyire zsarolás miatt vagy azért, hogy vallomást csikarjanak ki az áldozatokból. Decemberben az Amnesty International nyilvánosságra hozta A törvények felett: Rendőrségi kínzás a Fülöp-szigeteken (Above the Law: Police Torture in the Philippines) című jelentésében, hogy a büntetlenség átfogó kultúrája lehetővé teszi a rendőröknek, hogy kínzást alkalmazzanak.

Kína pozíciója megerősödött mint a fő gyártója és exportőre a bűnüldözési eszközök egyre szélesebb skálájának, köztük olyanoknak, amelyeknek nincs legitím rendőri funkciója, például elektrosokk alkalmazásához szükséges eszközök és nehezebben lábbilincsek, valamint olyan eszközöknek, amelyek jogszerűen alkalmazhatók a büntetés végrehajtásban, azonban könnyű visszaélni velük, mint például a könnygáz. A kínzás és egyéb rossz bánásmód továbbra is széles körben elterjedt Kínában. Márciusban letartóztattak és megkínóztak négy ügyvédet, akik éppen kínzásokról szóló jelentéseket vizsgáltak ki egy jogi oktatási központban, Jianshanjiangban, Heljungsziang tartományban. Az egyik ügyvéd azt mondta, csuklyát húztak a fejére, megbilincseltek a háta mögött és felakasztották a csuklójánál fogva, miközben a rendőrök ütötték.

Észak-Koreában emberek százezreit tartották őrizetben, politikai büntetőtáborokban és fogdáknak, ahol az emberi jogok súlyos megsértésével találkozottak, úgymint bírósági ítélet nélküli kivégzések, kínzások és rossz bánásmód.

Az elszámoltatási mechanizmusok gyakran elégtelennek bizonyulnak a kínzásokkal kapcsolatos esetek kivizsgálásában, így az áldozatoknak és családjaiknak gyakran nincs esélyük a jogorvoslatra. Az afganisztáni Nemzeti Biztonsági Igazgatóság (NDS) vezetőségét továbbra is azzal vádolják, hogy az emberi jogok súlyos megsértéséért (kínzásokért és erőszakos eltűnésekért) felelős. Srí Lankán a fogvatartottak kínzása és a velük való rossz bánásmód széles körben elterjedt.

A hosszúra nyúló előzetes letartóztatások és túltelített börtönök súlyos problémát jelentenek Indiában. A válogatás nélküli letartóztatások, a lassú nyomozások és büntetőeljárások, a gyenge jogi tanácsadó rendszer és nem megfelelő biztosítékok hozzájárulnak a problémához. A Legfelsőbb Bíróság körzeti bírót bízott meg, hogy azonosítsák és engedjék szabadon azokat az előzetes letartóztatásban lévőket, akik már

letöltötték több mint a felét annak az időnek, amit akkor kaphattak volna büntetéséért, ha elítélik őket.

Japánban a daiyo kangoku rendszerben, amely lehetővé teszi a rendőrségnek, hogy akár 23 napig is őrizetben tartsák a gyanúsítottat, mielőtt megvádolják, továbbra is gyakori a kínzás és egyéb rossz bánásmód, hogy a kihallgatás alatt vallomást csikarjanak ki a gyanúsítottól. Nem történtek lépések, hogy eltöröljék vagy akár csak megváltoztassák a rendszert, hogy alkalmazkodjon a nemzetközi elvárásokhoz. Thaiföldön a katonai és rendőri őrizetben lévő foglyok is kínzást és rossz bánásmódot tapasztaltak.

FEGYVERES KONFLIKTUS

Afganisztánban véget ért a 13 éves NATO misszió, habár megegyeztek a nemzetközi erők továbbra is folyamatos jelenlétében. Fegyveres csoportok jelentős mértékű visszaéléseket követtek el továbbra is, a támadások száma 2014 első felében megdöntötte az eddigi rekordot. Pakisztánban is fegyveres belső konfliktusok dúltak a Szövetségi Irányítású Törzsi Területeken (FATA), és a hadsereg júniusban egy fontos hadműveletet vezetett Észak-Vazirisztánban. Amerikai drónokat is bevetettek. Decemberben történt a legmegdöbbentőbb támadás az ország történetében. A pakisztáni tálibok több fegyverese megtámadta a peshavari katonai iskolát, ahol 149 embert megöltek, köztük 134 gyereket, és több tucat ember megsérült a lövöldözésben és öngyilkos bombamerényletben, amelynek gyerekek és tanárok voltak a célpontjai.

A Mianmar Kacsin és Észak-Shan régióiban zajló fegyveres konfliktus a negyedik évéhez ért, mindkét oldalon számtalan példát találunk emberölésre, kínzásra és egyéb rossz bánásmódra, beleértve a nemi erőszakot és más, szexuális jellegű erőszakot is. Thaiföldön folytatódott a fegyveres erőszak a három déli megyében (Pattani, Yala, Narathiwat), valamint Songkhla egyes részein. A biztonsági erők érintettek voltak

emberölésben, kínzásban és rossz bánásmód alkalmazásában, fegyveres csoportok pedig támadásokat hajtottak végre civilek ellen az év folyamán, többek közt nyilvános helyeket bombáztak.

BÜNTETLENSÉG

Gyakori téma volt a büntetlenség, amely mind a múltbéli, mind a jelenlegi emberi jogi jogsértésekre vonatkozik, beleértve a fegyveres konfliktusokat is. Az indiai kormány gyakran nem akadályozta meg vagy éppen ő követelt el bűnöket indiai állampolgárok ellen. Önkényes letartóztatások és fogva tartások, kínzás és törvénytelen kivégzések gyakran maradtak büntetlenek. A túlterhelt igazságügyi rendszer a visszaéléseket elszennvedetteknek nem volt képes igazságot szolgáltatni és biztosítani az igazságos tárgyaláshoz való jogot. A civilek veszélyben voltak a fegyveres csoportok erőszakos cselekedetei miatt.

Néhány múltban elkövetett bűnért azonban történt letartóztatás és ítélet. A Kambodzsai Törvényszékek Rendkívüli Kamarája (A vörös khmer törvényszék) emberiség ellenes bűnök miatt életfogytiglani börtönre ítélte Nuon Chea-t, a vörös khmer rezsim korábbi második emberét és Khieu Samphant, a rezsim korábbi vezetőjét. A Fülöp-szigeteken augusztusban letartóztatták Jovito Palparan vezérőrnagyot. Egyetemi tanulók elrablásával és illegális fogva tartásával vádolták.

Indonéziában az áldozatok továbbra is igazságra, igazságosságra és jóvátételre várnak a Suharto elnök hivatali ideje alatt (1965-1998), illetve az azt követő reformasi időszak alatt átélt zaklatásokért és emberi jogaik megsértéséért. Egy előzetes vizsgálatot követően nem történt előrelépés az emberi jogok állítólagos súlyos megsértésének ügyében. Ezekről az ügyekről a Nemzeti Emberi Jogi Bizottság (Komnas HAM) tájékoztatta a legfőbb ügyészséget.

Srí Lankán az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága nemzetközi vizsgálatot kezdeményezett a polgárháború alatt elkövetett háborús bűnök kivizsgálására. A kormány tisztviselői és

támogatói megfenyegették az emberi jogi aktivistákat, hogy ne lépjenek kapcsolatba a vizsgálókkal és ne segítsenek nekik a vizsgálatban. Áprilisban Nepálban a parlament elfogadta az Igazságtételi és Megbékélesi Bizottságról (TRC) szóló törvényt, létrehozva két bizottságot, a TRC-t és az Erőszakos Eltűnések Bizottságát, feljogosítva őket arra, hogy amnesztiát adjanak, akár súlyos emberi jogi jogsértések esetén is. Mindez annak ellenére történt, hogy 2013-ban a Legfelsőbb Bíróság nemzetközi emberi jogba ütközőnek nyilvánított egy ilyen Megbékélesi és Igazságtételi Bizottságról szóló rendeletet, valamint kimondta, hogy ez a 2007-es ideiglenes Alkotmány szellemiségével sem összeegyeztethető.

EMBEREK MOZGÁSBAN

Több ország megsértette a visszaküldés tilalmának elvét azzal, hogy menekülteket és menedékkérőket visszatérésre kényszerített olyan országokba, ahol emberi jogaik súlyos megsértésével kellett szembenéznük. Májusban Malajziában a hatóságok erőszakkal visszaküldtek Srí Lankára két menekültet és egy menedékkérőt, akik az ENSZ Menekültügyi Hivatalának (UNHCR) védelme alatt álltak. Tették ezt annak ellenére, hogy ezek a személyek Srí Lankán ki voltak téve a kínzás veszélyének. Srí Lankán őrizetben tartottak és erőszakkal kitoloncoltak menedékkérőket, anélkül, hogy érdemben megvizsgálták volna a kérelmeiket.

Afganisztánból rengeteg menekült érkezett a szomszédos államokba az UNHCR szerint. A szomszédos Irán és Pakisztán 2,7 millió regisztrált afgán menekültnek nyújt szállást. Márciusban az UNHCR 659 961 afgán menekültet dokumentált, akik fegyveres konfliktusok, a biztonsági helyzet romlása és természeti katasztrófák miatt kénytelenek voltak elhagyni az otthonukat. Aggudalomra adott okot, hogy a kivándorlás növekedhet 2014 végére, ahogy a helyi felkelő csoportok a korábban nemzetközi erő ellenőrzése alatt álló területekért harcoltak.

A belső menekültek szintén diszkriminációval találkoztak. Kínában a háztartási nyilvántartó rendszerben (hukou) bekövetkezett változások egyszerűbbé tették a vidéki lakosoknak a kis vagy közepes méretű városokba költözést. Az ellátásokhoz és szolgáltatásokhoz, úgymint oktatás és egészségügy, való hozzájutás továbbra is a hukou státuszhoz kötődik, és ez diszkriminációra ad lehetőséget. A hukou rendszer sok belső menekültet arra kényszerített, hogy gyerekeiket maguk mögött hagyják vidéken.

A bevándorló munkások visszaélésekkel és diszkriminációval találkoztak. Hongkongban nagy érdeklődés övezte azt a pert, amely három indonéziai nő részvételével indult, akik bevándorló háztartási alkalmazotként dolgoztak. A korábbi munkaadójuk ellen 21 vádat emeltek, köztük szándékos, súlyos testi sértés és a bérek ki nem fizetése szerepel. Októberben az Amnesty International kiadott egy jelentést, amely bevándorló dél-koreai mezőgazdasági munkásokkal készült interjúkon alapult, akiknek az foglalkoztatási engedély rendszer (EPS) alatt nagy számú munkaórát, alulfizetettséget, a heti fizetett szabadnapjuk és az éves szabadságuk megtagadását, illegális alvállalkozói szerződéseket és rossz életkörülményeket kellett elviselniük. Többen közülük a nemzetiségük miatti diszkriminációt is tapasztaltak a munkában.

Ausztrália keményvonalas menedékkérőkkel kapcsolatos hozzáállása folytatódott, mégpedig a csónakkal érkezők indulási országba való visszatoloncolásával, tengeri bevándorlási és fogva tartási központokba szállításával Pápua Új-Guinea Manus-szigetén vagy Naurun, vagy ausztráliai fogva tartásukkal.

NÖVEKVŐ VALLÁSI ÉS ETNIKAI INTOLERANCIA

2014-ben növekvő vallási és etnikai intolerancia volt érezhető, a hatóságok pedig gyakran nem akadályozták meg ezeket vagy éppen ők követték el. Pakisztánban az

istenkáromlásra vonatkozó törvények továbbra is önbíráskodásokkal hozhatók kapcsolatba. A rendőrséget több közelgő támadásról is értesítették „istenkáromló” gyanúsítottakkal szemben, de nem tettek megfelelő lépéseket, hogy megvédjék őket. Az istenkáromlással kapcsolatos törvények intoleráns légkörhöz vezettek Indonéziában is. Novemberben az Amnesty International az istenkáromlással kapcsolatos törvény visszavonására és az ennek alapján bebörtönzöttek szabadon engedésére szólított fel.

Jelentős mennyiségű erőszakos cselekmény történt a vallási és etnikai hovatartozás alapján. Nyilvánvaló volt a kormányok tehetetlensége a vallási és etnikai intolerancia megfékezésére. A mianmari és Srí Lanka-i kormány nem volt képes kézben tartani a buddhista nacionalista csoportok erőszakra buzdító fellépését, amelynek célpontjai a más vallású, etnikumú és fajú személyek voltak, ahogy magukat az erőszakos cselekményeket sem. A mianmari kormány ezen kívül nem adott teljes állampolgárságot a rohingya népcsoportnak. Pakisztánban síita muszlimokat öltek meg fegyveres csoportok; ahmadik és keresztények is célpontok voltak. Srí Lankán is előfordult fegyveres csoportok által elkövetett muszlimok és keresztények elleni erőszak, a rendőrség pedig nem védte meg őket vagy vizsgálta ki az ügyeket.

A tibetiek továbbra is diszkriminációval és szabadságjogaik korlátozásával néztek szembe Kínában, ide értve a gondolat szabadságához, a lelkiismeret és vallás szabadságához, a szólás, egyesülés és békés gyülekezés szabadságához való jogot. A rendőrök és biztonsági erők állítólag tibeti tüntetőket lőttek le Kardzéban (kínaiul Ganzi), Szecsuan tartományban, ahol a tömeg tüntetni gyűlt össze egy kisvárosi vezető fogva tartása ellen. Az ujgurok széleskörű diszkriminációval találkoztak a foglalkoztatás, oktatás és lakhatás területén, valamint a vallási szabadságuk korlátozásával és politikai marginalizációval néztek szembe.

Néhány kormány a vallást használta fel a fennálló diszkrimináció igazolására. Malajziában a szövetségi bíróság visszautasította egy keresztény újság arra vonatkozó kérelmét, hogy egy korábbi tiltás megsemmisítésével a továbbiakban használhassa az Allah szót a kiadványaiban. A hatóságok arra hivatkoztak, hogy ennek a szónak nem muszlim irodalomban való felhasználása zavaró lehet, és a muszlimok másik vallásra történő áttérését eredményezheti. A tiltás a keresztények megfélemlítéséhez és zaklatásához vezetett.

Indiában most volt a 30. évfordulója a szikhek 1984-es lemészárlásának, a fennálló büntetlenség közepette, amely ezt az eseményt és más vallási kisebbségek ellen elkövetett széles körű támadásokat övezi.

DISZKRIMINÁCIÓ

Az emberek több országban is diszkriminációval voltak kénytelenek szembenézni, különösen ott, ahol a hatóságok nem védték meg őket és közösségeiket.

A nemi hovatartozáson, kaszton, társadalmi osztályon, etnikai hovatartozáson és vallási alapon való megkülönböztetés felismerhető volt Nepálban. Az áldozatok kirekesztésnek, kínzásnak és egyéb rossz bánásmódnak voltak kitéve, beleértve a szexuális erőszakot. A perifériára szorult csoportokból való, például az érinthetetlen kaszthoz tartozó és elszegényedett nők különösen jelentős nehézségekkel szembesültek a megkülönböztetés különféle formái miatt. Indiában az érinthetetlen kaszthoz tartozó (Dalit) nők és lányok a legkülönfélébb kaszti alapon történő megkülönböztetéssel és erőszakkal szembesültek. Önjelölt kisvárosi tanácsok illegális rendeleteket hoztak nők megbüntetéséről, akik állítólagos szociális jogsértéseket követtek el.

A japán kormány elmulasztotta, hogy szót emeljen a diszkriminatív retorika ellen, vagy hogy megfékezze a pejoratív kifejezések használatát és a zaklatásokat a koreai származású lakosok ellen, akiket többnyire a Zainichi (szó szerint „Japánban

élő”) elnevezéssel illetnek. Decemberben a Legfelsőbb Bíróság megtiltotta a Zainichi Tokken wo Yurusani Shimin no Kai nevezetű csoportnak, hogy sértő, rasszista kifejezéseket használjon a koreaiak ellen, egy általános iskola közelében rendezett nyilvános demonstráció alkalmával.

Az etnikai, nyelvi és vallási kisebbségek, például a tamil, muszlim és keresztény közösségek, továbbra is diszkriminációval találkoztak Srí Lankán. A kisebbségeket szólás- és gyűlekezési szabadságukban igazságtalanul korlátozták.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV JOGOK

A szexuális és reprodukció jogok tiszteletben tartása, védelme és megvalósítása terén a régió több országában jelentős fejlődésre lenne szükség.

Áprilisban a Fülöp-szigeteken a Legfelsőbb Bíróság helyben hagyta a Reprodukció Egészség Törvényt, amely kormányzati támogatást tenne lehetővé a modern fogamzásgátló módszerekre és az iskolákban szexuális és reprodukció egészséggel kapcsolatos oktatást vezetne be. Ennek ellenére a Fülöp-szigeteken a legszigorúbb az abortuszszabályozás a világon, az abortusz minden formáját kriminalizálja kivétel nélkül. Indonéziában egy júliusi jogszabály szerint a nemi erőszakot elszenvetett áldozatok már csak 40 napig férhetnek hozzá a legális abortuszhoz. Aggodalmat keltő, hogy a megrövidült idő miatt több áldozat nem fog hozzájutni a biztonságos abortuszhoz.

Nepálban hatástalannak bizonyult a kormány próbálkozása a méhsüllyedés veszélyének csökkentésére a nők és lányok elleni diszkrimináció felszámolásával. Az Amnesty International főtitkára Saili Shetty elindította „Az én testem, az én jogaim” (My Body My Rights) kampányt az érintett vidéki közösségek nőtagjai körében.

NŐK ELLENI ERŐSZAK

A nők a régió minden részén erőszakkal szembesültek, különösen amikor a jogukat próbálták érvényesíteni. Pakisztánban például

az észak-vazirisztáni uthmanzai törzsi főnökök jirgája (tradicionális döntéshozó szervezet) erőszakkal fenyegetett meg nőket, akik menekülttáborokban humanitárius segítségért folyamodtak.

Az indiai hatóságok nem tudták hatékonyan betartatni a 2013-ban hozott nők elleni erőszakkal kapcsolatos törvényeket, illetve nem tudtak jelentős reformokat bevezetni, hogy biztosítsák a törvények betartását. A házasságon belüli nemi erőszakot továbbra sem minősítették bűnnek, ha a feleség elmúlt 15 éves.

A régió több országában is kényszerházasságot erőltettek gyerekekre. Afganisztánból és Pakisztánból is jelentettek úgynevezett „becsületbeli gyilkosságot”. Afganisztánban a bejelentett esetek száma nőtt, mióta a nőkkel szembeni erőszak kiküszöböléséről szóló törvény érvényben van, habár nem világos, hogy a növekedés az erőszakos cselekmények számában van, vagy a bejelentések száma növekszik. A nőkkel szembeni erőszakos bűncselekmények továbbra is a legkevesebbszer bejelentett bűncselekmények közé tartoznak. Az Afganisztáni Független Emberi Jogi Bizottság csak 2014 első felében 4154 nő ellen elkövetett erőszakos cselekményt regisztrált. A hatóságok elfogadtak, illetve úgy módosítottak több törvényt, hogy sem az erőszakos cselekmények áldozatainak, sem azok elkövetőinek családtagjai ne tanúskodhassanak. Mivel a nemi alapú erőszakot a jelentések szerint legtöbbször családi körben követték el, ezek a törvénye szinte lehetetlenné tették a sikeres vizsgálatot a kényszerházasságok, gyermekházasságok és családon belüli erőszak ügyében.

Japánban nyilvánosak lettek egy kormányzati kutatás eredményei, amely újrapvizsgálta a Kono nyilatkozatot (mely a kormányzat két évtizeddel ezelőtti bocsánatkérése a II. világháború előtt és közben fennálló katonai szexuális rabszolgarendszer túlélőitől). Több magas rangú közszerelő tett nyilatkozatot, amelyben vagy tagadni, vagy igazolni

próbálta a rendszert. A kormányzat továbbra sem hajlandó hivatalosan a „szexuális rabszolgaság” kifejezést használni, és valós kártérítést nyújtani a túlélők számára.

Pápua Új-Guineán több nő és gyermek vált olykor halálos kimenetelű erőszak célpontjává boszorkányság vádja miatt. Az ENSZ különmegbízottja a bírósági ítélet nélkül végrehajtott, gyorsított eljárású és önkényes kivégzésekről írott összegzésében a boszorkányság vádjával összefüggő gyilkosságokat találta a legaggasztóbbaknak.

HALÁLBÜNTETÉS

A régió számos országában továbbra is érvényben van a halálbüntetés. Kínában több embert végeztek ki, mint a világ többi részén összesen.

Japánban folytatódott a kivégzések. Márciusban a bíróság elrendelte Hakamada Iwao ügyének újratárgyalását, majd szabadon bocsátását. Hakamada Iwao-t halálra ítélték 1968-ban egy tisztességtelen tárgyalás és egy erőszakkal elért vallomás után. Ez volt a világon a leghosszabb idő, amit valaki a halálos ítélete végrehajtására várva börtönben töltött.

Vietnámban továbbra is érvényben van a halálbüntetés, és több személyt is halálra ítélték gazdasági bűncselekmények miatt.

A nemzeti és nemzetközi kritika némi hatást gyakorolt Malajziára, és így elhalasztották Chandran Paskaran és Osariakhi Ernest Obayangbon kivégzését. Ennek ellenére továbbra is alkalmazzák a halálbüntetést, és beszámolóik jelezték, hogy titokban kivégzéseket tartottak.

Januárban az indiai Legfelsőbb Bíróság úgy határozott, hogy a szükségesnél hosszabb késlekedés a kivégzések lebonyolításakor kínzásnak minősül, és hogy a mentális betegségben szenvedők kivégzése alkotmányellenes. Szintén lefektettek irányvonalakat a halálraítélt emberek jogainak biztosítása érdekében.

Decemberben, a peshvari iskola ellen elkövetett tálib támadás után Pakisztán felfüggesztette a halálbüntetésre vonatkozó

moratóriumot, és elkezdett terrorizmussal összefüggő bűnökért elítélt foglyokat kivégezni. Jelentések szerint több mint 500 embert fenyeget a kivégzés veszélye.

Afganisztán továbbra is alkalmazta a halálbüntetést, gyakran tisztességtelen tárgyalások után. Októberben hat férfit végeztek ki a kabuli Pul-e-Charkhi börtönben. A büntetőtárgyalási eljárást legalább öt, csoportos nemi erőszakkal gyanúsított férfi esetében tisztességtelennek minősítették, mivel a nyilvánosság és a politika nyomására hozták a szigorú büntetést, miközben a gyanúsítottak azt állították, hogy rendőrségi kínzás hatására vallottak az őrizetben.

VÁLLALATOK ELSZÁMOLTATHATÓSÁGA

A vállalatok felelősek az emberi jogok tiszteletben tartásáért. Ennek ellenére az Ázsia-óceániai régióban ez a tisztelet sokszor nem volt észlelhető. Indiában a hatalmas infrastrukturális és kereskedelmi célú beruházások miatt több ezer embert fenyegetett a veszély, hogy kilakoltatják őket otthonaikból és földjeikről. Különösen sebezhetőek az őslakos adivasi közösségek, akik új és terjeszkedő bányák és gátak közelében élnek. Pápua Új-Guineában, a Porgera aranybánya helyszínén, feszült hangulat alakult ki a bányatársaság és a helyi lakosok között. Júniusban a rendőrség közel 200 házat felégetett, hogy így erőszakolja ki a lakosok költözését. Jelentések szólnak fizikai és szexuális erőszak alkalmazásáról a kilakoltatás alatt.

Decemberben volt az 1984-es bhupali gázzsivárgás katasztrófájának 30. évfordulója Indiában. A túlélők továbbra is súlyos, a tragédiához és a helyszínéről azóta is szivárgó szennyezéshez köthető egészségi problémákkal küzdenek. A Down Chemical Company és a Union Carbide nem jelent meg a bhupali bíróság idézésére. Az indiai kormány most a fertőzött gyárterület megtisztítását tűzte ki célul.

Kambodzsában folytatódta a konfliktusok a földek és a kilakoltatások ügyében. A tüntetések és konfrontációk egyre gyakrabban

fordultak elő, gyakran a helyi hatóságok és magáncégek beavatkozásával. Októberben nemzetközi jogszakértők egy csoportja 10 áldozat kivételében a kambodzsai kormány szisztematikus és széles körű földfoglalási gyakorlatát emberiségellenes bűnnek nevezte a Nemzetközi Büntetőbíróságnak (ICC) átnyújtott információik alapján.

LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZSNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

A homoszexualitás a régió több országában továbbra is bűncselekménynek számít. Áprilisban Indiában a Legfelsőbb Bíróság precedensértékű ítéletben törvényesen elismerte a transznemű embereket. Ez előírta a hatóságoknak, hogy ismerjék el a transznemű emberek önmeghatározását mint férfi, nő vagy „harmadik nem” és vezessenek be szociális szolgáltatásokat és kvótákat az oktatásban és foglalkoztatásban. Ennek ellenére továbbra is jellemző a zaklatás és erőszak a transznemű emberekkel szemben.

Malajziában, egy novemberi precedens értékű döntésében a fellebbviteli bíróság úgy határozott, hogy a Negri Sembilan sharia törvény, amely a cross-dressinget illegálisnak nyilvánítja, nem összeegyeztethető az Alkotmánnyal. Ennek ellenére az Amnesty International LBGTI személyek megkülönböztetéséről, letartóztatásáról és bebörtönzéséről tud, pusztán a szexuális identitásuk alapján.

Októberben a szingapúri Legfelsőbb Bíróság elfogadta a Büntető törvénykönyv 377A szakaszát, amely bűncselekménynek nyilvánítja a férfiak közötti, közös beleegyezésen alapuló egynemű kapcsolatot. Bruneiben az új Büntető törvénykönyv kövezés általi halált helyez kilátásba büntetesként olyan cselekményekért, amelyeknek nem is kellene büntethetőnek lennie, például a házasságon kívüli szexuális kapcsolat és azonos nemű személyek közös beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolata,

valamint ugyanígy büntetik a lopást és a szexuális erőszakot.

Összefoglalva, az Ázsia-óceániai régióban zajló földcsuszamlásszerű geopolitikai és gazdasági változások még fontosabbá teszik, hogy az emberi jogok védelme erősödjön, a hibákat kiküszöböljék, és a régióban élő összes ember valódi állampolgárrá válhasson anélkül, hogy szankcióktól keljen tartania.

KÖZEL-KELET ÉS ÉSZAK-AFRIKA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

2014 végéhez közeledve olyan évre tekinthetünk vissza, amely katasztrófális következményekkel járt több millió közel-keleti és észak-afrikai ember számára. Olyan évre nézünk vissza, amelyet Irakban és Szíriában szünni nem akaró fegyveres konfliktusok és szörnyszerű jogtalanságok jellemeztek; amelyben a Gáza-övezet lakói az Izrael és Hamász közötti háború eddigi legsúlyosabb vérengzését élték át; amelyben Líbia egy kezdődő polgárháború szélén egyre inkább egy széteső országra emlékeztet. Jemen továbbra is egy erősen megosztott ország, amelynek központi hatósága az ország északi tartományában síita felkelőkkel, délen szeparatista mozgalommal, dél-nyugaton pedig folytatódó zavargásokkal kellett szembenézzen.

Az elmúlt évet vizsgálva már csak távoli emlékeknek tűnik a 2011-es arab felkelések keltette remény, miután Tunéziában, Egyiptomban, Líbiában és Jemenben is sikerült régóta uralkodó diktátorok hatalmát megdönteni. Az egyedüli kivételt Tunézia jelenti, ahol novemberben problémamentesen zajlottak le a parlamenti választások, és a hatóságok elkezdtek intézkedni a súlyos emberi jogi sértésekért felelős személyek előállításáért. Ezzel szemben Egyiptom sokkal kevésbé ad okot az optimizmusra. Az a katonai tábornok, aki 2013-ban a felkelések utáni első elnököt elűzte, a választások után átvette az ország irányítását, és tovább folytatta azt az elnyomó politikát, amely nemcsak a Muszlim Testvériség tagjait és támogatóit vette célba, hanem más politikai aktivistákat, médiában dolgozó személyeket és emberi jogvédőket is, közülük több ezret börtönbe vetve és több százat halálra ítéelve.

Az öbölmenti térségben Bahrein, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek hatóságai hajthatatlanul elnyomták a véleményeltéréseket, és igyekeztek kiirtani a fennálló hatalommal szembeni ellenzékiesség minden formáját, biztosak lévén abban, hogy a szövetséges nyugati demokráciák nem fognak tiltakozni.

2014-ben továbbá tanúi lehettünk azoknak az emberi kegyetlenségeknek, amelyeket az iraki és szíriai harcokban részt vevő fegyveres csoportok hajtottak végre, közülük is leginkább a magát Iszlám Államnak nevező csoport (korábbi nevén Iraki és Szíriai Iszlám Állam). Az Iszlám Állam és egyéb fegyveres csoportok Szíria számos területét ellenőrzésük alá vonták, többek között a legnagyobb szír várost is magában foglaló Aleppó kormányzóság nagy részét, ahol különböző „büntetéseket”, köztük nyilvános kivégzést, csonkítást és ostromozást szabtak ki azok számára, akik megszegték a csoport által követendőnek tartott iszlám jogszabályokat. Az Iszlám Állam Irak szunnita térségeiben is jelentős befolyásra tett szert; terroruralmuk alatt rövidesen több száz embert kivégeztek, köztük a központi hatóságok elfogott katonáit, kisebbségek tagjait, síita muszlimokat, és olyan szunnita törzsi tagokat is, akik szembe helyezkedtek velük. A szervezet tagjai vallási és etnikai kisebbségeket is célba vettek; keresztényeket és több ezer jezidita személyt és egyéb vallási kisebbségek tagjait kényszerítettek lakóhelyük elhagyására. Míg számos jezidita fiút és férfit lőttek agyon kivégzés-szerűen, több száz jezidita lányt és nőt raboltak el, kényszerítettek rabságba, vagy adtak el „feleségül” saját harcosaiknak, akik között több ezer önkéntes külföldi is található, Európából, Észak-Amerikából, Ausztráliából, Észak-Afrikából vagy az öbölmenti térségből.

Ellentétben azokkal, akik törvénytelen gyilkosságokat hajtanak végre, de azokat igyekeznek titokban tartani, az Iszlám Állam meglepően árcátlanul vállalta tetteit. Operatóriák filmre vették a szervezet legkegyetlenebb tetteit, például újságírók, szociális dolgozók, valamint elfogott libanoni

és iraki katonák lefejezését. Az igényesre csiszolt, de komor filmeket azután közzétették az interneten propaganda, túsziátszmák vagy toborzó üzenetek részeként.

Az Iszlám Állam gyors iraki és szíriai térnyerése, valamint a nyugati és más foglyok kivégzése következtében az Egyesült Államok szeptemberben létrehozott egy Iszlám Állam-ellenes szövetséget, amelynek már több mint 60 ország tagja, többek között Bahrein, Jordánia, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emírségek is, amelyek ezután légitámadásokat indítottak az Iszlám Állam és más, nem-kormányzati csoportok katonai állomásai ellen, számos civil halálát vagy sérülését okozva. Amint a kormányok és nem-kormányzati csoportok közötti harcok egyre inkább túllépték az országhatárokat, Jemen egyes területein az Egyesült Államok drónok és más eszközök segítségével indított támadásokat az al-Káidával kapcsolatban álló csoportok ellen. Eközben Oroszország az ENSZ előtt továbbra is védte a szír kormányt, és folytatta a fegyverek és lőszer szállítását, támogatva ezáltal háborús törekvéseit, és figyelmen kívül hagyva a szír hatóságok háborús bűneit és egyéb visszaéléseit.

Az Iszlám Állam visszaélései, valamint az általuk előidézett látható és érezhető politikai instabilitás egy ideig a szír kormányzati erők állandó brutalitásának elkendőzésével fenyegetett. A szír erők eközben korábban ellenőrzött területeik visszafoglalásáért harcoltak a fegyveres csoportokkal, látszólag egyáltalán nem törődve a civilek életével és a nemzetközi humanitárius törvények szabta kötelezettségeikkel. A kormányzati erők válogatás nélkül hajtottak végre nehézfegyveres, hordóbombákat, tankokat és tüzérségi fegyvereket is használó támadásokat olyan településeken, ahol civilek kerestek menedéket; emellett a határozatlan idejű ostromok alatt megvonták a civilektől a vízhez, élelemhez és orvosi ellátáshoz való hozzáférés lehetőségét, illetve kórházakat és egészségügyi dolgozókat támadtak meg. Mindezek mellett számos feltételezeten ellenzéki vagy kritikát megfogalmazó személyt

tartottak fogva szörnyű körülmények között; közülük sokan lettek kínzás vagy jogtalan gyilkosság áldozatai. Irak az Iszlám Állam előrenyomulására válaszképpen biztonsági erőit kormánybarát síita militáns csoportokkal erősítette meg, és szabad kezet adott nekik a kormányellenesnek vagy az Iszlám Állam támogatóinak vélt szunnita közösségek ellen. Irak emellett válogatás nélküli légitámadásokat intézett Moszul városa, és egyéb, az Iszlám Állam ellenőrzése alatt álló területek ellen.

Ahogy a legtöbb jelenkori konfliktusnál, úgy itt is a civilek fizették meg leginkább a konfliktusok árát, ugyanis az egymással harcoló erők figyelmen kívül hagyták a civilek védelmének kötelezettségét. Az Izrael, a Hamász és a gázai palesztin fegyveres erők között lezajlott 50 napos konfliktus alatt megdöbbentő méretet öltött a pusztítás, a palesztin civil lakosság lakásainak és az infrastruktúrájának a lerombolása, valamint a civil sebesültek és halálos áldozatok száma. Az izraeli erők sokszor lakott házakat támadtak meg, egész családokat elpusztítva ezáltal, továbbá iskolákat és egészségügyi létesítményeket is célba vettek. A civil lakóházak és infrastruktúra rombolása szándékos volt. A Gáza-övezetben több mint 2000 palesztint öltek meg, akik közül mintegy 1500 civil volt, köztük pedig több mint 500 gyermek. A Hamász és a palesztin fegyveres csoportok megkülönböztetés nélkül vetettek be több ezer rakétalövedéket és aknát Izrael civilek által lakott területein, megölve hat civilt, köztük egy gyermeket is. A Hamász fegyveresei legalább 23 olyan palesztin személyt távolítottak el a börtönből és végeztek ki, akiket Izraellel való együttműködéssel vádoltak; közülük többen tárgyalás nélkül voltak fogva tartva. A konfliktusok alatt mindkét oldal büntetlenül követett el háborús bűnöket és más súlyos jogsértéseket, ismételve a korábbi évek tapasztalatait. Izrael 2007 óta tartja fenn a Gáza-övezet földi, vízi és légi blokádját, amely tovább súlyosbította az 50 napos konfliktus tisztító hatását, súlyosan akadályozta

az újjáépítési törekvéseket, és amely a nemzetközi jogban büntettként számon tartott kollektív büntetésnek minősül, közösen sújtva a Gáza-övezet 1,8 millió lakosát.

2014-ben a közel-keleti és észak-afrikai régióban a politikai és egyéb feszültségek azokban az országokban hágtak tetőpontjukra, ahol fegyveres konfliktusok is zajlottak. Ezek mellett azonban az egész térségben olyan intézményi és egyéb hiányosságok álltak fenn, amelyek tovább táplálták a konfliktusokat, és megakadályozták azok felszámolását. Ezek között található az egyes kormányok és fegyveres csoportok arra való képtelensége, hogy a kritikai hangokat vagy eltérő véleményeket tolerálják; a gyenge vagy nem létező törvényhozó szervek, amelyek ellenőrizhették volna a végrehajtó hatalom visszaéléseit, vagy ellensúlyként szolgálhattak volna azok számára; a bírói függetlenség hiánya és a büntetőjogi rendszer alávétettsége a végrehajtó hatalomnak, illetve a nemzetközi jogszabályok által is előírt elszámoltathatóság hiánya.

AZ ELTÉRŐ VÉLEMÉNYEK ELYNYOMÁSA

A régió kormányai továbbra is elnyomták a kritikus hangokat, többek között a közösségi médiában is, korlátozva ezáltal a szólásszabadság és szabad önkifejezés jogát. Számos országban törvény tiltja az önkifejezés azon formáit, amelyeket az államfőre, kormányra, igazságügyi tisztviselőkre nézve – egyes esetekben akár külföldi kormánytagokra nézve is – sértőnek ítélnék. Ilyen törvények alapján börtönöztek be kritikusan felszólaló személyeket Bahreinben – itt egy neves női aktivistát három év börtönbüntetésre ítélt a bíróság, amiért széttépte a király fényképét –, továbbá Egyiptomban, Jordániában, Kuvaitban, Marokkóban, Ománban és Szaúd-Arábiában. Iránban a kritikusan felszólalók többek között moharebeh, azaz „Isten elleni ellenségesség” vádjával kerültek bíróság elé, amely főbenjáró bűnnek számít. Az Egyesült Arab Emírátsok hatóságai tisztességtelen eljárások során hosszú börtönbüntetésre ítélték reformpárti embereket, és gyökeres

változásokat hoztak olyan új terrorizmus-ellenes törvények bevezetésével, amelyek a békés tiltakozást a terrorizmussal egyenlőnek tekintik, és az akár halálbüntetést is maga után vonhat.

Az Emírátsok és más öbölmenti államok, köztük Bahrein, Kuvait és Omán, hatalmat formáltak arra, hogy a rendszer ellen békésen felszólalókat büntetesképpen állampolgárságuktól és állampolgári jogaiktól megfossszák, potenciálisan hontalanná téve ezáltal őket. Ebben az évben Bahrein, Kuvait és az Emírátsok is alkalmazták ezt az eljárást.

Az egyesülési szabadságot széles körben korlátozták. Számos kormány nem engedélyezi a szakszervezetek működését; egyes országok, többek között Algéria és Marokkó/Nyugat-Szahara a törvényes működéshez megköveteli a független szervezetektől a hivatalos bejegyeztetést, de akadályozta őket ebben, és zaklatta azokat a szervezeteket, akik már korábban bejegyzésre kerültek. Az egyiptomi hatóságok veszélyeztetik a független NGO-k fennmaradását.

A békés gyülekezéshez való jog, amely annyira magától értetődőnek tűnt a térséget megrázó 2011-es tüntetések alatt, 2014-ben számos országban jelentősen sérült. Az algériai hatóságok úgy nyomtak el tüntetéseket, hogy elzárták a helyszínéhez való hozzáférést, és aktivistákat tartóztattak le. Kuvaitban a hatóságok eltiltották a tüntetéstől a Bidun közösség tagjait, akik közül sokan a mai napig sem rendelkezhetnek kuvaiti állampolgársággal. Bahreini, egyiptomi és jemeni biztonsági erők túlzott erőt, esetenként indokolatlan halálos erőszakot alkalmaztak tüntetők ellen, sérüléseket és halált okozva. Ciszjordániában izraeli katonák és határőrök löttek köveket dobáló tüntetőkre és másokra, akik az izraeli telepek, az elválasztó fal, illetve a hosszú izraeli megszállás egyéb eszközei ellen tüntettek.

Máshol azonosítatlan fegyveresek büntetlenül követhettek el jogtalan gyilkosságokat olyan személyek ellen, akik

az emberi jogok vagy a jogállamiság nevében szólaltak fel. Líbiában fegyveresek lőtték le Salwa Bughaignis emberi jogi aktivistát, aki a 2011-es felkelések egyik fő hangadója volt; a támadók bengázi otthonában lepték meg, nem sokkal azután, hogy egy interjúban felszólalt az ország hatalommal rendelkező, de jogtalan fegyveres csoportjai ellen.

IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI RENDSZER

Elterjedtek voltak a térségben az önkényes letartóztatások és fogságok, tárgyalás nélküli hosszú fogva tartások, erőszakos körülmények közötti eltűnések és tisztességtelen tárgyalások; mindezek folyamatosan emlékeztetnek az igazságszolgáltatási rendszer korrump mivoltára, ami a kormányok kezében az elnyomás eszközkévé válhat. Ezeket tartottak fogva Szíriában, Egyiptomban, Irakban és Szaúd-Arábiában, sok esetben tárgyalás nélkül, vagy tisztességtelen tárgyalás következtében. Kisebbszámú, de Bahreinben, Iránban, az Egyesült Arab Emírségekben és másutt is tartottak fogva embereket, akik közül egyesek erőszakos eltűnések áldozatai lettek. Izraeli hatóságok mintegy 500 palesztin személyt tartottak tárgyalás nélküli úgynevezett adminisztratív fogságban, míg több ezer palesztin személyt tölti büntetését izraeli börtönökben. Ciszjordániában és a Gáza-övezetben a palesztin hatóságok továbbra is fogva tartják a politikai ellenzék tagjait, Gázában pedig katonai és egyéb bíróságok állítólagosan Izraellel „kollaboráló” személyeket ítélték halálra.

Líbiában rivális milícia erők ezeket tartanak fogva, néhányukat Moammer Kadhafi 2011-es bukása óta. Sokan közülük durva és lealacsonyító körülmények között vannak fogva tartva, és nincs kilátásuk a korai szabadlábra helyezésre.

A régió nagy részében előfordult, hogy bíróságok úgy ítélték el vádlottakat, hogy közben figyelmen kívül hagyták a tisztességes eljáráshoz való jogukat, és sokszor kínzással kikényszerített „vallomások” vagy biztosan elítéléshez vezető homályos vádak alapján

ítéltek hosszú börtönbüntetésre vagy halálra embereket. Egyiptomban egy bíró két alapvetően tisztességtelen eljárás után előzetesen halálra ítélt több száz embert, akik állítólag részt vettek egy rendőrök elleni halálos támadásban. Egy másik bíró három neves újságíróit ítélt hosszú börtönbüntetésre érdemi bizonyítékok nélkül. Az új államfő növelte a hírhedten igazságtalan katonai törvényszékek jogkörét, amelyekkel azok civileket ítélték el terrorizmus vagy egyéb vádak alapján. Bahreinben és az Egyesült Arab Emírségekben a bíróságok a kormány parancsát hajtották végre, amikor biztonsági okokra hivatkozva vagy hatalmon levő személyek megsértéséért ítélték el embereket. A jogtalanul elítélt rokonok szabadon bocsátásáért kampányoló családtagokat mindkét országban börtönbüntetésre ítélték. Irán forradalmi bíróságai sokszor továbbra is alig meghatározható vádak alapján hoztak súlyos, sok esetben halálos ítéleteket. Szaúd-Arábiában olyan ügyvédek is börtönbüntetésre ítélték, akik biztonsági okokból előállított személyeknek nyújtottak jogi tanácsadást, vagy felszólaltak a bíróságok igazságtalanságai ellen.

Szaúd-Arábia, Irán és Irak továbbra is a régió éllovasai maradtak az állami kivégzések terén, a hatóságok mind a három országban tucatjával végeztek ki vádlottakat, akik közül sokat nem tisztességes eljárást követően ítélték el. A Szaúd-Arábiában nyilvánosan lefejezéssel kivégezettek között – 26 személy csak augusztusban – volt egy férfi, akit boszorkányságért, illetve voltak, akiket nem erőszakos kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményért ítélték el. Egyiptom 30 hónapos szünet után visszaállította a kivégzések gyakorlatát júniusban, ennek oka lehet talán az, hogy Egyiptom előre látta a kivégzések nagymértékű növekedését, miután a Muszlim Testvériség több száz támogatója és más, az év során halálra ítélt kimerített valamennyi fellebbezési lehetőséget. Jordánia nyolc éves hiátust követően szintén újrateadta a kivégzések alkalmazását decemberben. Libanonban a bíróságok folytatták a halálos

ítéletek kiszabását, azonban a hatóságok tartózkodtak azok gyakorlati végrehajtásától, csakhogy, mint Algéria, Marokkó és Tunézia hatóságai, amelyek fenntartották a kivégzéseket illető sokévi gyakorlati végrehajtási moratóriumot.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB EMBERTELEN BÁNÁSMÓD

Szerte a régióban, a biztonsági erők - alkalmanként ipari méreteket öltve - megkínózták és embertelen bánásmódban részesítették az őrizetükben lévő letartóztatottakat. Szíriában gyerekek is voltak az áldozatok között, és annak ellenére, hogy a beszámolók alapján az őrizetbe vettek nagy számban estek halálos áldozatul kínzásnak és embertelen bánásmódnak, az esetek bizonyítása gyakran nehézségekbe ütközött. Januárban több ezer őrizetbe vett személy halálát igazoló fényképes bizonyíték került elő; a halálesetek látszólag a szír kormány őrizetében történt testi bántalmazás illetve egyéb kínzás vagy éheztetés eredményének tudhatók be. A kínzás Egyiptomra kiváltképp jellemző volt, itt az áldozatok köre az enyhébb bűncselekményt elkövető gyanúsítottaktól a Muszlim Testvériséget támogató aktivistákig terjedt, akik a kormány fellépése során keveredtek eme szituációba. A fent említett és más országokban rendszeresen jelentett kínzási technikák magukba foglalták a talp bántalmazását, az áldozatok ütlegelését, miközben a végtagjaiknál fogva lógtak, tartós ideig kényelmetlen álló vagy guggoló pozíció tartását, áram vezetését a nemi szervekbe, illetve egyéb érzékeny testrészekbe, az őrizetben tartott és annak családjának megfenyegetését, illetve néhány esetben nemi erőszakot, valamint szexuális zaklatást. Kínzást gyakran azért alkalmaztak, hogy információt szerezzenek más gyanúsítottak letartóztatásának érdekében, vagy azért, hogy „vallomásokat” csikarjanak ki, melyeket a bíróság előtt felhasználhattak, hogy a kormányt kritizálókat vagy ellenzőket börtönbüntetéssel sújthassák. Azonban ezeken kívül a kínzás az áldozatok

megalázását, lealacsonyítását, illetve fizikai és szellemi bántalmazását is szolgálta. Általában a kínzást elkövetők büntetlenséget élveztek: a kormányok gyakran semmibe véve a kínzás gyanújának független kivizsgálására irányuló nemzetközi jogi kötelezettségeiket, elvtelve folytattak le bírósági eljárást kínzás gyanújánál érintett személyekkel szemben, illetve ritkán vagy egyáltalán nem szabtak ki ítéletet az eljárás végén.

BÜNTETLENSÉG

Viszont nem csak a kínzást elkövetők élveztek büntetlenséget, hanem a politikai és katonai vezetők is, akik a kormányerők által elkövetett háborús bűnök és egyéb nemzetközi jogsértések kitervelői és elrendelői voltak a szír, iraki, líbiai és jemeni összetűzések során. Eme bűnök elkövetéséért szintén felelősek voltak az izraeli erők, illetve palesztin fegyveres csapatok Gázában és Izraelben, továbbá azok, akik nagyszabású emberi jogi jogsértések elkövetését vezényeltek le Egyiptomban, Iránban, Szaúd-Arábiában, az Egyesült Arab Emírátságokban és egyéb területeken. Annak ellenére, hogy Bahreinben a kormány, válaszul egy nemzetközi szakértők által vezetett független kivizsgálásra, vállalta a kínzás gyanúját felvető esetek független kivizsgálást 2011-ben, semmilyen lépés megtételére nem került sor ebben az ügyben az év végéig. Algériában a hatóságok fenntartották a jogellenes gyilkosságok és egyéb kiemelkedő jogsértések kivizsgálására irányuló vizsgálatok tartós megtagadását. Jemenben annak ellenére, hogy az elnök erői számos tüntetőt megölték a 2011-es zavargások során, az ország egykori elnöke és közeli társai a tüntetéseket követően az elnöki tisztségről való lemondásért cserébe, továbbra is büntetlenséget élveztek. Tunéziában az újonnan hivatalba lépett hatóságok ugyan eljártak néhány hajdani vezető tisztségviselővel, illetve a biztonsági erők tagjaival szemben, amiért jogellenesen meggyilkoltak tüntetőket a felkelések során, azonban tették mindezt katonai fellebbviteli bíróságok előtt, amelyek olyan mértékben

csökkentették le az ítéleteket, hogy az elítéltek nagy részét szabadlábra helyezték.

A szír nemzeti igazságszolgáltatási rendszer a büntetlenség kezelésében tanúsított alkalmatlanságának és sikertelenségének köszönhetően emberi jogvédő csoportok, köztük az Amnesty International számos felkérést intéztek az ENSZ Biztonsági Tanácsához, melyekben kérték a szír, valamint az izraeli és a megszállt palesztin területek szituációjának a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságába való utalását, azonban ezek a kérelmek süket fülekre találtak. Ez alatt Líbia továbbra is a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága alatt maradt az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2011-es utalását követően, de a Büntetőbíróság Főügyésze képtelen volt új vizsgálat indítására annak ellenére, hogy új háborús bűnök elkövetése gombamód szaporodott, amint az ország ismét polgárháborúba zuhant vissza.

DISZKRIMINÁCIÓ – ETNIKAI ÉS VALLÁSI KISEBBSÉGEK

A politikai zűrzavar közepette vallási és etnikai megosztottság és szektarianizmus lett úrrá a térségben, a kormányok és nem kormányzati fegyveres csapatok egyre növekvő gyanakvással és intoleranciával tekintettek a kisebbségekre. Eme jelenség legbrutálisabb megnyilvánulására nemcsak az iraki és szír konfliktusok szolgáltak példaként, amelyek során sok embert letartóztattak, elraboltak, „etnikai tisztogatás” során elűldöztek otthonaikból, vagy a származási helyük, illetve vallásuk miatt megöltek, hanem a líbiai incidensek is, ahol az emberek etnikai és törzsi alapon való kivégzése gyakori és növekvő tendenciát mutató volt.

Az Öböl-régióban az iráni kormány folytatta a bahá'í vallási közösség tagjainak bebörtönzését, illetve az ebbe a csoportba tartozók felsőoktatási feketelistára való helyezését, továbbá korlátozta más vallási kisebbségek, csakúgy, mint azeriek, kurdok és egyéb etnikai kisebbségek jogait, ezen felül jelentések kerültek napvilágra ahvái arab jogi aktivisták titkos kivégzéséről is.

Szaúd-Arábiában a hatóságok továbbra is üldözték a kormány siíta vallású kritizálói az ország olajban gazdag keleti tartományában, valamint hosszú börtönbüntetésre ítélték jogvédőket, illetve legalább egy esetben nem tisztességes eljárást követően halálbüntetés kiszabására is sor került. Kuvaitban a kormány továbbra is megtagadta több ezer, az országban tartózkodó hontalan bidunitól, hogy állampolgárságot és ahhoz kapcsolódó jogosultságokat kapjanak.

MENEKÜLTEK ÉS BELSŐ MENEKÜLTEK

2014-ben a szír válság túlszárnyalva a többi a világ legrosszabb válságává vált menekültáradat és belső menekültek tekintetében. Az év végére megközelítően 4 millió menekült kényszerült elhagyni Szíriát a konfliktus miatt. A túlnyomó többség – körülbelül 95% - a szomszédos országokban talált menedéket. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosi Hivatalának (UNHCR) adatai szerint: legalább 1,1 millió Libanonban, több mint 1,6 millió Törökországban, több mint 600 ezer Jordániában, több mint 220 ezer Irakban, valamint több mint 130 ezer Egyiptomban lelt átmeneti menedékre. A nemzetközi segélyezési erőfeszítések nem kaptak elegendő anyagi támogatást ahhoz, hogy segítséget tudjanak nyújtani a menekülteknek. Decemberben a 2014-re szánt ENSZ Szír Regionális Menekült Intézkedési Terv finanszírozása csupán 54%-os maradt, valamint a Világélelmezési Program kellő anyagi hozzájárulás hiányában kénytelen volt átmenetileg felfüggeszteni az 1,7 millió szíriainak szánt élelmiszersegélyezési projektjét. Több régióban a beérkező nagyarányú menekültáradat hatalmas terhet rótt a fő befogadó országok erőforrásaira, ami a menekült populációk és a befogadó országok közötti feszültség kilobbanását okozta. Mind a jordániai, mind a libanoni hatóságok tettek lépéseket annak érdekében, hogy megakadályozzák a Szíriából érkező palesztin menekültek belépését, valamint egyre nagyobb mértékben, valamennyi Szíriából

érkező menedékkérő belépését, míg az egyiptomi hatóságok erőszakkal toloncoltak vissza néhány menekültet Szíriába.

Szírián belül további 7,6 millió ember vált belső menekültté, akik közül sokat harcok vagy szektáriánus támadások során üldöztek el otthonukból. Voltak, akik ismételen elüldöztek, néhányan olyan területekre kerültek, ahová a nemzetközi humanitárius ügynökségek nem értek el, vagy olyan vidéken rekedtek, amelyet kormányerők vagy nem kormányzati fegyveres csapatok ostromoltak. Az érintettek rendkívül veszélyeztetett helyzetben voltak, megkönnyebbülést csupán az enyhülés halvány reménye nyújtott számukra.

Míg méretét tekintve nem volt a szír válsághoz fogható, az Irakba való áttérése ott is több ezer belső menekültet eredményezett, részben az Iszlám Állam erőszakos tevékenységének, részben a kormányt támogató síita milíciák támadásainak és jogsértő tetteinek köszönhetően. Líbiában a Misrata elnevezésű fegyveres milícia ezeket kényszerített Tavarga városának elhagyására 2011-ben, akik továbbra sem tudtak visszatérni, és akiket ismételt elüldözés sújtott, amikor a főváros, Tripoli és egyéb területek fegyveres konfliktus színterévé váltak az év közepén. Gázában a július 8-án kezdődött 50 napig tartó fegyveres konfliktus folyamán bekövetkezett izraeli bombázások és egyéb támadások otthonok ezreit rombolták le, menekültté téve ezeket. Magában Izraelben a kormány őrizetbe vette a frissen Szudánból, Eritreából és más országokból érkezett menedékkérőket, akiket egy, a Negev-sivatagban lévő intézménybe szállított, illetve néhányukat hazatoloncolt a származási országaikba egy állítólagos „önkéntes” eljárás keretében, amely nem tartalmazott semmilyen garanciát a menekültek testi épségére vonatkozóan, valamint magába foglalta a visszaküldés magas kockázatát.

MIGRÁNSOK JOGAI

A migráns munkavállalók számos régióbeli ország gazdaságának motorjaként szolgáltak, beleértve az olajban és földgázban gazdag öbölmenti országokat, ahol elengedhetetlen szerepük volt az építő- és más iparágakban, valamint a szolgáltatások szektorában. A helyi gazdaságokban betöltött fontos szerepük ellenére az államok többségében a migráns munkavállalókat nem védtek kellően a helyi munkajogi szabályok, és kizsákmányolás, illetve jogsértések áldozatává váltak. Azzal, hogy Katar biztosít helyszínt a 2022-es Labdarúgó-világbajnokság számára, garantálva volt, hogy az ország a stadionok és egyéb létesítmények építésére felvett munkavállalókat érintő hivatalos szakpolitikai és gyakorlatai a figyelem középpontjában maradnak, és a kormány ígéreteket is tett reformok bevezetésére, amennyiben bármilyen nyomást észlelt. Ennek ellenére Katarban és más öbölmenti államokban a szponzorálás vagy más néven kafala-rendszer, amelyet a migráns munkavállalók toborzására, valamint a munkavállalással kapcsolatos szabályozására használnak, fokozta a jogsértéseket, amit tovább súlyosbított a hivatalos végrehajtási intézkedések általános hiánya, mely a migránsok jogainak garantálását lett volna hivatott szolgálni. A térségben számos migráns munkavállalótól elvárja a munkáltató, hogy pihenő vagy szabadnap nélkül túlórázzanak, akik a letartóztatással és deportálással való fenyegetés miatt nem merik elhagyni a visszaéléseket elkövető munkáltatót.

A legsebezhetőbbek talán az Ázsiából származó nők ezrei voltak, akik háztartási alkalmazottként dolgoztak, s nagy eséllyel váltak fizikai és más természetű visszaélések áldozatává, beleértve a szexuális és egyéb visszaéléseket, a jogorvoslati lehetőségek szinte teljes hiánya mellett. A szaúd-arábiai hatóságok tömegével utasították ki a „főlöszleges” bevándorló munkásokat Jemenbe és más országokba, gyakran kemény körülmények közötti fogva tartást

követően. Az olyan országokban, mint például Líbia, ahol még mindig a törvény nélküli helyzet uralkodik, a migráns munkavállalóknak diszkriminációval és egyéb olyan visszaélésekkel kellett szembenéznük, mint az ellenőrző pontoknál, útlezárásoknál és az utcákon elszendedett erőszak és fegyveres rablás.

Emberek ezrei szerettek volna elmenekülni és új életet kezdeni úgy, hogy túlszúfolt és hajózásra alkalmatlan csónakokkal próbálták átkelni a Földközi-tengeren, sokan emberkereskedők és embercsempészek áldozataul esve. Közülük néhányan eljutottak Európába; másokat az olasz haditengerészet mentett ki a tengerből; legalább 3000 ember azonban vízbe fulladt.

ERŐSZAKOS KILAKOLTATÁSOK

Egyiptomban a hatóságok tovább folytatták a Kairóban és máshol „nem hivatalosan letelepült” lakosok kilakoltatását, mindezt előzetes értesítés, alternatív szálláslehetőség vagy kártérítés biztosítása nélkül. Az érintett lakosok között voltak olyanok, akik azokon a területeken építették fel otthonaikat, amelyet a hatóságok „veszélyesnek” nyilvánítottak, kitelepítésüket pedig valójában a kereskedelmi fejlesztések előmozdítása tette szükségessé. A hadsereg legalább 1000 családot telepített ki a gázai határnál a „puffer” zóna megépítése érdekében. Az izraeli hatóságok szintén végeztek erőszakos kilakoltatásokat. Ciszjordániában, Kelet-Jeruzsálemmel egyetemben, megtorlásként lerombolták azon palesztin családok otthonait, amelyek tagjai támadásokat intéztek izraeli civilek ellen, a hatóságok szerint illegálisan épített palesztin otthonok tucatjait pedig szintén megsemmisítették. Izraelben a hatóságok erőszakkal lakoltatták ki a Negev-sivatagban hivatalosan „el nem ismert falvakban” élő beduinokat.

A NŐK JOGAI

A nők és lányok a térség egészében a törvényekből és hivatalos politikából fakadó diszkriminációval kerültek szembe,

a védelmük pedig nem volt megfelelően biztosítva szexuális és más típusú erőszak ellen. A diszkrimináció gyakorlata mélyen gyökerezik; a rendszerben, és 2014 során nagyon kevés előrelépés történt. Három évvel azt követően, hogy a nők – korábban soha nem tapasztalt módon – nyilvánosan vettek részt a térségen 2011-ben végigsöprő felkelésekben, mégis ők tűnnek a politikai változások legnagyobb veszteseinek. Egyiptomban férfiak csoportjai támadásokat és szexuális zaklatásokat követtek el női tüntetők ellen a kairói Tahrir tér környéki utcákban. Az egyetlen figyelemre méltó kivétel Tunézia volt. Itt két rendőrt nemi erőszak elkövetése miatt hosszú börtönbüntetésre ítélték; a kormány visszavonta Tunézia fenntartásait a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezményről (CEDAW) szemben, továbbá kinevezett egy bizottságot annak a kerettörvénynek a kidolgozására, amely lehetővé teszi a nőkkel és lányokkal szembeni erőszak elleni küzdelmet. Az algír és marokkói hatóságok szintén tettek néhány pozitív, ámbar korlátozott jogi lépést; Algéria végre elismerte az 1990-es belső fegyveres konfliktus során megerőszakolt nők kártérítés iránti jogát, Marokkó pedig eltörölte a Büntető törvénykönyv azon rendelkezését, amely lehetővé tette az erőszaktevők számára a bűnvádi eljárás elkerülését abban az esetben, ha feleségül vették az áldozatot.

A Perzsa-öbölben, a politikai és vallási kérdésekben való kérlelhetetlen egymás iránti gyűlöletük ellenére, mind az iráni, mind a szaúd-arábiai kormányok megdöbbsentő teljesítményt produkáltak a nők jogai terén. Iránban, ahol az utóbbi évek során számtalan női aktivistát vettek őrizetbe vagy zártak börtönbe, a hatóságok olyan lányokat és nőket tartóztattak le, akik az ellen tiltakoztak, hogy hivatalosan eltiltották őket a sportesemények látogatásától. Szaúd-Arábiában a hatóságok letartóztatták vagy megfélemlítették azokat a nőket, akik dacolni mertek a gépkocsivezetés hivatalos tilalmával. A hatóságok mindkét országban

szigorú öltözködési és viselkedési szabályokat kényszerítették a nőkre, és továbbra is fenntartották azokat a törvényeket, amelyek halálbüntetéssel sújtják a házasságtörést. Jemenben a nőket és a lányokat továbbra is korai kényszerházasságokba kényszerítik, néhány tartományban pedig még mindig nagyon magas a női nemi szervek megcsonkításának aránya.

Miközben a térségben a kormányok kudarcot vallottak abban, hogy megfelelő védelmet biztosítsanak a nők és lányok számára a szexuális erőszakkal és a családon belüli erőszakkal szemben, az Iszlám Állam erőinek iraki túlkapásai további mélypontot jelentettek; Irakban feltehetőleg etnikai és vallási kisebbségekhez tartozó nők ezreit rabolták el, majd adták el „feleségnek” vagy rabszolgának fegyveres csoportok, beleértve az Iszlám Állam tagjai számára; a vallási vezetők közül mindez csupán alig hallható helytelenítést váltott ki.

A Közel-Keleten és Észak-Afrikában 2014 a megdöbbentő szenvedések éve volt; egy olyan év, amely a közelmúlt legsúlyosabb kegyetlenkedéseinek volt tanúja, a javulás jelei pedig szinte egyáltalán nem mutatkoztak. És mégis, a különböző politikai álláspontokat képviselő helyi szereplők és aktivisták a szörnyűségek közepette is minden eszközt megragadtak, hogy tovább folytassák az igazság kimondását, az elnyomással szembeni fellépést, a sebesültek és gyengék segítségét, valamint a saját és mások jogaiért való kiállást, s mindezért időnként hatalmas árat fizettek. Ezeknek a – nagyon helyesen emberi jogi jogvédőknek nevezett – embereknek a halálmegvető bátorsága volt 2014 legfigyelemreméltóbb és talán legkitartóbb története, s ez hordozza a legtöbb reményt a régióban az emberi jogok jövője számára.

EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA – REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

2014. november 9-én volt a berlini fal leomlásának 25. évfordulója, amely a hidegháború, valamint – egy elemző szerint – „a történelem végét” jelentette. Az évfordulót Berlinben ünneplő német kancellár, Angela Merkel kijelentette, hogy „a Fal leomlása megmutatta számunkra, hogy az álmok valóra válhatnak” – és a kommunista Európában sokak számára valóban valóra is váltak. Azonban negyed évszázaddal később milliók számára a volt Szovjetunió területén a nagyobb szabadság álma mindennél távolibbnak tűnik, mivel a változás lehetőségét elragadta az emberektől az új (a régivel nagyjából azonos) elit.

2014 nem az egy helyben toporgás éve volt. A visszalépés éve volt. Ha a berlini fal leomlása a történelem végét jelezte, akkor az Ukrajna keleti részén zajló válság és a Krím-félsziget orosz annektálása újraindították a történelmet. A Szovjetunió hajdani vezetője, Mihail Gorbacsov aznap tartott beszédet, mint Angela Merkel, és kertilés nélkül így fogalmazott: „A világ egy új hidegháború küszöbén áll. Néhány ember szerint már el is kezdődött”.

Az Ukrajnában lezajló drámai események megmutatták az álmodozásban rejlő veszélyeket és nehézséget. Több mint 100 embert öltek meg, mikorra az Euromajdan tüntetés elérte csúcspontját februárban. Az év végére pedig több mint 4000-en veszítették életüket a Kelet-Ukrajnában zajló harcokban, többségben civilek. A szeptemberi tüszünet aláírása ellenére a helyi kisebb harcok folytatódtak, és kis esélye volt annak, hogy gyors megoldás születik év végére. Oroszország továbbra is tagadta a vádakat, miszerint katonákkal és

felszereléssel támogatná a felkelőket, annak ellenére, hogy nagy mennyiségű bizonyíték tanúsodott ennek ellenkezőjéről. Mindkét oldal felelőssé tehető egy sor nemzetközi emberi és humanitárius jogsértésért, beleértve általános lövöldözéseket, amelyek rengeteg civil halálos áldozatot követeltek. Ahogy a válság sújtotta és a felkelők irányítása alatt álló területeken a közrend semmivé lett, az emberrablások, kivégzések, valamint kínzás és bántalmazás esetei elszaporodtak, a felkelők és a Kijev-párti önkéntes zászlóaljok részéről egyaránt. Egyik oldal sem mutatott arra való hajlandóságot, hogy kivizsgálják és megfékezzék a túlkapásokat.

A helyzet a Krím-félszigeten a várható módon romlott. Azzal, hogy az Orosz Föderáció bekebelezte, orosz törvényeket és gyakorlatokat alkalmaztak a szólásszabadság, gyűlekezési jog és egyesülési jog korlátozására mindazokkal szemben, akik ellenálltak a változásnak. Ukránpárti aktivistákat és krím tatárokat zaklattak, vettek őrizetbe, valamint néhány esetben beszámoltak eltűnésekről is. Kijevben új reformok eszközölésére volt szükség, hogy megerősítsék a jogrendet, kiküszöböljék a visszaéléseket a büntetőjogi rendszerben és felvegyék a harcot a helyi korrupcióval, de ezt késleltették az elnöki és parlamentáris választások, illetve a keleten tomboló konfliktusok. Az év végére nem született nagy előrelépés az Euromajdani tüntetők haláleseteinek kivizsgálásban.

Az Ukrajnán belüli geopolitikai törésvonal hasadása számos következménnyel járt Oroszországban: egy időben növelte Putyin elnök népszerűségét és fokozta a Kreml gyanakvását a szakadárokkal szemben. A keleti-nyugati kapcsolatok összeomlását tükrözte a nyugat- és ukránellenes propaganda reklámozása a többségi médiában. Ezzel egy időben a szakadár vélemények kifejezésére és közvetítésére való tér jelentősen leszűkült, mivel a Kreml megerősítette fogását a médián és az interneten, szigorúan fellépett a tüntetések ellen, valamint zaklatott és démonizált független civil szervezeteket.

A volt Szovjetunió más vidékein a berlini fal leomlásából fakadt remények és törekvések eltűnőfélben vannak. Közép-Ázsiában a tekintélyelvű kormányok megőrizték beágyazott pozíciójukat Kazahsztánban is, de Türkmenisztánban még inkább. Ha meg is imbolygott a rezsim, mint például Üzbegisztánban, az inkább az uralkodó elit belső csatározásának eredménye volt, mintsem egy széles körűbb elégedetlenség kifejezésének következménye, amit egyébként továbbra is elnyomnak. Azerbajdzsán különösen agresszív módon elnyomta a szakadárokat: az év végére az Amnesty International 23 lelkiismereti fogolyról szerzett tudomást, köztük bloggerekkel, politikai aktivistákkal, civil társadalmi vezetőkkel és emberi jogi ügyvédekkel. Azerbajdzsán Európa Tanács elnöksége az év első felében kudarcot vallott, és nem vezetett be semmiféle korlátozást. Ugyan főleg Azerbajdzsánban jellemző, de Közép-Ázsiában máshol is megfigyelhető, hogy a stratégiai érdekek következetesen felülírták az elterjedt emberi jogsértéseket érintő, nagy becsben tartott nemzetközi kritikát és szerepvállalást. Még Oroszországban is, a polgári és politikai jogokat érintő szigorításokat érintő nemzetközi kritikát furcsa módon elhallgattatták.

Oroszország maradt a piacvezető a népszerű „demokratikus” tekintélyelvűségben, de ez a trend máshol is megfigyelhető volt a térségben. Törökországban Recep Erdoğan szemléltette szavazatnyerő erejét, amikor biztosan, ismételten megnyerte az elnöki választásokat augusztusban, egy sor nagy horderejű, őt és családját célkeresztbe vevő korrupciós botrány ellenére. A tavalyi Gezi parki tüntetésekhez hasonlóan a vádakra adott válasza megingathatatlan volt: több száz ügyészt, rendőrtisztet és bírót gyanúsítottak meg azzal, hogy egykori szövetségeséhez, Fethullah Gülenhez lojálisak, és ezért más posztokra helyezték őket. A hatalmi ágak elválasztása Magyarországon a hatalmon lévő Fidesz áprilisi újráválasztásával továbbra

is összemosódik, és ezen felül olyan eszközökkel, melyek a kelet felé fordulást sugallják, véleményüknek hangot adó NGO-kat támadtak meg azzal a váddal, hogy külföldi kormányok érdekei szerint járnak el. Az év végére néhány civil szervezet büntügyi eljárás veszélyével került szembe az állítólagos pénzügyi szabálytalanságok miatt.

Szerte az Európai Unióban (EU), az állandósult gazdasági nehézségek és a többségi politikai pártokba fektetett egyre gyengülő bizalom hozzájárultak a populista pártok számának gyarapodásához, a politikai spektrum minkét végén. A nacionalista, alig leplezett idegengyűlölő viselkedés különösen nyilvánvaló volt az egyre korlátozottabb migrációs politikákban, de a nemzetek feletti hatóság növekvő bizalmatlansága is tükrözi ezt a hozzáállást. Az EU maga is egy kiemelt célpont volt, az Emberi Jogok Európai Egyezménye mellett. Az Egyesült Királyság és Svájc vezették a harcot, mindkét országban a vezető pártok nyíltan támadták az Emberi Jogok Európai Bíróságát és fontolgatták az egyezmény rendszertől való visszalépésüket.

Röviden összefoglalva, a berlini fal leomlása óta sosem tűnt még annyira törékenynek a nemzetközi emberi jogi keretrendszer feddhetetlensége és támogatottsága Európában és Közép-Ázsiában, mint jelenleg.

SZÓLÁSSZABADSÁG, EGYESÜLÉSI ÉS GYÜLEKEZÉSI JOG

A volt Szovjetunió területén több autokratikus kormány is fenntartotta, vagy megerősítette hatalmát. Oroszországban a szólásszabadság, egyesülési, illetve gyülekezési jogokkal szemben tanúsított méltánytalan magatartás felgyorsult, mióta Vlagyimir Putyin visszakerült az elnöki székbe. Növelték a büntetések mértékét, többek között például a tüntetéseken való jogsértések nagyobb büntetőjogi felelősséget vonnak maguk után. A kisebb horderejű, spontán tüntetéseket rutinosan feloszlatták, és bármennyire is békések voltak, százakat tartóztattak le, bírságotlalt meg, vagy ítélték rövidebb börtönbüntetésre az év folyamán.

Néhány nagyobb, tervezett tüntetésbe nem avatkoztak bele, mint például amilyenek a háborúellenes tüntetések voltak márciusban és szeptemberben. A média, illetve vezető politikusok következetesen ábrázoltak független, kritikus civil szervezeteket, mint egy, az aljas külföldi hatalmak érdekei és pénze szerint tevékenykedő ötödik oszlopot. Tucatnyi, a besározós médiakampányok által lejáratott NGO életét nehezítették meg bírósági eljárások; kifogásolták a követelményt, hogy magukat a politikai szempontból toxikus „külföldi ügynökök” címke alatt bejegyezniük – öt szervezet fel is oszlatta magát.

Fehéroroszországban a tüntetésekről szóló, rendkívül mértékben korlátozó törvényt továbbra is oly módon alkalmazták, hogy az hatékonyan tiltsa a nyilvános tüntetést. Akik mégis kísérletet tettek rá, rövid ideig tartó fogva tartást szenvedtek el. A májusi Jégkorong Világbajnokság előtt 16 polgári társadalmi aktivistát tartóztattak le és ítélték öttől huszonöt napig tartó adminisztratív fogva tartásra. Nyolc embert önhatalmúlag letartóztattak egy békés felvonulás kapcsán, amelyen a csernobili atomkatasztrófáról emlékeztek meg. „Kisztílú huliganizmussal”, valamint „rendőri parancsok megtagadásával” vádolták őket. Nyolc további személyt, akik köztudottan politikai aktivisták voltak, a felvonulást megelőző napokban hasonló vádakkal fogva tartottak.

A polgári társadalmi, valamint politikai aktivisták különösképpen a célkeresztbe kerültek Azerbajdzsánban. Tíz vezető emberi jogi szervezet kényszerült beszüntetni vagy abbahagyni tevékenységét és legalább hat kiemelkedő emberi jogvédőt börtönöztek be a munkájukhoz kapcsolódó koholt vádak alapján. Bloggereket és ellenzéki ifjúsági vezetőket általában kábítószerrel kapcsolatos sértésért ítélték el. A független újságíróknak továbbra is zaklatással, erőszakkal és mondvacsinált bűnügyi vádakkal kellett szembenéznük.

A közép-ázsiai helyzet sem mutatta fejlődés jeleit. Türkmenisztánban továbbra sincsenek

hiteles, független médiumok, NGO-k vagy politikai pártok, az elmúlt években bevezetett névleges törvényhozói reformok ellenére, melyeket feltehetőleg úgy terveztek, hogy elősegítsék az említett szervek létrejöttét. Az internetes hozzáférés és az online szólásszabadság továbbra is jelentősen korlátozva van. Üzbegisztánban egy maréknyi edzett emberi jogi aktivista folytatta munkáját, azonban arra kényszerültek, hogy függetlenül és jelentős személyi kockázatot vállalva munkálkodjanak. Mindkét országban továbbra is gyakorlatilag lehetetlen tüntetést szervezni. Kirgizisztánban a polgári társadalmi aktivisták sokkal szabadabb környezetben dolgozhattak, ellenben továbbra is beszámoltak zaklatásról. Azonban még itt is indítványozott a kormány egy olyan törvényt, mely megtiltaná, hogy bejegyzetlen egyesület lehessen alapítani, és szó esett a Parlamentben egy „külföldi ügynök” törvény bevezetéséről, amely kísértetiesen hasonlít az orosz törvényhez.

Kazahsztánban az új büntetőtörvénykönyvben szerepel számos olyan sértés, amely korlátozhatja a civil szervezetek törvényes tevékenységét, és a kormány itt is fontolgatja a civil szervezetek külföldi támogatásának szigorítását. Több nyilvános tüntetést is tartottak, de a résztvevők bírságot és őrizetbe vételt kockáztattak. A médiaszabadság csökkent és még nagyobb korlátozásokat vezettek be az internetre: a közösségi hálózatokat és blogokat gyakran korlátozták, illetve az internet-alapú forrásokat zárt eljárások keretein belül hozott bírósági ítéletek értelmében blokkolták.

Törökországban az uralkodó AK Párt megerősítette befolyását a média felett, főleg a nyilvános – és magán– üzleti kapcsolatok kiaknázásával. Ideges szerkesztők vagy elégedetlen tulajdonosok folytatták kritikus és független újságírók kirúgását, valamint a öncenzúra mindennapos továbbra is. A 2013-as Gezi téri tüntetések során brutálisan megsértették a tüntetésekről szóló korlátozó törvényhozással, valamint

azzal, hogy a békés tüntetőket erőszakosan feloszlatták minden alkalommal, amikor azzal fenyegetőztek, hogy nagy számban vagy egy-egy emberen témát illetően össze fognak gyűlni. Decemberben több újságíró is őrizetbe vettek átfogó terrorellenes törvényekre hivatkozva, mivel korrupciós vádakról jelentettek.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

A kitelepített emberek száma elérte az 50 milliót a világon, első alkalommal, mióta véget ért a második világháború. Az EU és tagállamainak válaszáat, néhány kivételtől eltekintve, az a szándék motiválta, hogy kinn tartsák őket. Ez megrázóan nyilvánvaló volt az EU szíriai menekült válság kapcsán tett nyilatkozataiban. Az év végére a 3,2 millió szíriai menekült közül csupán 150.000 élt az EU-ban – nagyjából annyian, mint ahányan Törökországba érkeztek egy hét leforgása alatt az Iszlám Állam Kobaniig való előretörését követően. Az EU-s országok a közel 380.000, az UNHCR által áttelepítésre szoruló szíriai menekült közül csak 36.300 befogadására tettek ígéretet. Németország 30.000 helyet ajánlott fel. Az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Spanyolország és Lengyelország, 275 milliós összesített népességgel csupán nagyjából 2000 helyet ajánlott fel, mely lakosságuk 0,001%-át teszi ki.

A menekültek és migránsok számára rendelkezésre álló biztonságos legális útvonalak hiányában, valamint az EU azon elhatározottságának fényében, hogy lezárja szárazföldi határait, rekord számú ember próbálta tengeren megközelíteni Európát – és rekord számban vesztek oda. Az év végére az UNHCR, az ENSZ menekültügyi képviselőjének becslése szerint közel 3400 menekült és migráns vesztette életét a Földközi-tengeren, mely ezzel a migránsok számára a világ legveszélyesebb tengeri útvonalává vált a világon.

Az év első 10 hónapjában sikerült mérsékelni az áldozatok arányát, köszönhetően Olaszország unilaterális és lenyűgöző kutató és mentő műveletének, a

Mare Nostrumnak, mely több mint 100.000 embert mentett meg – több mint felük olyan országokból érkezett, mint Szíria, Eritrea és Szomália. A többi EU-s tagállam felől érkező nyomás miatt azonban október 31-én a műveletet befejezték. Helyette az EU egy kollektív megoldást ajánlott fel, a Triton Műveletet, melyet az EU határügynöksége, a Frontex irányított, amelynek jelentős mértékben csökkentették mértékét, feladatkörét és megbízatását.

Akiknek sikerült megmászni vagy megkerülni a minden eddiginél magasabb és hosszabb kerítést az EU külső szárazföldi határa mentén, azok azt kockáztatták, hogy Spanyolország, Görögország és Bulgária illegálisan visszakülde őket Törökországba és Marokkóba. Év végén az uralmon lévő párt Spanyolországban benyújtott egy törvénymódosítást a közbiztonságról szóló törvényjavaslathoz, amely legalizálná az ún. összefoglalt kiutasításokat Marokkóba Ceutából és Melillából. A visszatolásokat növekvő számban egészítette ki a visszarántás, ahogy az EU megpróbálta megerősíteni határellenőrzését ezekkel az országokkal.

A bevándorlók büntetőintézetei – az Európa Erőd börtönei – továbbra is tele vannak, gyakran túlszűfoltak. Az illegális bevándorlókat és menedéjgkérőket, beleértve a családokat és a gyerekeket, továbbra is nagy számban tartják fogva, gyakran hosszadalmas ideig és esetenként borzasztó körülmények között.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

A Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) fogva tartási programjáról az amerikai Szenátus Hírszerző Bizottsága (SSCI) által készített jelentés decemberi nyilvánossá tételével az elkövetett visszaélések sokkáló részletei mellett az európai országok szerepvállalására is fény derült az ügyben. Több európai ország (Lengyelország, Litvánia és Románia) titkos fogolytáboroknak nyújtott helyszínt, míg más országok (különösen az Egyesült Királyság, Svédország és Macedónia) egyéb módon segédkeztek az amerikai kormánynak,

lehetővé téve többszöri fogvatartott illegális szállítását, erőszakos eltűntetését, kínzását és bántalmazását. Az említett országok egyikében sem történt jelentős előrelépés az érintettek felelőssége vonásában.

Noha Lengyelországban, Litvániában és az Egyesült Királyságban az áldozatok által tett egyéni panaszok ügyében történtek pozitív előrelépések (az Emberi Jogok Európai Bírósága júliusban kimondta, hogy a lengyel kormány bűnrészesként együttműködött a CIA-vel egy titkos börtön felállításában az országban 2002 és 2005 között), a felelősök elszámoltatása továbbra is akadályokba ütközik: az érintettek tagadnak, illetve megpróbálnak kibújni a felelősségre vonás alól, az intézkedések pedig késeklednek.

Júniusban az ír RTÉ tévécsatorna a brit kormány birtokában levő, korábban feltáratlan bizonyítékokat hozott nyilvánosságra.

Adásában öt kínzási módszert mutatott be, melyeket brit biztonsági erők alkalmaztak az eljárás nélkül bebörtönzötteken Észak-Írországban 1971-ben és 1972-ben. Ezek a kínzási módszerek nagyon hasonlóak voltak a CIA által harminc évvel később alkalmazottakhoz. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) korábban egy Írország által indított állammközi perben úgy döntött, hogy ezek a módszerek csupán a bántalmazás fogalmát merítik ki, a kínzását nem. Decemberben az ír kormány bejelentette, hogy az EJEB döntésének felülvizsgálatát fogja kérni.

A kínzás és a bántalmazás egyéb módjai a volt Szovjetunió államaiban továbbra is elterjedtek. Oroszországban és Közép-Ázsiában a nemzeti biztonsági erők elsősorban a terrorista cselekmények elkövetésével vádolt foglyoknál folyamodnak kínzáshoz, illetve azoknál, akiket azzal gyanúsítanak, hogy iszlamista csoportokhoz tartoznak. A kínzás és a bántalmazás azonban az egész régióban gyakori és elterjedt módszerek vallomások, illetve kenőpénz kicsikarására, a megfelelő ellenőrzés és irányítás nélkül dolgozó, korrupt rendvédelmi dolgozók körében. A

hatékony, független vizsgálatok hiányában az ilyesfajta visszaélések rendszerint büntetlenül maradnak.

Törökországban a tüntetéseken továbbra is jellemző a túlzott rendőri erőbevetés, noha a fogva tartási intézményekben a kínzás gyakorisága továbbra is csökkenőben van. Továbbra sem szolgáltattak igazságot a rendőri erőszak áldozatainak, akik a 2013-as Gezi parkbeli tüntetés során súlyos sérüléseket szenvedtek vagy életüket vesztették. Sőt, egyes esetekben megtagadták az áldozatoktól az igazságszolgáltatást. Görögországban (és olykor Spanyolországban is) a rendvédelmi szervek továbbra is túlzott erőszakot alkalmaznak a tüntetések feloszlátásánál. Az ilyesfajta túlkapások általában itt is büntetlenül maradnak, és így még jobban elharapóznak.

A tüntetésekhez kapcsolódó legsúlyosabb visszaélések Ukrajnában történtek, a kijevi Euromajdan tüntetés folyamán, illetve annak véres lezárulásakor. Legalább nyolcvanöt tüntető és tizennyolc rendőr halt meg az erőszakos összecsapások közvetlen következményeként, a sérültek számáról pedig nincsenek pontos adatok. Azután, hogy 2013. november 30-án a rohamrendőrség először alkalmazott erőszakot a békés tüntetők ellen, az év első pár hónapjában rendszeresek voltak a rendőri túlkapások, ugyanúgy, ahogy az önkényes letartóztatások, és a tüntetők elleni bünyügyi eljárás indítására tett kísérletek. Február végén éles lőszerrel megtöltött löfegyverek, köztük mesterlövész puskák is, bevetésre kerültek, noha nem tisztázódott, hogy melyik oldal használta őket, és hogy kinek a parancsára lőttek. A tüntetések folyamán többször Euromajdan aktivista tűnt el. Év közben páran előkerültek közülük, őket korábban elrabolták és megkínózták, több mint húsz aktivista sorsa továbbra is ismeretlen.

Viktor Janukovics ukrán elnök bukása után az új hatóságok a nyilvánosság előtt elkötelezték magukat, hogy az Euromajdan során elkövetett emberölések és egyéb visszaélések ügyében vizsgálatot kezdenek

és büntetőeljárást indítanak a felelősök ellen. Ezzel szemben, azon kívül, hogy vádat emeltek a korábbi politikai felső vezetés ellen, kevés konkrét lépés történt ez irányban az új vezetés részéről, már ha egyáltalán történtek konkrét lépések. Az év végéig pusztán egy pár alacsony rangú rendőrt ítélték el az Euromajdanhoz kapcsolódó visszaélések miatt.

HALÁLBÜNTETÉS

Legalább három férfit végeztek ki Fehéroroszországban, amely továbbra is az egyetlen ország a régióban, ahol a halálbüntetést még mindig gyakorolják. A kivégzéseket annak ellenére hajtották végre, hogy az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága kérelmezte az ítéletek elhalasztását, hogy kivizsgálhassa a három férfi esetét.

ÁTMENETI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Folytatódik Radovan Karadzics volt boszniai szerb vezető és Ratko Mladics volt tábornok tárgyalása a Nemzetközi Törvényszék (ICTY) előtt, miután a Törvényszéknek lassan sikerült feldolgoznia több korábbi, függőben levő ügyet. Országos szinten továbbra is hihetetlenül lassan halad a délszláv konfliktusok során elkövetett háborús bűnök és emberiség elleni bűntettek felelőseinek elszámoltatása. Az új vádemelések száma továbbra is alacsony, a tárgyalások elhúzódnak, és az országos bíróságok továbbra is politikai támadásoknak vannak kitéve. A háborús bűnöket vizsgáló bíróságok, ügyészségek és nyomozó egységek továbbra is ember- és forráshiányban szenvednek, mivel a politikai vezetés a továbblépést fontosabbnak tartja az igazságszolgáltatásnál.

A régióra általánosságban jellemző, hogy a háború civil áldozatait (köztük azokat, akik szexuális erőszaknak estek áldozatul) továbbra sem kárpótolták elszenvedett sérelmeikért, mivel egyik országban sem vezettek be olyan jogszabályokat, amelyek kimerítően leírnák és szabályoznák az áldozatok helyzetét, és garantálnák a jogaikat. Szeptemberben Horvátország, Szerbia és

Bosznia-Hercegovina aláírtak egy regionális együttműködési megállapodást a háború során eltűntek sorsának felderítésével kapcsolatban. A megállapodás több ezer eltűnt személy felkutatásának és a holttestetek visszaszolgáltatásának máig zajló, lassú folyamatát volt hivatott felgyorsítani. Az eltűnt személyekre vonatkozó jogszabályok hiánya mindhárom országban nehezíti teszi a hozzátartozók számára, hogy jogaikat és anyagi természetű követeléseiket érvényesítsék.

Észak-Írországból a konfliktusokhoz kapcsolódó emberi jogi jogsértések orvoslására létrehozott (illetve az ezzel megbízott) intézmények működése továbbra is akadozik és gyakran nem kielégítő. A 2006-ban felállított Történelmi Vizsgálatok Csoportot (Historical Enquiries Team), melynek feladata a konfliktus során bekövetkezett halálesetek újvizsgálása volt, megszüntették, miután sokan kritizálták működését. A tervek szerint a Csoportra bízott munka egy részét az Észak-Írországi Rendőri Szolgálat egy új egységére bízták volna, többen azonban kétségeiket fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a vizsgált ügyek így valóban pártatlan elbírálás alá esnének majd.

A legnagyobb észak-írországi pártok 2014. decemberében elvileg beleegyeztek abba, hogy egy évvel korábban, Richard Haass amerikai diplomata által tett javaslatba, amely két új intézmény, a Történelmi Nyomozási Egység (Historical Investigation Unit) és a Független Információszerzési Bizottság (Independent Commission for Information Retrieval) létrehozását indítványozta.

TERRORELHÁRÍTÁS ÉS BIZTONSÁG

A régió kormányai továbbra is hallgatnak az internetes kommunikáció megfigyelésének kérdéséről, noha több országban is tüntettek ezzel az ügyvel kapcsolatban azután, hogy Edward Snowden 2013-ban kiszivárogtatta az Egyesült Államok megfigyelési programjának részleteit. Az Egyesült Királyságban az Amnesty International és egyéb civil szervezetek a helyi bíróságokon sikertelenül

próbáltak kifogást emelni a brit megfigyelő-rendszer ellen azon az alapon, hogy emberi jogokat sért. Az ügyet a Strasbourgi bírósággal fogják felülvizsgáltatni.

Egyes Uniói országok továbbra is megbízhatatlan diplomáciai garanciákra támaszkodnak, amikor nemzetbiztonságilag veszélyesnek tekintett egyéneket adnak ki olyan országoknak, ahol azok kínzásnak vagy egyéb bántalmazásnak lehetnek kitéve. Az eljárás Oroszországban bevett gyakorlat. Diplomáciai garanciákra kiadják a körözött egyéneket közép-ázsiai országoknak, így megkerülve az Emberi Jogok Európai Bíróságának a kiadatások halasztására vonatkozó ismételt döntéseit. A volt Szovjetunió államai közül többen is gyakran kiadták (mind legálisan, mind titokban) más országokban terrorizmussal vádolt személyeket olyan országoknak, ahol nagy valószínűséggel kínzásnak lesznek kitéve.

Észak-Kaukázusban a biztonsági helyzet továbbra is ingatag maradt, és a biztonsági műveletek sokszor jártak súlyos emberi jogi jogsértésekkel. A rendőri visszaélések egyik legekleltársabb példája Csecsenföldön történt, ahol a Ramzan Kadirovhoz hűséges rendőri erők beváltották vezetőjük ígéretét, és úgy álltak bosszút a decemberben Groznijt ért támadásért, hogy felgyújtották és porig égették az elkövetők családjainak házait.

Törökországban a tág értelemben vett terrorizmusellenes jogszabályokat továbbra is a szólásszabadság legitim gyakorlásának büntetésére használják, noha a tárgyalás előtti fogva tartás hosszának újdonsült maximalizálásával sok fogvatartottat szabadon engedtek.

DISZKRIMINÁCIÓ

A diszkrimináció továbbra is milliók életét nehezíti meg a régióban. Jelenleg is a romák, muszlimok és migránsok szenvednek legjobban a hátrányos megkülönböztetéstől és annak erőszakos következményeitől, de az antiszemizmus szintén széles körben elterjedt. Szórványosan antiszemita indíttatású erőszakos támadások is előfordultak a

régióban. A leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és intersexuális (LMBTI) emberek jogainak tekintetében egyaránt történtek előrelépések és visszalépések.

A romakérdéssel foglalkozó politikai nyilatkozatok, akciótervek és országos stratégiák továbbra is csak minimális szinten voltak hatással a több millió, a társadalom peremére szorult roma életére. A tervezett intézkedések azért maradtak hatástalanok, mert egy esetben sem állt mögöttük a megvalósításukhoz elengedhetetlen politikai akarat és mivel a törvényhozók egy esetben sem azonosították és próbálták meg orvosolni a romák társadalmi kirekesztettségének valódi okát, az előítéletességet és a rasszizmust.

Következésképpen továbbra is elterjedt a romák diszkriminációja a lakhatás területén, az oktatásban és a munkaerőpiacon. Több százezer illegális telepeken élő románok továbbra is küzdenie kell, hogy szociális lakhatáshoz jusson, másokat pedig olyan kritériumok alapján zárnak ki a lakhatási programokból, amelyek nyilvánvaló rászorultságuk elismerésének nem adnak helyt, és így nem is részesülnek az őket e rászorultság alapján megillető előnyökben. Több országban is szóba kerültek olyan jogalkotási kezdeményezések, melyek az illegális telepeken lakók lakhatási helyzetének bizonytalanságát lettek volna hivatottak kezelni, azonban ezeket a kezdeményezéseket egy országban sem fogadták el. Következésképpen az Európa-szerte illegális telepeken lakók ki vannak téve a kényszerű kilakoltatás veszélyének.

A romák szegregációja az oktatásban továbbra is elterjedt Közép- és Kelet-Európában, különösen Szlovákiában és Csehországban, annak ellenére, hogy az illetékes hatóságok már több ízben ígéretet tettek a hosszú ideje fennálló probléma kezelésére. Pozitív fejlemény, hogy az EU jogsértési eljárást kezdeményezett Csehország ellen az EU diszkriminációellenes jogszabályának (a Faji Egyenlőségi Irányelvnek) megszegéséért, a romák oktatásbeli diszkriminációja miatt.

Olaszországot és egy pár másik nem megnevezett EU-államot szintén vizsgálat alá vett az EU-Bizottság a Faji Egyenlőségi Irányelv esetleges egyéb megszegése miatt, mivel több területen is diszkriminálták a romákat. Ez talán azt jelenti, hogy az EU végre hajlandó lépéseket tenni egy olyan jogszabály betartatásának érdekében, amelyet már egy évtizede elfogadott.

Júliusban az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy döntött, hogy az arc nyilvánosság előtti teljes eltakarását betiltó francia törvény nem sért semmilyen, az Emberi Jogok Európai Egyezményében szereplő jogot, noha a törvény minden kétséget kizárólag a teljes arcot eltakaró fátylak ellen irányul, és egyértelműen a fátylat hordani kívánó muszlim nők vallásszabadságát, illetve a véleménynyilvánításhoz és az egyenlő bánásmódhoz való jogát korlátozza. Ezt a különös döntést, amelynek aggasztó következményei vannak a véleménynyilvánítás szabadságára nézve, az Európai Bíróság az „együttélés” homályos követelményeire hivatkozva indokolta meg, melyek szerintük összhangban vannak a fent említett korlátozásokkal.

A kontinensen továbbra is gyakoriak a leginkább romák, muszlimok, zsidók, migránsok és LGBTI személyek ellen irányuló erőszakos gyűlölet-bűncselekmények. Több ország, köztük EU-tagországok is, a gyűlölet-bűncselekmény fogalmának meghatározásánál továbbra sem tekintik tiltott diszkriminációs alapnak a szexuális irányultságot és a nemi identitást. A régióban a gyűlölet-bűncselekményeket az esetek többségében továbbra sem jelentik, és kivizsgálásuk sokszor hagy kívánnivalót maga után.

A nyomozások során a nyomozók csak ritkán vették a diszkriminatív indítékokat súlyosbító körülményként figyelembe, sem az ismert kategóriákba nem besorolható, sem a tipikusabb gyűlölet-bűncselekmények esetében, noha a büntető törvénykönyvek ezt lehetővé teszik. Ennek oka az, hogy a

nyomozók a legtöbb esetben nem vizsgálták a lehetséges diszkriminatív indítékok meglétét, így az ügyészek sem megfelelően fogalmazták meg az elkövetőket terhelő vádakát, illetve nem mutattak be minden releváns bizonyítékot.

Egyre több ország biztosít egyenlő jogokat az azonosnemű párokknak (noha az örökbefogadást ritkán engedélyezik). Szerbiában és Montenegróban pedig először tartottak sikeres és biztonságos Pride felvonulást az EU vigyázó tekintete mellett. A homofóbia azonban továbbra is széles körben elterjedt, és míg a Nyugat egyre toleránsabb, a Kelet egyre jobban korlátozza az LGBTI emberek véleménynyilvánítási szabadságát, gyakran éppen a Nyugat „szabadosságának következményeit” jelölve meg a korlátozások okaként. Oroszországban a helyi hatóságok rendszeresen megakadályozzák, hogy az LGBTI aktivisták nyilvános eseményeket szervezzenek, gyakran a homoszexualitás kiskorúak körében való propagálását tiltó jogszabályra hivatkozva. Litvániában hasonló jogszabályra hivatkozva tiltottak be egy mesekönyvet, amelyben azonos nemű kapcsolatokról szóló történetek is szerepeltek. Kirgizisztánban a parlament egy „a nem hagyományos szexuális kapcsolatok propagálását” betiltó jogszabályról tárgyalt. Kelet-Európa és a Balkán nagy részében gyakoriak voltak az LGBTI személyek, szervezetek és események elleni támadások, melyeket ritkán kezelték megfelelően a közömbös büntető igazságszolgáltatási rendszerek.

NŐK ÉS LÁNYOK ELLENI ERŐSZAK

A nemi alapú és a családon belüli erőszak továbbra is elterjedt a térségben. Az EU Alapjogi Ügynöksége által márciusban kiadott jelentés szerint az Európai Unióban háromból egy nőt bántalmaztak testileg és/vagy szexuálisan tizenöt éves kora óta. Ebből is látszik, hogy mennyire időszerű volt az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak megelőzéséről és leküzdéséről, noha az év végéig még csak tizenöt ország ratifikálta

az egyezményt. E pozitív fejlemény ellenére az egész kontinensre igaz, hogy a családon belüli és a szexuális erőszak áldozatainak érdekeit továbbra sem szolgálják kielégítő módon a büntető igazságszolgáltatás és a kiépített védelmi rendszerek. A régióban továbbra is gyakori probléma, hogy nincsen elegendő befogadó otthon a családon belüli erőszak áldozatainak, illetve, hogy a nemi erőszak gyanújával indított nyomozások és büntetőeljárások esetén nagyon gyakori, hogy felhagynak a nyomozással, vagy ejtik a vádakat.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKTÍV JOGOK

Máltában továbbra is be van tiltva az abortusz, a körülményekre való tekintet nélkül. Sem Írország, sem Lengyelország nem valósította meg teljes mértékben az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2010-es (Írországra vonatkozó) és 2012-es (Lengyelországra vonatkozó) döntését, amelyek előírták, hogy a nőknek biztosítani kell az abortuszhoz való hozzáférést, bizonyos körülmények között. A Miniszterek Bizottsága ennek ellenére úgy döntött, hogy Írország esetében nem követi tovább figyelemmel döntésének megvalósítását.

**2014/15-ÖS JELENTÉS
ORSZÁGJELENTÉSEK**

MAGYARORSZÁG

Magyarország

Államfő: Áder János

Kormányfő: Orbán Viktor

A kormány lejárató kampányt indított számos nem kormányzati szervezet ellen, szabálytalanságokra hivatkozva a finanszírozásukkal kapcsolatban, és a számláik vizsgálatát rendelte el. A romák továbbra is diszkriminációval találkoztak az egészségügyben, a lakhatás kérdésében és a végrehajtó szervek részéről. Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy döntött, a vallási szervezetek kötelező regisztrációja megsértette a vallás szabadságához fűződő jogot.

HÁTTÉR

Az áprilisi általános választásokon a kormányzó Fidesz a szavazatok 45 százalékát szerezte meg, és biztosította a kétharmados parlamenti többséget. Az EBESZ kritizálta a kormányt a választási törvények megváltoztatása miatt, és kifejezte, hogy ez és más szabályzatok – például az Alaptörvény – is oly módon lettek megváltoztatva, hogy teljesen figyelmen kívül hagyták a nyilvános konzultáció és vita szükségességét.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG – CIVIL SZERVEZETEK (NGO-K)

A kormány egyre ellenségesebben viszonyul a jelentősebb civil társadalmi csoportok és NGO-khoz, akiket azzal gyanúsít, hogy külföldi kormányok anyagi támogatásával, azok érdekeit képviselve cselekszenek.¹ A miniszterelnök kabinetfőnöke 2014 áprilisában azt állította, hogy a Norvég Alap – amely egy kormányzati háttérű finanszírozási rendszer Közép- és Dél-Európa szociális felzárkóztatása érdekében – ellenzéki pártokhoz köthető szervezeteket támogat. A norvég kormány és az érintett NGO-k cáfolták ezeket az állításokat.

Júniusban a Miniszterelnökség utasította a Kormányzati Ellenőrzési Hivatalt (KEHI), hogy vizsgálja át azokat az NGO-kat, akik az Európai Gazdasági Térség (EGT) / Norvég Alapból származó támogatásokban részesülnek, illetve azok elosztásában részt vesznek. A norvég kormány és az érintett NGO-k erőteljesen vitatták a vizsgálatok törvényességét, mivel a források nem a magyar állam költségvetéséből származtak, és a támogatásokkal kapcsolatos vizsgálatok elrendelése és lebonyolítása – magyar és norvég közös megegyezés alapján – a brüsszeli székhelyű Finanszírozási Mechanizmus Iroda (Financial Mechanism Office) hatáskörébe tartozik.

Júliusban az Európa Tanács emberi jogi biztosa erőteljesen kritizálta a kormány „stigmatizáló retorikáját... amely megkérdőjelezi az NGO-k legitimitását”. A magyar hatóságok tovább folytatták a vádaskodást a civil szervezetekkel szemben. A miniszterelnök egy júliusi beszédében úgy utalt a Norvég Alappal kapcsolatban álló NGO-kra, mint „fizetett politikai aktivisták, akik külföldi érdekeket próbálnak érvényesíteni itt, Magyarországon”.

Szeptember 8-án a rendőrség razzíát tartott két szervezetnél, az Ökotársnál és a Demnetnél, akik a Norvég Alapból származó támogatások elosztásáért felelősek. Az aktáikat és számítógépes szerveiket elkobozták. A rendőrségi nyomozás alapja a támogatások összegének állítólagos helytelen kezelése volt.²

Szintén szeptemberben a KEHI kezdeményezte négy, a Norvég Alap elosztásában érintett civil szervezet adószámának felfüggesztését, arra hivatkozva, hogy nem működtek együtt a kormány által elrendelt vizsgálatokkal. Az NGO-k visszautasították ezt a vádat.

Októberben a KEHI saját vizsgálatai alapján kiadott egy jelentést, és kijelentette, hogy büntetőjogi szankciókat fognak kezdeményezni több civil szervezettel szemben.

Júliusban az elsőfokú bíróság úgy döntött, hogy a Fidesz szóvivője megsértette egy NGO, a Magyarországi Helsinki Bizottság becsületét, amikor azt állította, hogy „amerikai spekulánsok fizetik...”, hogy a magyar kormányt támadja”. A kormányzóvivő fellebbezett a döntés ellen.

DISZKRIMINÁCIÓ – ROMÁK

A romáknak el kellett szenvedniük az etnikai profilalkotás okozta sérelmeket, és hogy a csekélyebb súlyú szabálysértések esetében aránytalanul gyakran ők válnak a rendőrségi gyanú célpontjává. Szeptemberben az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága megemlítette, hogy továbbra is előfordul, hogy romákat elutasítanak egészségügyi intézmények, beleértve a sürgősségi ellátást is, és diszkrimináció éri őket az egészségügyben dolgozók részéről.

Miskolcon a többségében romák lakta kerület (amely Számozott utcák néven ismert) mintegy 450 lakóját fenyegeti a kilakoltatás és hajléktalanság veszélye.³ Májusban a helyi önkormányzat elfogadott egy rendeletet, amely a kerületben álló házakat „öregnek és nem megfelelőnek” nyilvánította, és kihirdette, hogy a bérleti szerződéseket megszüntetik. Az önkormányzat kijelentette, hogy „nincs hely nyomornegyedek számára” a városban, és hogy a házak elbontásának tervét 35 ezer ember támogatta, akik petíciót írtak alá a kilakoltatást sürgetve. Augusztusban az önkormányzat kilakoltatott két családot, és hozzávetőlegesen ötven további család számíthatott kilakoltatási felszólításra év végéig.

A VALLÁS SZABADSÁGA

Szeptemberben az Emberi Jogok Európai Bíróságának nagytanácsa helyben hagyta a döntést, hogy Magyarország megsértette a vallás szabadságához való jogot, amikor 2011-ben rendelettel kötelezte újabb regisztrációra az összes ismert egyházat és vallási szervezetet. A törvény csak abban az esetben engedélyezte nekik egyházi státusuk megőrzését, ha bizonyítani tudták,

hogy legalább húsz éve vannak jelen Magyarországon és legalább ezer tagjuk van. Az Európai Bíróság úgy határozott, hogy a kormányknak megegyezésre kell jutnia az egyházakkal a státusuk visszaállítását illetően, és az esetleges károkért kompenzálnia kell őket.

MENEKÜLTEK ÉS MENEDÉKKÉRŐ

Gyakori a menedékkérők őrizetben tartása az ügyük kivizsgálásának idejéig. Egy májusban kiadott jelentésben a Magyar Helsinki Bizottság megállapította, hogy az első alkalommal menedékkért folyamodó férfiak 40 százalékát menekültügyi őrizetben tartották, és ezeknek az őrizetben tartásoknak a bírói felülvizsgálata sem volt hatékony.

Szeptemberben az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága kritizálta Magyarországot a menedékkérő és kísérelő nélküli menekült gyermekek adminisztratív őrizetben tartása miatt.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB BÁNTALMAZÁS

Májusban az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy döntött, hogy a feltételes szabadlábra helyezés lehetősége nélküli életfogytiglani börtönbüntetés – mely rendelet 2011-ben került be Magyarország Alaptörvényébe – embertelen és megalázó büntetésnek minősül.

-
1. Hungary: Stop targeting NGOs (EUR 27/002/2014)
www.amnesty.org/en/library/asset/EUR27/002/2014/en/5a8bdc49-796b-408f-b8e8-e49c9e564d77/eur270022014en.html
  2. Hungarian government must end its intimidation of NGOs (EUR 27/004/2014)
www.amnesty.org/en/library/asset/EUR27/004/2014/en/df917e1f-900b-4abb-8cdd-56dfabc9eb54/eur270042014en.html
  3. Hungary: Mayor of Miskolc must halt evictions of Roma (Press Release) (EUR 27/003/2014),
www.amnesty.eu/en/news/press-releases/eu/hungary-mayor-of-miskolc-must-halt-evictions-of-roma-0771/#.VGowKvmsXu0

AUSZTRIA

Osztórák Köztársaság

Államfő: **Heinz Fischer**

Kormányfő: **Werner Faymann**

Az előzetes letartóztatásban lévő személyek tartós elhanyagolását tárták fel. Vizsgálatok indultak a demonstrációk során túlzott rendőri erőszak alkalmazására irányuló vádakkal kapcsolatban. Azonos nemű párok számára jogilag lehetővé vált a partner gyermekének örökbefogadása. Továbbra is védelmi hiányosságok vannak a megkülönböztetést tiltó jogszabályokban. Új humanitárius programot indítottak, melynek keretében 1000 szíriai állampolgár számára megadják a menekültstátuszt. A menekültügyi eljárások továbbra is elhúzódnak, és a menedékkérők számára nem biztosított a megfelelő független jogi tanácsadás. Ausztria aláírta az Európa Tanácsnak a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló Egyezményét, valamint a fegyverkereskedelmi szerződést.

BÖRTÖNKÖRÜLMÉNYEK

A sajtó által indított vizsgálatok strukturális hiányosságokat tártak fel a fiatakorúak és az előzetesen fogvatartottak számára fenntartott büntetés-végrehajtási rendszerben. Az előzetes letartóztatásban lévő elhanyagolásáról szóló jelentések miatt az igazságügyi miniszter májusban felgyorsította a veszélyes bűnelkövetők számára fenntartott előzetes fogva tartási intézetek tervezett reformját. Az igazságügyi Minisztérium által létrehozott munkacsoport által a fiatakorúak fogva tartásáról szóló, 2013 októberében kiadott ajánlásokat fokozatosan végrehajtották. Szintén májusban a sajtójelentések feltárták, hogy egy, a steini börtönben 2008 óta előzetes letartóztatásban lévő 74 éves idős embert több hónapra keresztül súlyosan elhanyagoltak, és orvosi ellátást sem

biztosítottak számára. A börtöntisztek és őrök ellen bűnügyi nyomozás indult.

RENDŐRI ÉS BIZTONSÁGI ERŐK

A rendőrség és a tüntetők közötti januári és májusi összecsapások nyomán megvádolták a rendőrséget, hogy túlzott erőszakot alkalmazott a tüntetők megfékezésére. Az ombudsmani testület által indított vizsgálat még nem zárult le. A belügyminiszter májusban elmondta a sajtónak, hogy a rendőrtiszteket valószínűleg testre szerelt kamerákkal fogják ellátni. A kamerák esetleges használatának vizsgálatára szakértői csoportot kértek fel. A miniszter megismételte a kormány elutasító álláspontját a rendőrtisztek kötelező azonosítási rendszerét illetően.

DISZKRIMINÁCIÓ

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2013. februári ítélete nyomán törvényi módosításokkal lehetővé tették az azonos nemű párok számára, hogy örökbe fogadhassák a partnerük biológiai gyermekét. Az azonos nemű párok számára egyéb esetekben továbbra sem megengedett az örökbefogadás.

Bár a kormány az ENSZ egyetemes időszakos felülvizsgálatának nyomán követési folyamatában elkötelezte magát a védelmi hiányosságok orvoslása mellett, a megkülönböztetés tilalmára irányuló törvény nem biztosított egyenlő védelmet a diszkrimináció valamennyi formája ellen. Hiányosságok maradtak különösen az árúkhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben a vallás vagy meggyőződés, életkor vagy szexuális beállítottság alapján történő megkülönböztetés elleni védelem területén.

MENEKÜLTEK, MENEDÉKKÉRŐK ÉS MIGRÁNSOK

Ausztria áprilisban új humanitárius befogadási programot indított 1000 fő Szíriával határos országból érkező szíriai menekült számára,

akik beutazásuk után megkapják a menekültstátuszt.

A menekültügyi eljárások továbbra is sokáig, gyakran évekig tartanak. A hatóságok az eljárás során nem tudtak hatékony és megfelelő hozzáférést biztosítani valamennyi menedékkérő számára a független jogi tanácsadáshoz.

A menedékkérők hozzáférése a megfelelő lakhatáshoz, szociális juttatásokhoz és egészségüghöz továbbra sem megfelelő. Egyes fogadóközpontokban a beszámolók szerint rosszak és nem higiénikusak a körülmények, ami egyes esetekben megalázó bánásmódhoz vezetett.

HORVÁTORSZÁG

Horvát Köztársaság

Allamfő: Ivo Josipović Kormányfő: Zoran Milanović

Folytatódik a horvátországi szerbek és romák elleni diszkrimináció. Immár törvényesen elismerik az azonos neműek közötti élettársi kapcsolatot. Továbbra is kevés háborús bűnt vizsgálunk ki és kezdeményeznek büntetőeljárást ezen ügyekben.

DISZKRIMINÁCIÓ

Horvátországi szerbek

A horvátországi szerbek ellen továbbra is él a diszkrimináció az állami foglalkoztatás és az 1991-1995 között, a háború idején elhagyott szociális lakások bérleti jogának visszaszolgáltatása terén.

Az Alkotmánybíróság júliusban alkotmányellenesnek minősítette a népszavazás kiírását arról, hogy a kisebbségek csak azokban a helyi közigazgatási egységekben használhassák anyanyelvüket, ahol a lakosságnak legalább fele e kisebbségből származik. Bár a népszavazási kérelem az egész országra vonatkozott, a petíciót benyújtó horvát

veteránok csoportja konkrétan a vukovári cirill betűs (szerb) feliratok betiltását szerette volna elérni. A jelenlegi kisebbségi törvény a lakosság arányának egyharmadában határozza meg a küszöböt.

Romák

Sok roma él továbbra is szegregált telepeken, lakhatási bizonytalanságban és alapvető szolgáltatások, például víz-, áram-, szennyvíz- és közlekedési szolgáltatások nélkül. Négy évvel azután, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága 2010-ben határozatot hozott az Oršuš és mások kontra Horvátország-ügyben, a négy érintett iskolában még mindig elkülönített osztályokba járnak a roma gyerekek. A munkaerő-piaci diszkrimináció hozzájárult ahhoz, hogy a többi etnikai csoporthoz képest a romák körében jelentősen nagyobb a munkanélküliség aránya. Különösen hátrányos helyzetben vannak a vidéki területeken élők, illetve a fiatal nők.

A leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális emberek jogai

Júliusban elfogadták az élettársi kapcsolatokról szóló törvényt, amely az örökbefogadáson kívül minden ügyben egyenlő jogokat biztosít az azonos nemű élettársak számára. A törvény értelmében az azonos nemű élettársak örökbe fogadhatják egymás gyermekeit annak érdekében, hogy teljes körűen gyakorolhassák az élettársuk gyermekeire vonatkozó szülői jogokat és kötelességeket. Szeptemberben regisztrálták az első azonos neműek közötti élettársi kapcsolatot. Splitben, Zágrábban és Osijekben három biztonságos és sikeres „Pride felvonulást” rendeztek. Márciusban Horvátország menedékkjogot adott egy ugandai meleg férfinak, aki a hazájában történő meglelődzés elől keresett védelmet.

NEMZETKÖZI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

2014-ben nem indítottak új vádeljárást a horvát katonai alakulatok tagjai ellen. Márciusban Božo Bačelić, a horvát hadsereg tisztje volt az első, akit az 1995 évi Vihar hadművelet során elkövetett háborús

bűnökért ítélte el a nemzeti bíróság. Év végéig további két tárgyalás indult a Vihar hadművelet során elkövetett háborús bűnökkel kapcsolatban. Az év során horvát katonai alakulatok nyolc, szerb alakulatok tizenöt tagját állították bíróság elé háborús bűnökért.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 17 olyan ügyben kezdeményezett párbeszédet a kormánnyal, melyeket civil háborús áldozatok kezdeményeztek. Azzal vádolják az államot, hogy az nem vizsgálta ki kellőképpen a hozzátartozók halálát vagy eltűnését, megsértve ezzel az élethez való jogukat.

Horvátország továbbra is halogtatja a civil háborús áldozatok státuszát és a jóvátételhez való jogukat szabályozó átfogó jogszabályi keret elfogadását. Pozitív fejlemény, hogy a Védelmi Minisztérium márciusban a függetlenségi háború során szexuális erőszakot elszenvedett áldozatok jogairól szóló jogszabálytervezetet nyújtott be, amely pszichoszociális és orvosi támogatást, ingyenes jogsegélyt és pénzügyi kompenzációt biztosítana az áldozatok számára. A jogszabálytervezet azt azonban nem határozza meg, milyen mértékű lehet ez a pénzügyi kompenzáció.

Horvátország augusztusban egy regionális nyilatkozatot írt alá az eltűnt személyekről, és vállalta, hogy lépéseket tesz, hogy kiderítse a 2200 jelenleg is eltűntként nyilvántartott személy hollétét, illetve, hogy mi történt velük. Horvátországnak még ratifikálnia kell a személyek erőszakos körülmények közötti eltűnése elleni védelméről szóló nemzetközi egyezményt. Az eltűntek hozzátartozóinak jogait továbbra is gyengíti az eltűntekről szóló jogszabály hiánya.

ROMÁNIA

Románia

Államfő: **Klaus Iohannis** (Traian Băsescu-t váltotta decemberben)

Kormányfő: **Victor Ponta**

Folytatódott a romák elleni diszkrimináció, a kényszer-kilakoltatás és az egyéb emberi jogaik megsértése. Egy Guantánamóban fogva tartott szaúd-arábiai állampolgár panaszt nyújtott be az Emberi Jogok Európai Bíróságához, miszerint állítólag a főváros, Bukarest egy titkos börtönében tartották fogva. Az alkotmánymódosítást előkészítő parlamenti bizottság elfogadott egy módosítást, amely a diszkrimináció elleni védelem korlátozására irányul.

HÁTTÉR

Januárban az Európai Bizottság az igazságügyi rendszer függetlenségével kapcsolatos aggályait fejezte ki. Nemzetközi és romániai civil szervezetek aggályait fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a hatóságok nem működtek közre az ENSZ gazdasági, szociális és kulturális jogok bizottságával a vizsgálatok során. A bizottság decemberi jelentésében, mely több mint 20 éve az első jelentés az országot illetően, bírálta a kormányt, amiért képtelen volt gondoskodni A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt emberi jogok széles körének, ideértve a megfelelő lakhatáshoz, vízellátáshoz és alapvető higiéniai körülményekhez való jog, valamint a szexuális és reprodukciós jogok hatékony védelméről.

DISZKRIMINÁCIÓ

Romák

Folytatódik a romák elleni rendszerszintű diszkrimináció. Hivatalos személyektől a romák ellen irányuló diszkriminatív, stigmatizáló beszédek hangzottak el. Februárban Traian Băsescu elnököt második

alkalommal bírságolta meg az Országos Diszkriminációellenes Tanács. 2010 novemberében Szlovéniába tett hivatalos látogatása során kijelentette, hogy „a nomád romák közül kevesen hajlandók dolgozni, a többség a hagyományok szerint abból él, amit lopni tud”. Júliusban a kolozsvári fellebbviteli bíróság megállapította, hogy a kormány nem hajtotta végre a hadareni roma közösségek elleni támadások kapcsán ígért intézkedéseket, többek között a nemzetiségek közötti kapcsolat és az életkörülmények javítására irányuló közösségi fejlesztési projekteket. Az 1990-es évek elején Románia szerte mintegy 30 alkalommal hajtottak végre romaellenes erőszakos cselekményeket, ezek egyike volt, ami Hadareniben történt.

2013 szeptemberében a Legfelsőbb Semmitű- és Ítélezőszék helyben hagyta az Országos Diszkriminációellenes Tanács 2011. évi határozatát, mely szerint a Nagybányán a romák által lakott területek elkülönítésére emelt betonfal kimeríti a diszkrimináció fogalmát.

LAKHATÁSI JOGOK – KÉNYSZER-KILAKOLTATÁS

Az ENSZ gazdasági, szociális és kulturális jogok bizottságának záró észrevételei felszólítják a kormányt, hogy gondoskodjék megfelelő lakhatásról a hátrányos helyzetű és a perifériára szorult csoportok, például a romák számára, és jogszabály-módosításban tiltsa meg a kényszer-kilakoltatást.¹

A helyi hatóságok továbbra is kényszer-kilakoltatást alkalmaznak a roma közösség tagjai ellen. Néhányukat nem megfelelő és szegregált otthonokba költöztettek, másokat pedig konkrétan hajléktalanná tettek.

A több mint 40 éve a Constanța megyei informális településen, Eforie Sudban élő roma családokat több alkalommal erőszakosan kilakoltatták otthonaikból. 2013 szeptemberében 101 embert, köztük 55 gyermeket zord időjárási körülmények között tettek hajléktalanná, mikor az önkormányzati rendelet értelmében lerombolták otthonaikat. Néhány család két

használaton kívüli, lakhatásra teljességgel alkalmatlan iskolaépületben kapott ideiglenes szállást.² 2014 júliusában az egyik iskolában élő tíz családból hetet szegregált, elégtelen körülményeket biztosító konténerbe költöztettek Eforie Sud peremén, a másik három család hajléktalan maradt. Egyetlen család sem kapott jogorvoslatot vagy kompenzációt az őket ért sérelmekért, anyagi károkért.

A 2013 augusztusában a román Környezetvédelmi Minisztérium, az EU és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank által közösen finanszírozott csatornázási projekt kapcsán a nagybányai Craica telepről erőszakosan kilakoltatott roma családok 2014 végéig nem jutottak megfelelő alternatív lakhatáshoz.³ A családok továbbra is a 2013-ban történt lebontások után létrehozott ideiglenes szállásokon laknak.

2013 decemberében a kolozsvári megyei bíróság megállapította, hogy a polgármester 300 roma a belvárosból egy szeméttelép mellé történő kényszer-kilakoltatására irányuló, 2010 decemberében hozott intézkedése jogszabályellenes volt. A bíróság elrendelte, hogy az önkormányzat kártérítést fizessen a kérelmezőknek, és megfelelő lakhatást biztosítson számukra. 2014 októberében az önkormányzat fellebbezését követően a kolozsvári fellebbviteli bíróság visszautalta az ügyet a kolozsvári elsőfokú bírósághoz, azon az alapon, hogy szerintük az eset inkább a polgári törvénykönyv - és nem a közigazgatási törvény - hatálya alá esik, mivel az önkormányzat a terület tulajdonosaként, nem pedig hatóságként járt el. Az ügyben tavaly év végén még mindig nem született határozat.

TERRORIZMUSELLENES TEVÉKENYSÉGEK, BIZTONSÁG

Abd al-Rahim al-Nashiri 2012-ben az Emberi Jogok Európai Bíróságára benyújtott panaszja Románia ellen továbbra is függőben van. A jelenleg a Guantánamói-öbölben fogva tartott szaúdi nemzetiségű férfi azt állította, hogy 2002 és 2006 között

titkos CIA-létesítményekben tartották fogva Lengyelországban és Bukarestben. A Lengyelország ellen külön benyújtott keresetében a Bíróság 2014 júliusában úgy határozott, hogy a férfit valóban egy titkos CIA-létesítményben tartották fogva 2002 és 2003 között, ahol megkínozták és erőszakosan eltüntették.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB ROSSZ BÁNÁSMÓD

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának júliusi határozata szerint Románia megsértette a HIV-pozitív, szellemileg sérült roma férfi, Valentin Câmpeanu élethez való jogát, aki nem megfelelő ellátás és lakhatási körülmények következtében 2004-ben a Poiana Mare-i pszichiátriai gyógyintézetben vesztette életét.

Ugyancsak júliusban az Európa Tanács emberi jogi biztosa bírálta a szellemi és testi fogyatékkal élő felnőttek és gyermekek gyógyintézeteiben tapasztalható elégtelen lakhatási körülményeket és a folyamatos rossz bánásmódot, annak ellenére, hogy a kormány régóta kifejezte a gyógyintézetekben kezelt fogyatékkal élők számának csökkentésére irányuló szándékát.

A biztos további aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy több bejelentés is érkezett a rendőrség erőszakos túlkapásairól a Maros megyei Szászrégenben élő romák otthonaiban 2013-ban végrehajtott házkutatásokat illetően, és javasolta egy független panaszkezelési mechanizmus létrehozását, amely a bűnüldöző szervek tagjai által elkövetett jogsértéseket vizsgálná.

SZEXUÁLIS ÉS REPRODUKCIÓS JOGOK

Számos nemzetközi és helyi civil szervezet szerint továbbra is fennállnak azok az akadályok, amelyek megnehezítik, hogy a nők legális abortuszhoz jussanak. Ilyen akadály a kötelező vagy elfogult tanácsadás, az, hogy az orvosok lelkiismereti okokból megtagadják a műtétet, vagy az, hogy korlátozott tájékoztatás áll rendelkezésre az abortusszal kapcsolatban.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZNEMŰ ÉS INTERSZEXUÁLIS EMBEREK JOGAI

2013 júniusában az alkotmánymódosítást előkészítő parlamenti bizottság elfogadott egy módosítást, amely az Alkotmány diszkriminációellenes rendelkezései közül kivette a szexuális orientációt mint védett jogalapot. A bizottság második szavazásra elutasította az először elfogadott javaslatot, amely a család definícióját „házaspárok” kifejezésről a „férfi és nő” önkéntes elhatározásából kötött házasságra módosította volna.

1. Romania falls short of its international human rights obligations on Economic, Social and Cultural Rights (EUR 39/004/2014), www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/004/2014/en
2. Romanian local authorities must provide housing for homeless families after forced eviction (EUR 39/018/2013) amnesty.org/en/library/info/EUR39/018/2013/enRomania: Families homeless after forced eviction (EUR 39/019/2013) www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/019/2013/enRomania: Romanian government is failing homeless Roma in Eforie Sud (EUR 39/021/2013) www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/021/2013/enRomania: Submission to the Pre-sessional Working Group of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 53rd meeting, (EUR 39/02/2014) www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/002/2014/en;
3. Romania: How the EBRD's funding contributed to forced evictions in Craica, Romania (EUR 39/001/2014) www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/001/2014/en

SZERBIA

Szerb köztársaság, beleértve Koszovót

Államfő: Tomislav Nikolić

Kormányfő: Aleksandar Vučić (Ivica Dačić váltotta le áprilisban)

Haladás történt a közismert újságírók meggyilkolásával kapcsolatban megoldatlan

nyomozásokban. Lassú előrelépés történt a háborús bűncselekményekkel kapcsolatos bűnvádi eljárások során. 2010-es betiltása óta a belgrádi Pride felvonulás először került megrendezésre. Koszovóban egy különbíróóság létrehozását javasolták, amely a Koszovói Felszabadítási Hadsereg egykori tagjainak kihallgatását végezné az 1999-ben történt szerb emberrablásokkal kapcsolatban. Koszovó északi részén tovább folytatódtak az etnikumok közötti erőszakos támadások és a kisebbségek elleni diszkrimináció.

HÁTTÉR

Áprilisban a Szerb Haladó Párt kezébe került a kormány irányítása. Májusban a súlyos árvíz 51 ember életét követelte, és több tízezen vesztették el otthonukat.

Az EU-hoz való csatlakozási tárgyalások kezdete előtt az Európai Bizottság cselekvési terveket kért a jogállamiságot és az alapvető jogokat illetően, valamint a Koszovóval való viszony „normalizálása” irányában történő elköteleződéssel kapcsolatban.

A kormány - az IMF által megkövetelt - megszorító intézkedéseket fogadott el, melyek között szerepelt a közszférabeli jövedelmek, illetve az állami nyugdíjak csökkentése, valamint a szakszervezetek korlátozása.

NEMZETKÖZI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Januárban a volt Jugoszláviában elkövetett háborús bűncselekményeket vizsgáló Nemzetközi Törvényszék (ICTY) Fellebbviteli Tanácsa megerősítette az ítéletet Vlastimir Djordjević egykori szerb belügyminiszter-helyettes ellen, akit gyilkossággal és üldözéssel - beleértve a szexuális bántalmazásokat és az emberiség ellen elkövetett bűncselekményeket -, valamint 800 000 koszovói albán erőszakkal történő deportálásával vádoltak. Fellebbezés után az ítéletét enyhítették, másik három egykori magas rangú tisztviselővel (Nikola Šainović, Sreten Lukić és Vladimir Lazarević) együtt. Megerősítették a volt katonai parancsnok Nebojša Pavković 22 évre szóló ítéletét.

Vojislav Šešeljić, a Szerb Radikális Párt vezetőjét - aki ellen 2003-ban vádat emeltek háborús bűncselekmények és az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények miatt, melyekbe beletartozott Bosznia és Hercegovina, Horvátország és a Vajdaság nem szerb lakosságának erőszakos deportálása és üldözése - novemberben ideiglenesen szabadlábra helyezték, hogy ráküzemelésben részesülhessen, és 12 év fogság után visszatért Szerbiába.

A belföldi büntetőeljárások indítását gátolták a háborús bűnökkel foglalkozó ügyészi hivatal csekély forrásai, illetve a nem megfelelő rendőrségi nyomozás.¹ Őt vádirandítványt tettek közzé, de elsőfokú ítéletet csak egy esetben hoztak.

A Tanúvédelmi Egység vezetőjét - aki állítólag megfenyegette a védett tanúkat - júniusban elbocsátották, vélhetőleg korrupció miatt. A háborús veteránok megfenyegették az ügyészeket, a rendőrséget és a tanúkat is, miközben azt az ügyet vizsgálták, mely során boszniai szerb félkatonai csoportok 1992-ben Štrpciben elraboltak 19 civilt. A boszniai hatóságokkal együttesen vezetett akcióban később tizenöt gyanúsítottat tartóztattak le decemberben.

Egy vizsgálat augusztusban kezdődött Dragan Živanović vezérőrnagy parancsnoki felelősségével kapcsolatban a Koszovóban 1999. április 1. és május 15. között elkövetett háborús bűncselekményekért. Ez idő alatt a 125. gépesített brigád parancsnoka volt. Azzal gyanúsították, hogy nem akadályozta meg „az albán civilek elleni terrorkampányt”, beleértve a gyilkosságokat, otthonok lerombolását, fosztogatást és kényszer-kilakoltatásokat.

Decemberben született egy új törvényjavaslat, amely nem biztosított megfelelő kártérítést a háború civil áldozatainak, beleértve az eltűntek rokonait és a szexuális erőszak háborús bűncselekményének áldozatait.

ERŐSZAKOS ELTŰNTETÉSEK

53 koszovói albán civil holttestének Raškában történő exhumálása ellenére - ahol 1999-ben

újrateremték őket -, illetve a Batajnicában végzett további vizsgálatok ellenére - ahol több mint 800 holttestet hantoltak ki 2000 és 2001 között - nem volt előrelépés azok bíróság elé állítása tekintetében, akik a holttestek Koszovóba szállítását intézték.

VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

A kormány szigorúbb szabályozásokat vezetett be a médiával kapcsolatban. A közvéleménytől érkező, a kormány májusi áradásokkal kapcsolatos reakcióját becsmélő észrevételeket eltávolították a kormány honlapjáról, és a kritizáló egyéneket behívták egy-egy „tájékoztató beszélgetésre” a rendőrséggel. A Pesčanik weboldal „szolgáltatásbénító” támadások következtében megszűnt, miután a belügyminiszter plagizálásával kapcsolatos vádakot publikált.

Tovább folytatódtak a független újságírók, Dada Vujasinović, Slavko Ćuruvija és Milan Pantić meggyilkolásával kapcsolatos vizsgálatok, akikkel állítólag állami ügynökök végeztek 1994-ben, 1999-ben, illetve 2001-ben. Slavko Ćuruvija megöléséért négy ember ellen is vádat emeltek, beleértve Radomir Marković egykori nemzetbiztonsági igazgatót, akit korábban Ivan Stambolić hajdani elnök 2000-ben történő meggyilkolásáért ítélték el.

Decemberben 11 külföldi állampolgárt és a Falun Gong mozgalom támogatóit vették törvényellenes módon őrizetbe, miután a kínai kormány ellen tervezett tüntetésüket betiltották, majd kitoloncolták őket az országból.

DISZKRIMINÁCIÓ

A romák megfelelő lakhatáshoz való joga

Roma szervezetek törvénytervezet kezdeményeztek az informális romatelepek legalizálása érdekében. A májusi áradás aránytalanul sújtotta a romatelepeket, és 31 romát (beleértve 12 gyermeket) elutasítottak a belgrádi vészhelyzeti fogadóközpontban, majd egy ivóvíz és szennyvízelvezetés nélküli háborús menedékhelyen szállásolták el őket.

Elhalasztották az EU által támogatott szociális lakásépítést azon romák számára, akiket 2012-ben erőszakkal kilakoltattak a belvili informális romatelepről, az után, hogy már megállapították a letelepítési helyeket. Nagyjából 32 család inkább a falusi házakban való letelepedést választotta, de több mint 100 másik család nem megfelelő lakhatási körülményeket nyújtó fém konténerekben maradt. Az Európai Beruházási Bank által támogatott építkezések előtt a Belviből kilakoltattak egy másik letelepítését halasztották el decemberig, amikor az 50 családból 24-et telepítettek le. A romákat és másokat továbbra is a kényszer-kilakoltatás veszélye fenyegette az otthonaik lerombolását tervező „Belgrád a vízen” elnevezésű projektet megelőzően.

Gyűlölet-bűncselekmények

Az LMBT emberi jogokat védelmezők, többek között a Gay-Straight Alliance-hez hasonló szervezetek elleni fenyegetésekkel és támadásokkal kapcsolatos vizsgálatok nem voltak hatékonyak, és a gyűlöletet mint motivációt ritkán ismerték el, valamint nem helyeztek kilátásba súlyosabb ítéleteket a gyűlöletből fakadó bűnözés esetében.

Márciusban egy rendőrségi terrorellenes szövív az interneten arra buzdította a futballrajongókat, hogy támadják meg a „Nők feketében” civil szervezet egy, a koszovói háború évfordulójáról megemlékező virrasztását. Az ügyészek nemi alapú megkülönböztetés helyett a biztonság fenyegetésével vádolták, így a gyűlöletet mint motivációt ismét nem vették figyelembe. Júliusban Valjevóban a csoport négy tagját megtámadták, és mindannyian megsérültek.

Miután októberben egy, a Nagy-Albánia jelképével ellátott pilóta nélküli, távirányítású repülőgép egy belgrádi Szerbia-Albánia labdarúgó-mérkőzés alatt feltűnt a levegőben, legalább 33 albán tulajdonban lévő ingatlan megtámadtak, főként a Vajdaságban.

MENEKÜLTEK ÉS MENEDÉKKÉRŐK

Január és október között 18 955 szerb állampolgár kért menedéket az EU-ban,

többségük vélhetően roma. Nagyjából 13 000 kivándorló és menekült - beleértve 8 000 szíriait - jegyeztette be a Szerbiába való menedékkérelmi szándékát, azonban legtöbbször csupán tranzitországnak tekintette Szerbiát. December közepéig csak öt jelentkező kapta meg a menekültstátuszt egy olyan döntési folyamat során, amely nem követte a menedékkérelmi törvényben meghatározott eljárásokat. A határrendészet állítólag visszatoloncolta Macedóniába a menedékkérőket és a kivándorlókat.

KOSZOVÓ

A júniusi parlamenti választásokat követően a Hashim Thaçi által vezetett Koszovói Demokrata Pártnak nem sikerült többséget szereznie az ellenzéki pártok koalíciójával szemben, s ez politikai holtponthoz vezetett. Decemberben megalakult a koalíciós kormány a Koszovói Demokratikus Liga élén álló Isa Mustafa miniszterelnökségével. Továbbra is Atifete Jahjaga maradt az elnök. Júniustól az EU által közvetített, a Szerbiával való viszony „normalizálásával” kapcsolatos tárgyalások csupán technikai szinten folytatódtak.

Az EU által vezetett rendőrségi és igazságügyi misszió (EULEX) mandátumát 2016 júniusáig meghosszabbították. Az új megállapodás értelmében a súlyos bűncselekmények esetében már nem a nemzetközi bírák képezték a bírói különtanácsok többségét.

Az EU főképviseleje novemberben egy független vizsgálatot jelentett be az EULEX bírójának állítólagos korrupciójával kapcsolatban.

Etnikumok közötti erőszak

Az etnikumok közötti feszültségek tovább folytatódtak, főként a túlnyomóan szerbek által lakott északi területeken. Néhány szerb politikust nem engedték be Koszovóba és a koszovói szerbeket - beleértve a Klinai/Kliné városába februárban és októberben visszatérőket - saját ingatlanukon, temetőjükben és vallási épületeikben érték támadások (pl. gyújtogatás), melyek az

októberi szerb-albán labdarúgó meccs után csak fokozódtak.

Júniusban a koszovói rendőrség és az Ibar folyón átívelő híd (amely Mitrovica szerb és albán oldalát választja el egymástól) lezárása ellen tiltakozó albánok közötti összeütközés után a nemzetközi EULEX rendőrség gumilövedékeket vetett be a tüntetők ellen. Miután 2007-ben két ember meghalt Pristinában, az ENSZ Koszovói Missziója (UNMIK) betiltotta a használatukat.

Nemzetközi jog szerinti bűncselekmények

Júliusban egy, az EULEX által a Koszovói Felszabadítási Hadsereg tagjai elleni állítások kivizsgálása céljából létrehozott különleges vizsgálótestület bejelentette, hogy meg nem nevezett személyek ellen vádemelés történt háborús bűncselekmények és emberiség ellen elkövetett bűncselekmények miatt, beleértve emberölést, emberrablást, illegális őrizetbe vételt, szexuális erőszakot és erőszakos kitelepítést azon koszovói szerb és albán civilek esetében, akiket 1999-ben jogellenes módon helyeztek át Albániába. A gyanúsítottak ellen vádemelés indul, és egy, a jövőben felállítandó különbíróság fogja őket kihallgatni Koszovó területén kívül, ezzel biztosítva a hatékony tanúvédelmet.

Októberben két védelem alatt álló tanú ellentmondott az eredeti vallomásában elhangzottaknak, amikor az egykori Koszovói Felszabadítási Hadsereg „Drenica” csoportjának hét tagját újra kihallgatták.

Szeptemberben kezdődött Fatmir Limaj és kilenc másik személy ügyének újratárgyalása, akiket azzal vádoltak, hogy albán civileket megkínóztak és bántalmaztak 1999-ben a Klečka/Klecka táborban.

2013 szeptemberében felmentették őket, miután egy olyan védelem alatt álló tanú lett öngyilkos, akire az egész eljárást alapozták.

A januárban letartóztatott Oliver Ivanović koszovói szerb politikai vezető ellen augusztusban vádat emeltek 1999-ben háborús bűncselekmények elkövetésére való uszítás miatt, illetve 2000 februárjában

súlyosbító körülmények között elkövetett gyilkosságra való uszítás miatt.

Háborús bűncselekmények és szexuális erőszak

Márciusban Jahjaga elnök összehívott egy nemzetközi tanácsot a háborúban szexuális erőszakot elszenvedett túlélők számára, arra biztatván őket, hogy a márciusban a gyűlés által elfogadott jogszabály-módosításoknak megfelelően igényeljék jóvátételt, beleértve a kártalanítást is.

Júniusban a fellebbviteli bíróság megghiúsította két koszovói szerb felmentését, és egy 16 éves albán lány 1999 áprilisában történő megerőszakolásának háborús bűncselekménye miatt elítélte őket. 12, illetve 10 év börtönbüntetésre ítélték őket.

Erőszakos eltűnések

Az eltűntek rokonai tiltakoztak azon rendelkezések ellen, melyek szerint a hozzátartozók testének megtalálását követően már nem részesültek a havi 135 euró összegű kártérítésben. A fegyveres összeütközés után 1 655 embert nem találtak meg novemberig. Októberig 53 koszovói albán Raškában exhumált maradványait visszajuttatták a családtagjaiknak.

Az Egyesült Nemzetek Koszovói Missziója (UNMIK) nem biztosította az emberi jogi tanácsadó testület által javasolt jóvátételt - sem kártérítést - az eltűnt koszovói szerbek hozzátartozóinak.

Véleménynyilvánítás szabadsága

Az állami és kormányhivatalok indokolatlanul befolyásolták a médiát a reklámbevételekhez való jelentős hozzájárulásukkal. Az oknyomozó újságírók elleni támadások folytatódtak. Visar Duriqi, az Express hírlap egyik újságírója, komoly halálos fenyegetéseket kapott a szélsőséges iszlám csoportokról készített riportja után. A Hivatásos Újságírók Társasága aggodalmát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy az EULEX nyomást gyakorolt Vehbi Kajtazira, a KohaDitore újságírójára, aki az EULEX állítólagos korrupciójáról számolt be.

Májusban baleset nélkül lezajlott az első homofóbia és transfóbia elleni világnap alkalmából megrendezett felvonulás.

Diszkrimináció - gyűlölet-bűncselekmények

Márciusban három férfit elítéltek, és felfüggesztett büntetést kaptak „a koszovói lakók egyenlő státuszának megsértése” miatt, mivel 2012-ben részt vettek a „Koszovó 2.0” online magazinban megjelenő szexuális hovatarozásról és személyiségről szóló kérdés elindítása miatti támadásban. Senkit nem állítottak bíróság elé a leszbikusok, melegek, biszexuálisok és transzneműek központjára a következő nap mért támadás miatt, vagy a szexuális erőszakot túlélők kártérítéséről szóló törvényt támogató, a nők jogait védő személyek 2013-ban történt megfenyegetése miatt.

Diszkrimináció - Romák

A romák, askálik és egyiptomiak továbbra is széles körű és rendszeres hátrányos megkülönböztetéssel szembesülnek, bár néhány, az integrációjukat célzó intézkedést már sikerült megvalósítani. A jelentések szerint novemberig 360 család (1 700 ember) vándorolt ki Koszovóból, hogy Magyarországon kérjenek menedéket. A helyi lakók ellenezték, hogy Gjakovë/Djakovica Hereq falujában lakásokat építsenek romák számára.

Menekültek és menedékkérők

Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) szerint a fegyveres konfliktus után 17 227 - főként koszovói szerb - ember kényszerült elhagyni az otthonát. November 31-ig a kisebbségi közösségek csupán 404 tagja tért önként vissza Koszovóba, ahol újrabeilleszkedésükhöz továbbra sincsenek megfelelő körülmények. Októberig 11 000 koszovói kért menedéket az EU-ban.

---

1. Serbia: Ending Impunity for Crimes under International Law (EUR 70/012/2014)

www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/012/2014/en

SZLOVÁKIA

Szlovák Köztársaság

Államfő: **Andrej Kiska** (Ivan Gašparovič-ot váltotta le júniusban)

Kormányfő: **Robert Fico**

A roma gyerekeket továbbra is diszkriminálják az oktatásban. A hatóságok kiadtak egy menedékkérőt az Oroszországi Föderációnak tekintet nélkül arra, hogy azt visszatérte után megkínózhatták, illetve egyéb módon bántalmazhatták. Alkotmányosnak nyilvánították a népszavazást olyan indítványokról, melyek megakadályoznák, hogy az azonos nemű partnerek még több jogot kapjanak. Csak hét hónappal egy roma településen lezajlott rendőrségi razzia után kezdődött el a bűnügyi nyomozás túlkapás ügyében. Novemberben két fogvatartottat szállítottak át Szlovákiába egy Guantanamói-öbölbeli büntetés-végrehajtási intézetből.

DISZKRIMINÁCIÓ - ROMÁK

Júniusban, az ENSZ egyetemes időszakos felülvizsgálata (UPR) folyamán Szlovákia megerősítette: továbbra is elkötelezett amellett, hogy megoldja a szellemi fogyatékossgal élő gyerekeknek fenntartott iskolákban elhelyezett nagyszámú roma gyerek ügyét. Mindazonáltal, a szlovák ombudsman júliusban azt a megjegyzést tette, hogy Szlovákia diszkriminatív felmérések által továbbra is megsérti a roma gyerekek oktatáshoz való jogát.

Az Oktatási Minisztérium ragaszkodott a Szlovák Köztársaság Kormánya Teljhatalmú Megbízottja Hivatalával együttműködésben a roma közösségek számára kidolgozott tervéhez, miszerint „moduláris iskolákat” hoznak létre, állítólag azzal a céllal, hogy az oktatást minél több gyermek számára tegyék hozzáférhetővé. A minisztérium az év folyamán 15 ilyen iskola felépítését tervezte, közülük többet romák lakta településeken.

Mindazonáltal, a teljhatalmú megbízott májusban elismerte, hogy a projekt az oktatás területén fokozott szegregációhoz vezethet.

Az egyetemes időszakos felülvizsgálat részeként Szlovákia elismerte, hogy lépéseket kell tenni az informális roma települések legalizálása érdekében. A Közlekedési és Építésügyi Minisztérium javaslatokat dolgozott ki egy új építésügyi törvényre, mely kezelné az „illegális építkezések” ügyét, beleértve az informális roma településeket. Az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala júliusban aggodalmának adott hangot, miszerint a javaslatokból hiányzott a biztosíték arra nézve, hogy az illegális épületek lakóit megvédik a kényszerkilakoltatástól. Hangsúlyozták, hogy a kilakoltatásokat illető döntések bírósági felülvizsgálat tárgyát kell képezze, továbbá az érintett személyek számára biztosítani kell a jogorvoslati, valamint kártérítési lehetőségeket.

Rendőri erőszak

A Belügyminisztérium Felügyeleti Szerve januárban bűnügyi nyomozást indított a Szepsi városbeli Budulovská roma településen 2013. június 19-én lezajlott rendőri intézkedés során alkalmazott túlzott erőszak ügyében. Az érintett lakosok korábbi panaszait elutasították. Az ombudsman bírálta a rendőri intézkedést a túlzott erőszak alkalmazása, a lekezelő bánásmód, valamint a kényszersmotozások miatt.

Az év végén a rendőrtisztek pere, akiket azzal vádoltak, hogy 2009-ben egy kassai rendőrkapitányságon hat roma fiúval szemben embertelen bánásmódot tanúsítottak, még mindig a kerületi bíróságon folyt. Márciusban visszahelyezték az állományba az egyik rendőrtisztet, akit egyébként elbocsátottak a rossz bánásmódra vonatkozó állításokat követően.

A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANSZNEMŰ, VALAMINT AZ INTERSZEXUÁLIS EMBEREKET ILLETŐ JOGOK

Június 4-én a Nemzeti Tanács (a Parlament) elfogadott egy alkotmánymódosítást, melynek

definíciója szerint a házasság „egy férfi és egy nő egyedülálló szövetsége”. A módosítás nyíltan megtagadta a házasságkötés lehetőségét az azonos nemű pároktól.¹ Szeptember 1-jén lépett hatályba.

Az „Összefogás a Családokért” elnevezésű szervezet augusztusban benyújtott az elnök felé egy 400 000 ember által aláírt petíciót, melyben szavazást követeltek azt illetően, hogy a férfiak és nők egyesülésén kívül semmilyen más jellegű partnerkapcsolatot ne lehessen „házasságnak” definiálni. Követelték továbbá, hogy tagadják meg az örökbefogadás lehetőségét az azonos nemű pároktól, valamint az „egy nő és egy férfi közötti házasságon” kívül bármilyen egyéb partnerkapcsolat törvény általi elismerését, továbbá ne engedjék a kötelező szexuális felvilágosítást, illetve az erkölcsi témákat, mint pl. az eutanáziát illető információk szolgáltatását az iskolákban, amennyiben a tanuló vagy a szülő nem egyezett bele az ilyen órákon való részvételbe. Az elnök szeptemberben felkérte az Alkotmánybíróságot, hogy vizsgálja felül a petícióban említésre kerülő ügyeket érintő szavazás alkotmányosságát. A bíróság októberben azt a határozatot hozta, hogy a „partnerkapcsolatok” különböző formáinak törvényes elismerését érintő kérdés kivételével egyik sem sérti az alkotmányt. Novemberben az elnök bejelentette: azonnal kitűzi a választás időpontját, miután írásbeli értesítést kapott a bíróság döntéséről.

KÍNZÁS ÉS EGYÉB EMBERTELEN BÁNÁSMÓD

Szlovákia folytatta az egyének visszatoloncolását olyan országokba, ahol kínzásnak, illetve egyéb embertelen bánásmódnak lehetnek kitéve.

Szlovákia júliusban kiadta Anzor Chentiev, a csecsen kisebbség egy tagját az Oroszországi Föderációnak, ahol őt különféle terrorizmussal kapcsolatba hozható bűncselekmények miatt körözték. Anzor Chentiev 9 évig küzdött a kiadatás ellen. Az Igazságügyi Minisztérium helyt adott a

kiadatásnak annak ellenére, hogy Anzor Chentiev visszatértét követően kínzásnak vagy egyéb embertelen bánásmódnak lehet kitéve, valamint hogy június 3-án Szlovákiában újfent menedéjog iránti kérelmet nyújtott be.²

A Legfelsőbb Bíróság augusztusban elutasította Aslan Jandiev fellebbezését a nagyszombati regionális bíróság határozata ellen, mely szerint kiadják az Oroszországi Föderációnak, ahol azzal gyanúsították, hogy egy fegyveres csoport tagja. A bíróság elégedetten nyugtázta, hogy az Oroszországi Föderáció legfőbb ügyésze által 2011 februárjában tett ígérek „specifikusak és megbízhatóak” voltak. Aslan Jandiev kiadatását előzőleg már megakadályozta az Emberi Jogok Európai Bírósága, csakúgy, mint a Szlovák Alkotmánybíróság, azon az alapon, hogy különben fennáll a veszélye, hogy kínzásnak vagy egyéb embertelen bánásmódnak lesz kitéve; illetve hogy szlovákiai menedéjog iránti kérelmének elbírálása folyamatban volt.

---

1. Szlovákia: The constitutional amendment defining marriage as the union between a man and a woman is discriminatory (EUR 72/001/2014)

www.amnesty.org/en/library/info/EUR72/001/2014/en

2. Szlovákia: Further information: AnzorChentiev extradited to Russia (EUR 72/005/2014)

www.amnesty.org/en/library/info/EUR72/005/2014/en

SZLOVÉNIA

Szlovén Köztársaság

Államfő: **Borut Pahor**

Kormányfő: **Miro Cerar (Alenka Bratušeket váltotta fel szeptemberben)**

A hatóságoknak mostanáig nem sikerült rendezniük azok jogi helyzetét, akiket 1992-ben jogtalanul fosztottak meg állandó tartózkodási engedélyüktől, illetve nem

álltak elő megfelelő kompenzációval az őket ért – és azóta is folyamatos – jogsérelem miatt. A romákkal szembeni diszkrimináció továbbra is általánosan elterjedt.

DISZKRIMINÁCIÓ – A „TÖRÖLTEK”

Néhány intézkedéstől eltekintve a hatóságok képtelenek voltak megfelelő jogorvoslattal előállni a „töröltekként” ismert volt jugoszláv tagállamokból származó, de Szlovéniában állandó tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek számára, akik tartózkodási engedélyét 1992-ben jogtalanul visszavonták.

A 2010-es Jogi Státusz Törvény határideje, ami lehetőséget nyújtott a „töröltekek” számára korábbi jogi státuszuk visszaállítására, 2013 júliusában lejárt. Addig az időpontig a huszonhatezer „törölt” közül tizenegyezer élt a felkínált lehetőséggel. 2013 decemberében elfogadtak egy jogszabályt azon személyek megfelelő kártalanításáról, akik jogi helyzete rendeződött. E rendszer szerint minden, a jogi státusz rendezése nélkül eltöltött hónap után ötven euró kompenzáció járt.

2014. március 12-én a *Kurić és társai kontra Szlovénia* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága a felperesek anyagi kárainak ellensúlyozására harmincezer és hetvenezer euró közötti összeg megfizetésére kötelezte Szlovéniát. Az ítélet a Nagytanács egyik 2012-es rendelete alapján született meg, amely a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog, a hatékony jogorvoslatához való jog és a megkülönböztetés tilalma megsértéséért a nem anyagi károk pénzbeli megtérítését is meghatározta. Az utóbb megítélt összegek jóval nagyobbak azoknál, amelyeket a 2013. decemberi kompenzációs rendszer alapján fizettek ki.

DISZKRIMINÁCIÓ – ROMÁK

Leszámítva néhány, a körülbelül tízezer, Szlovéniában élő roma helyzetének javítására irányuló kezdeményezést, a többség továbbra is diszkriminációval és társadalmi kirekesztéssel találja magát szemben. Legtöbbjük elszigetelt, szegregált helyen él, stabil lakhatás hiányában, de nélkülözniük

kell az olyan alapvető szolgáltatásokat is, mint a víz, az áram, az egészségügyi ellátás vagy a tömegközlekedés. A széleskörű diszkriminációnak köszönhetően a roma családoknak szinte esélyük sincs otthont vásárolni vagy bérelni a roma többségű területeken kívül, és az olyan akadályok, mint az előítélet, megnehezítik a szociális alapú lakhatáshoz való hozzáférést is. A romákkal szembeni diszkrimináció a munkaerőpiacon is általános maradt, és a munkanélküliség hatalmas méreteket öltött közöttük.

A diszkrimináció feltárására és leküzdésére létrejött állami hivatalok, mint az Emberi Jogi Ombudsman és az Esélyegyenlőségi Biztos hatásköre szűk volt, támogatottságuk alacsony. Az Esélyegyenlőségi Biztos hivatalának egyetlen alkalmazottja lett: maga a Biztos.

Az elmúlt évben körülbelül 250 Škocjan-Dobruška vas környékén élő roma nézett szembe a kilakoltatás veszélyével. A környék, melynek egy részét 2013-ban ipari fejlesztési célokra jelölték ki, hosszú idő óta ad otthont roma családoknak. A nemzeti hatóságok és a roma civil közösség beavatkozásának köszönhetően 2014 augusztusában elköltöztettek két családot, akiket a fejlesztések megkezdésével a kilakoltatás fenyegetett. Azokkal azonban, akiknél továbbra is fennáll ennek kockázata, a jövőjükre nézve semmilyen egyeztetés nem történt.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Anuška Delić újságíró pere, amelyet titkosított információk kiszivárogtatásának vádjával indítottak, októberben kezdődött, és az év végéig lezáratlan maradt. A vádemelés tárgyát az újságíró néhány cikke képezi, amelyekben kapcsolat feltételez a Szlovén Demokrata Párt, valamint a Vér és Becsület nevű szélsőjobboldali csoport között. A Szlovén Hírszerzési és Biztonsági Ügynökség (SOVA) később azt nyilatkozta, hogy a jelentésekben szereplő információk egy része az ő auktáikból szivároghatott ki. A szlovén

büntetőjog nem teszi lehetővé a közérdekre alapozott védelmet.

UKRAJNA

Ukrajna

Államfő: **Petro Porosenko (Olekszandr Turcsinovot váltotta júniusban, aki februárban került Viktor Janukovics helyére)**

Kormányfő: **Arszenyij Jacenyuk (Mikola Azarovot váltotta februárban)**

A kijevi, majd a kelet-ukrajnai tüntetésekől kifejlődött harcok polgárháborúvá alakultak, melybe Oroszország is beavatkozott. A rendőrség erőszakos fellépése, az általuk elkövetett kegyetlen cselekmények, kínzások a demonstrációk során állandósultak, az ilyen esetek kivizsgálása azonban nem hozott eredményt, az elkövetők büntetlenek maradtak. Előfordultak emberrablások, főként oroszpartí félkatonai szervezetek által a megszállt Krími Autonóm Köztársaság területén és mindkét fél által Kelet-Ukrajna konfliktusok sújtotta részein. Mindkét oldal megsértette a háborús jogot. A Krímben az oroszok korlátozták a véleménynyilvánítás szabadságát és a gyülekezés és egyesülés jogát, valamint a félkatonai szervezetek és a de facto vezetés üldözte az ukrajnapárti aktivistákat és krími tatárokat.

HÁTTÉR

Kijevben 2013-ban kezdődtek uniópárti tüntetések („Euromajdan”), miután a kormány úgy döntött, hogy nem írja alá a társulási megállapodást az EU-val; ez Janukovics elnök február 22-ei leváltásához vezetett. Az alapvetően békés tüntetés 2013. november 29-ei erőszakos feloszlását követően a tüntetők radikalizálódtak. Sátrakat állítottak fel a központi helyen lévő Függetlenség téren, és számos épületet elfoglaltak. Bár a tüntetők többsége továbbra

is békés maradt, az erőszak mindkét oldal részéről fokozódott. Legalább 85 tüntető és 18 rendőr meghalt és százak sérültek meg a kijevi Euromajdan tüntetéseket kísérő erőszak következtében.

Miután Viktor Janukovics titokban elhagyta az országot, egy ideiglenes kormány alakult és egyre erőszakosabb tüntetések kezdődtek a túlnyomórészt oroszajkú kelet-ukrajnai Donyeck-vidéken. A február 26-ról 27-ére virradó éjjel a Krímben több, a helyi hatóságokhoz tartozó épületet elfoglaltak a magukat „önvédelmi alakulatnak” nevező fegyveres félkatonai szervezetek tagjai. Az orosz reguláris hadsereg tagjaival együtt szerte a Krím-félszigeten elfoglaltak több ukrán katonai létesítményt, majd február 27-én fegyveresek jelenlétében a krími parlament megválasztotta új vezetését. Március 16-án „népszavazást” tartottak a Krím státuszáról. A szavazáson részt vevők nagy többsége az Oroszországhoz való csatlakozás mellett voksolt, míg az azt ellenzők bojkottálták az eseményt. Március 18-án a Krím de facto irányítói aláírtak egy, a félsziget Oroszországhoz való csatlakozásáról szóló „egyezményt”.

Áprilisra az új kijevi kormánnyal szembenálló fegyveres erők Donyeckben, Luhanszkban és a Donyeck-vidék más kisebb városaiban elfoglaltak több kormányzati épületet, köztük rendőrségi és biztonsági központokat, ezzel átvéve a hatalmat a környék legnagyobb része fölött. Április 15-én a kormány bejelentette egy „terroristaellenes hadművelet” kezdetét. A helyzet hamarosan fegyveres konfliktussá alakult a kormányoldali erők és az oroszok támogatását élvező felfegyverzett szeparatisták között. Eleinte a kijevpárti erők tartották kezükben az eseményeket, augusztus végén azonban Oroszország fokozta titkos katonai jelenlétét Ukrajnában.¹A két fél a szeptemberi fehéróroszországi tárgyalások során tűzszünetet kötött, azonban a korábbinál ugyan kisebb mértékben, de a harcok folytatódtak, év végéig mintegy négyezer emberéletet követelve. Miután november 2-án a de facto vezetés Donyeckben és

Luhanszkban „választásokat” tartott, Kijev visszavonta a régió nagyobb önállóságára tett ajánlatát.

Május 25-én és október 26-án előrehozott államfő-, illetve parlamenti választásokat tartottak, amikor is újból európapárti pártok és politikusok kerültek hatalomra. Szeptember 16-án az Európai Parlament és az ukrán parlament jóváhagyta a társulási megállapodást az Európai Unióval; azonban az év végéig ezt még nem minden EU tagország fogadta el.

BÜNTETLENSÉG–EUROMAJDAN

A három hónapos tüntetéssorozat eseményei ráirányították a figyelmet arra az alapvető problémára, hogy a rendőrök által elkövetett kegyetlenségek, kínzások, civilekkel szembeni erőszakos fellépés büntetés nélkül maradnak Ukrajnában. A rohamrendőrség először november 30-án alkalmazott erőszakot teljesen békés tüntetőkkel szemben, amikor is a tömeg nem akart oszolni; ekkor több tucatnyian megsérültek, harmincöt békés tüntetőt pedig rövid időre őrizetbe vettek huliganizmus vádjáért. Válaszképp az elkövetők büntetlenségét kísérő széles körű felháborodásra a hatóságok elbocsátottak egy magas rangú kijevi rendőrtisztet, és állítólag büntetőeljárást kezdeményeztek vele és négy másik rendőrrel szemben, azonban az ügyben sosem született döntés. Az elkövetkező hetekben és hónapokban a rendőrség továbbra is erőszakhoz, önkényes letartóztatáshoz és önkényes büntetőeljárások kezdeményezéséhez folyamodott az Euromajdan tüntetőkkel szemben.² Legvégül előkerültek a lőfegyverek is, éles lőszer, mesterlövészek kerültek bevetésre, az azonban, hogy kik használták őket és kinek a parancsára cselekedtek, tisztázatlan maradt. Novemberben az Ukrán Biztonsági Szolgálat (SZBU) vezetője úgy nyilatkozott, hogy tizenhat rohamrendőrt és az SZBU öt magas rangú tisztjét letartóztattak, mert kapcsolatba hozhatók voltak kijevi tüntetők meggyilkolásával.

Viktor Janukovics bukása után az új vezetés nyilvánosan ígéretet tett az Euromajdan tüntetések során életüket veszített és bántalmazott személyek ügyeinek hatékony felderítésére, a felelősök kézre kerítésére és felelősségre vonására; végül azonban az előző politikai vezetés hibáztatásán kívül alig léptek valamit az ügyben.

Csupán két, a Belügyminisztérium csapataiban szolgáló alacsony rangú rendőrnek kellett bíróság elé állnia a tüntetések során elkövetett kínzásokért és erőszakért. A május 28-ai ítélet szerint két, illetve három év felfüggesztett börtönbüntetést kaptak „hatáskörük túllépéséért, hivatalukkal való visszaéléseért” (a büntető törvénykönyv 365-ös cikke alapján) és Mihajlo Gavriljuk 2014. január 22-ei bántalmazásáért. Videofelvétel tanúskodik róla, hogy Gavriljukot arra kényszerítették, hogy a fagypont alatti hőmérsékletben meztelenre vetközzön több tucatnyi rohamrendőr és belügyminisztériumi katona előtt; az is látszik, hogy sokan igyekeztek megalázni őt azzal, hogy arra kényszerítették, pózoljon fényképekhez, mielőtt beléptek volna egy buszba.

Az Amnesty International által megkérdezett, az Euromajdan tüntetések során erőszakot elszenvedett személyek közül húszan voltak elégedetlenek ügyük lassú haladásával, a nyomozás látszólagos hiánya vagy az ügyészség gyenge tájékoztatása miatt, vagy mert a hatóságok képtelenek voltak azonosítani a bűncselekmények elkövetőit.³

Az Európa Tanács áprilisban egy tanácsadó testületet állított fel, hogy az vizsgálja felül a tüntetésekkel kapcsolatos vizsgálatokat. Az év végéig még nem készült jelentés a nyomozások állásáról.

EMBERRABLÁSOK, ELTŰNÉSEK ÉS GYILKOSSÁGOK

A kijevi tüntetések ideje alatt több tucat ellenzéki aktivistának veszett nyoma. Bár húsz ember sorsa még nem tisztázódott az év végéig, az kiderült, hogy sokakat elraboltak és bántalmaztak. Decemberben a Legfőbb Ügyészség hozta nyilvánosságra, hogy

tizenegy embert letartóztattak, többek pedig körözés alatt állnak, mert feltételezhetően Euromajdan aktivistákat raboltak el. Egyik feltételezett elkövető sem tagja rendvédelmi szervnek, bár állítólag korábbi magas rangú rendőrök irányítása alatt cselekedtek.

Jurij Verbickij és Igor Lucsenko január 21-én tűnt el a kórházból. Lucsenko azt mondta, hogy bekötötték a szemét, aztán fogvatartói megverték, majd a fagyos időben kidobták egy erdőben. Jurij Verbickijre egy erdőben találtak rá holtan; bordái eltörtek, a fején pedig szigetelőszalag nyomai látszóttak.

Az emberrablás és a foglyok bántalmazása mindennapos volt az oroszok által megszállt Krimben és Kelet-Ukraina szeparatisták irányította részein; e cselekmények több száz embert érintettek. Az első célba vett személyek közt helyi hivatalnokok, ukrajnapárti politikai aktivisták, újságírók és nemzetközi szakértők voltak. Egy április 23-án megtartott sajtókonferencián Szlovjanszk önjelölt „polgármestere”, Vjacseszlav Ponomarev elismerte, hogy a szeparatisták számos embert tartottak fogva „követeléseik biztosítékaként”. A későbbiekben a szeparatisták és az ukrán hatóságok több száz fogolycserét bonyolítottak le. Másokat váltságdíj reményében tartottak fogva. Szását, egy 19 éves kijeppárti aktivistát június 12-én rabolták el Luhanszkban fegyveresek. Huszonnégy órányi verés és elektrosokkos kínzás után engedték el, miután állítólag apja kifizette érte a hatvanezer dolláros váltságdíjat.

Feltételezhetően rendszeresen raboltak el kijeppártiakat, főként az úgynevezett „önkéntes zászlóalj” tagjait, akik a reguláris erők mellett harcoltak a Donyeck-vidéken. A Luhanszki régióban számos, az Aidar zászlóalj által elkövetett bántalmazási esetet jelentettek június és augusztus között. Ezek között szerepelt olyan helyiek elrablása, akiket a szeparatistákkal való összejátszással gyanúsítottak; őket rögtönzött fogdákból őrizték, mielőtt elengedték vagy átadták volna őket a biztonsági szerveknek. A foglyokat szinte minden esetben megverték,

tulajdonukat (autókat és más javait) elkobozták vagy váltságdíjat fizettek velük.⁴

Oleg Ljasko parlamenti képviselő több videót is közzétett online, amelyeken felfegyverzett, simaszkos csoport élén elfog, vallas és bántalmaz olyan embereket, akiket a szeparatistákkal való összejátszással gyanúsított meg. Tettei nyomán nem kezdeményezték ellene büntetőeljárást. Az októberi parlamenti választásokon újból megválasztották, radikális pártja pedig a kormánykoalíció tagja lett.

Bizonyíték van rá, hogy a konfliktusok során mindkét fél hajtott végre kivégzések azonnali ítélet alapján. Számos szeparatista katona hengegett rabok kivégzésével állítólagos bűneikért, valamint a de facto szeparatista hatóságok bevették a halálbüntetést saját büntető törvénykönyvükbe.⁵

MÁS CSOPORTOK KÖZÖTTI ÖSSZETÜZÉSEK

A feszültség az ország számos régióját érintette, a Janukovicsot váltó hatóságokkal szemben és mellett álló tüntetők több városban rendszeresen összecsaptak; a rendőrség gyakran képtelen volt megakadályozni vagy kezelni a kialakuló erőszakos helyzetet.

Május 2-án Odesszában erőszakos összecsapások során negyvennyolc Euromajdan-ellenes tüntető veszítette életét és több mint kétszázan megsebesültek egy égő épületben, melyet a velük szembenálló ostromoltak. A rendőrség nem tudta megelőzni, sem megállítani az erőszakot. Számos nyomozás indult ezen események után. Novemberben kezdődött meg az első ilyen tárgyalás, melyben huszonegy oroszpárti aktivistát vádoltak meg a zavargások és jogtalan löfegyver- és robbanóanyagok használata miatt. A hivatalos nyomozást övező titkolózás megkérdőjelezte annak hatékonyságát és pártatlanságát.

FEGYVERES KONFLIKTUSOK

Év végéig több mint négyezer életet követelt a Kelet-Ukrajnában kialakult helyzet. Számos ember halála azért következhetett be, mert a szembenálló felek válogatás nélkül alkalmaztak erőszakot (különösen aknavetőket és rakétákat) civilek lakta területeken.

Mindkét fél elmulasztott óvintézkedéseket tenni a civilek védelmében, megsértve ezzel a háborús jogot.⁶Csapatokat, fegyverzetet és más katonai létesítményeket helyeztek lakott területre. A szeparatisták több alkalommal lakott területet, lakóépületet használtak kilövési pontnak, a kijevpárti erők pedig ugyanide irányították válaszlövéseiket. Kevés jel mutat arra, hogy bármelyik fél komolyan kivizsgálta volna a saját oldalukról elkövetett nemzetközi humanitárius jogsértéseket és lehetséges háborús bűnöket.

Július 17-én a szeparatisták jelentették egy ukrán katonai repülőgép lelövését. Amikor kiderült, hogy valójában egy malajziai utasszállítóról volt szó és közel háromszáz civil halálát okozták, a közleményt visszavonták, a szembenálló felek pedig egymást kezdték hibáztatni a történektért. Az év végével még nem zárult le az esettel foglalkozó nemzetközi vizsgálat.

BELSŐ MENEKÜLTEK

A Krím orosz megszállása miatt otthonát elhagyó körülbelül húszezer ember kapott némi állami segítséget az áttelepüléshez. Majdnem egymillió a becsült száma azoknak, akik belső menekülteké váltak a Donyeck-régióban folyó konfliktus miatt; ezeknek a fele Ukrajna területén maradt, másik fele pedig főként Oroszországba került. Ukrajnában a legtöbben csekély állami segítséghez jutottak, így főként önerőből, családi kapcsolatoknak és segítség-szervezeteknek köszönhetően tudtak csak boldogulni. Egy októberben elfogadott törvény a belső menekültekről az év végéig csak kis mértékben változtatott a helyzeten.

A KRÍM

A Krím-félsziget márciusi annektálását követően orosz törvények korlátozták a gyülekezést, egyesülést és a véleménynyilvánítás szabadságát a régióban. Civil szervezeteket szüntettek meg az orosz jogi követelményeknek való meg nem felelés miatt. A helyi lakosokat orosz állampolgárnak nyilvánították; azoknak pedig, akik meg kívánták tartani ukrán állampolgárságukat, bejelentést kellett tenniük a hatóságoknak.

Az úgynevezett „önvédelmi” félkatonai szervezetek számos súlyos visszaélést követtek el, beleértve emberek erőszakos eltüntetését is, mely tettek következmények nélkül maradtak. A Krím de facto miniszterelnöke, Szergej Akszjonov azt nyilatkozta, hogy bár ezen szervezeteknek nincs hivatalos státuszuk vagy hatáskörük, a kormánya mégis nagyban támaszkodik rájuk, így inkább néha szemet hunynak az általuk elkövetett kegyetlenségek felett.

Számos esetben jelentették ukrájnypárti aktivisták elrablását a Krímben.

Olekszandra Rjazanceva és Katerina Butko Euromajdan-aktivistákat március 9-én rabolták el, miután felfegyverzett rohamrendőrök és egy krími „önvédelmi csoport” tagjai feltartóztatták őket egy ellenőrzőpontnál. Március 12-én engedték őket szabadon.⁷

Oleg Szencovot, az ismert ukránpárti aktivistát és filmrendezőt május 9-én tartóztatták le titokban az orosz hatóságok, majd másokkal együtt jogtalanul Moszkvába szállították. Az alaptalan, terrorizmussal kapcsolatos vádak nyomán titokban folytattak ellene büntetőeljárást; amikor pedig később megkínzásáról beszélt, a hatóságok nem foglalkoztak az ügyével.

A krími tatárok, egy, a Krímben őshonos népcsoport (akiket 1944-ben a Szovjetunió különböző pontjaiba deportáltak és egészen az 1980-as évekig nem engedtek visszatelepülni) kiemelt célpontjai voltak a helyi de facto hatóságoknak ukránpárti nézeteik nyilvános hangoztatása miatt. Márciustól kezdve számos krími tatárt raboltak

el és bántalmaztak; ezeket az ügyeket a de facto hatóságok nem vizsgálták ki.

Resat Ametov krími tatárt március 3-án vezette el három, „önvédelmi csoporthoz” tartozó férfi, miután egyszemélyes tiltakozást tartott a krími minisztertanács épülete előtt Szimferopolban. Holttestét majdnem két héttel később találták meg, rajta kínzás nyomaival. Elrablói nem kerültek kézre.

A helyi hatóságok hadjáratot indítottak a krími tatárok gyűlése (Kurultáj) által megválasztott és az ukrán hatóságok által is elismert medzslisz (a tatár közösség képviselői szerve) felszámolására.

Musztafa Dzsemiljev emberi jogi aktivistát és a medzslisz alapítóját kitiltották a Krímből. Többször megtagadták számára a belépést, így május 3-án is, amikor Armjanszknál próbált meg belépni; ekkor több száz krími tatár jött el elé. A helyi hatóságok az esetet jogtalan gyűlekezésnek nyilvánították, és több tucat résztvevőt megbírságotlakt. Később számos tatár vezető otthonát átkutatták, legalább négy krími tatárt letartóztattak és vádoltak meg „extremizmussal” és Oroszországba szállították őket nyomozás céljából.

Refat Csubarovot, Dzsemiljev utódját a medzsliszben július 5-én szintén nem engedték visszatérni a Krímbe, majd öt évre ki is tiltották onnan. A Krím újonnan megválasztott de facto főügyésze a határhoz utazott, hogy figyelmeztesse Csubarovot, hogy a medzslisz tevékenysége megsértette Oroszország vonatkozó törvényeit az extrémizmusról. Szeptember 19-én az orosz hatóságok elkobozták a medzslisz székhelyét azon az alapon, hogy annak alapítója (Dzsemiljev) külföldi állampolgár és ki van tiltva Oroszországból.

Május 16-án, két nappal a krími tatárok 1944-es deportálásának hetvenedik évfordulója előtt a Krím de facto miniszterelnöke június 6-áig megtiltott mindenféle tömegrendezvényt. A döntést azzal indokolta, hogy így „elkerülhető a szélsőségesek lehetséges provokációja” és „a nyári időszak rendjének felborítása”. Egyetlen

megemlékezést engedélyeztek aznapra Szimferopol külvárosába, erős rendőri jelenlét mellett.

LESZBIKUSOK, MELEGEK, BISZEXUÁLISOK, TRANSZNEMŰEK ÉS INTERSZEXUÁLISOK JOGAI

Egy július 5-ére Kijevbe tervezett LGBTI Pride felvonulás elmaradt, mert a rendőrség úgy tájékoztatta a szervezőket, hogy nem tudják biztosítani a résztvevők biztonságát egy várható ellentüntetés esetén. Kijev újonnan megválasztott polgármestere, Vitalij Klicsko június 27-én úgy nyilatkozott, hogy nem ez a megfelelő időpont Ukrajnában az ilyen „szórakoztató eseményekre”.

1. Ukraine: Mounting evidence of war crimes and Russian involvement (News story)
www.amnesty.org/en/news/ukraine-mounting-evidence-war-crimes-and-russian-involvement-2014-09-05
2. Ukraine: Kyiv protest ban blatant attempt to “gag peaceful protesters” (News story)
www.amnesty.org.uk/press-releases/ukraine-kyiv-protest-ban-blatant-attempt-gag-peaceful-protesters
3. Ukraine: a new country or business as usual? (EUR 50/028/2014)
www.amnesty.org/en/library/asset/EUR50/028/2014/en/da555a1a-99a1-4d76-a52b-8f020712e0fa/eur500282014en.pdf
4. Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the north Luhansk region (EUR 50/040/2014)
www.amnesty.org/en/library/asset/EUR50/040/2014/en/e6776c69-fe66-4924-bfc0-d15c9539c667/eur500402014en.pdf
5. Summary: killings during the conflict in eastern Ukraine (EUR 50/042/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/EUR50/042/2014/en
6. Eastern Ukraine: Both sides responsible for indiscriminate attacks (Press release)
www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/eastern-ukraine-both-sides-responsible-indiscriminate-attacks-2014-11-06
7. Ukraine: Journalists at risk of abduction in Crimea (EUR 50/015/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/EUR50/015/2014/en

AZ AMNESTY INTERNATIONAL 2014/15-ÖS JELENTÉSE

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

Az Amnesty International 2014/15-ös jelentése 160 országban és territóriumon dokumentálja az emberi jogok 2014-es helyzetét. A jelentésben egy pár 2013-as, kulcsfontosságú esemény is szerepel.

Noha 2014 több erőszakos konfliktust hozott magával, illetve ez év során több kormány is elmulasztotta polgárai jogainak és biztonságának védelméhez kapcsolódó kötelességeit, az év jelentős fejlődéseket is hozott egyes emberi jogok védelmének és biztosításának tekintetében. Az év fontos évfordulóiról (mint az 1984-es bhopali gázszivárgás, az 1994-es ruandai népirtás, valamint a kínzás elleni ENSZ egyezmény elfogadásának harmincadik évfordulója) való megemlékezések arra hívták fel a figyelmet, hogy noha történtek előrelépések, továbbra is sokat kell tennünk azért, hogy a súlyos sérelmekért igazságot szolgáltatassunk az áldozatoknak és a túlélőknek.

Ez a jelentés egyben azok előtt is tiszteleg, akik akár nehéz és veszélyes körülmények közepette is kiállnak a világban az emberi jogokért. Bemutatja, hogy az Amnesty International szerint melyek a legfontosabb kezelendő problémák a világban, létfontosságú olvasmány döntéshozóknak, aktivistáknak és mindenkinek, aki érdeklődik az emberi jogok helyzete iránt.

Tudj meg többet rólunk: www.amnesty.hu